ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ

2019

ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ

Збірник матеріалів
IV науково-практичного інтернет-семінару
(Ірпінь, 25 лютого – 7 березня 2019 р.)

Мережеве електронне видання

Ірпінь
2019

УДК 336.221.4(063)
ББК 65.261.4я431
Ф 63

Рекомендовано до друку як електронне видання
Вченою радою Науково-дослідного інституту фіскальної політики
(протокол № 2 від 14.03.2019)

Редакційна колегія:
Коротун В. І., к.е.н., с.н.с. (голова); **Брехов С. С.**, к.е.н. (заступник голови); **Нагорічна О. С.**, к.пед.н., с.н.с. (заступник голови); **Білецька Г. М.**, к.ю.н.; **Дейнека В. Ф.**; **Ковтунович Н. Л.**; **Корень Н. В.**, к.е.н., с.н.с.; **Новицька Н. В.**, к.е.н.; **Подік І. І.**, к.е.н.; **Селезень П. О.**, к.ю.н., с.н.с.; **Федчук С. І.**, к.ю.н., с.н.с.; **Габорак Т. А.**; **Гороховець Є. В.**

Ф 63 **Фіскальна політика в умовах макроекономічної стабілізації**: збірник матеріалів IV науково-практичного інтернет-семінару (м. Ірпінь, 25 лютого – 7 березня 2019 р.). Ірпінь: НДІ фіскальної політики, 2019. 168 с.

Збірник містить матеріали IV науково-практичного інтернет-семінару «Фіскальна політика в умовах макроекономічної стабілізації», який проходив 25 лютого – 7 березня 2019 р.

У збірнику розкрито концептуальні засади розвитку фіскальної політики в умовах євроінтеграції, досліджено проблеми та напрями вдосконалення системи адміністрування податків і зборів в Україні, а також проаналізовано міжнародний досвід із запобігання корупції у фіскальній сфері й можливість упровадження зарубіжних методик у діяльність фіскальних органів України.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державної влади, студентів та аспірантів, а також усіх, хто цікавиться окресленою проблематикою.

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.
За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів.

УДК 336.221.4(063)
ББК 65.261.4я431

Наукове видання

8,9 умовн. друк. арк. Об’єм файлу – 3,5 МБ.

Виготовлювач
08200, Науково-дослідний інститут фіскальної політики, вул. Університетська, 31.
тел.: (04597) 604-75.

© Науково-дослідний інститут фіскальної політики, 2019
© Університет державної фіскальної служби України, 2019

ЗМІСТ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ IV НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО ІНТЕРНЕТ-СЕМІНАРУ 8

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 8

Nataliya Koren
MODERNIZATION OF FISCAL MECHANISMS FOR ENSURING ECONOMIC DEVELOPMENT 8

Болюбаш Євгеній Анатолійович
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 12

Бухтіяров Олексій Анатолійович,
Босак Інна Анатоліївна
ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 16

Дерій Ольга Володимирівна,
Дума Надія Валеріївна
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ..... 19

Диха Марія Василівна
ФІСКАЛЬНИЙ ПРОСТІР У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ 21

Євсєєва Ірина Олександрівна,
ПРОЦЕДУРА МЕДІАЦІЇ: ДОСВІД РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ..... 24

Єфіменко Людмила Леонідівна
МЕДІАЦІЯ В ПОДАТКОВИХ СПОРАХ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ 28

Жданова Віта Петрівна
КРАЇНА ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ ВІДПОВІДНО ДО РЕГІОНАЛЬНОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ПАН-ЄВРО-СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКІ ПРЕФЕРЕНЦІЙНІ ПРАВИЛА ПОХОДЖЕННЯ..... 31

Капітанець Світлана Володимирівна
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАГАЗИНІВ БЕЗМИТНОЇ ТОРГІВЛІ..... 34

Корнєвський Валентин Радиславович,
Дума Надія Валеріївна
ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА МІСЦЕВИЙ БЮДЖЕТ 37

Коротун Володимир Іванович
ЩОДО НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ТА МИТНОЇ ПОЛІТИКИ
В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ДФС 39

Кощук Тетяна Василівна
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ
АНТИДЕМПІНГОВИХ МЕХАНІЗМІВ СТАБІЛІЗАЦІЇ
ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ІЗ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ 41

Матвейчук Людмила Олександрівна
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ОПОДАТКУВАННЯМ В УМОВАХ
РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬСТВА 44

Міщанчук Юрій Іванович
МЕХАНІЗМ СЕКТОРАЛЬНОЇ БЮДЖЕТНОЇ
ПІДТРИМКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНІ 48

Музиченко Ганна В'ячеславівна
ДЕРЖАВНІ ГАРАНТІЇ ПІД ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ:
ЕВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ 50

Онишко Олег Володимирович
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ
ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ 53

Панфілова Тамара Олександрівна
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ
ФІСКАЛЬНОЇ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ В УКРАЇНІ 56

Прус Людмила Романівна
ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИЦЯМИ ОПЕРАЦІЙ
З КОНФІСКОВАНИМ І БЕЗХАЗЯЙНИМ МАЙНОМ У КОНТЕКСТІ
ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК РАХУНКОВОЮ ПАЛАТОЮ УКРАЇНИ 59

Редзюк Євгеній Васильович
ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ 62

Руда Тетяна Василівна,
Артеменко Андрій Володимирович
ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТЕЙНЕРНИХ
ПЕРЕВЕЗЕНЬ З УРАХУВАННЯМ ПОЛОЖЕНЬ
КОНВЕНЦІЇ ПРО ТИМЧАСОВЕ ВВЕЗЕННЯ 65

Слободян Вікторія Василівна
СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ КОНТЕЙНЕРНИХ
ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ 69

Твердун Сергій Олександрович
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ 71

Фрадинський Олександр Анатолійович
ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ
В ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ 74

Хома Валерій Олександрович
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЖИМУ БЕЗМИТНОЇ ТОРГІВЛІ 77

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКОВИХ І МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ 81

Білецька Ганна Миколаївна
ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ (РОЗШИРЕННЯ) СЕРВІСІВ
У СФЕРІ ОБСЛУГОВУВАННЯ ПЛАТНИКІВ 81

Буличов Олександр Сергійович
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ
АДМІНІСТРУВАННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ ПРИ ПЕРЕТИНІ
МИТНОГО КОРДОНУ В УКРАЇНІ 83

Войтенко Святослав Юрійович
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ТА
МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ 86

Заяц Віктор Віталійович
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ
ТОВАРУ В УМОВАХ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС 89

Ковтунович Наталія Леонідівна
ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ РІВНЕМ
СЕРВІСНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ: МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ 92

Новицька Надія Володимирівна,
Хлєбнікова Інна Ібрагімівна
АКЦИЗНЕ ОПОДАТКУВАННЯ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД 96

Павліна Марія Миколаївна,
Дума Надія Валеріївна
ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКОВИХ І МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ 100

Попель Сергій Анатолійович
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ,
ЩО ПЕРЕХОДИТЬ У ВЛАСНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЗА
ПОРУШЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА 103

Проценко Олександр Ігорович
ПІЛЬГОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ СПИРТУ ТА АЛКОГОЛЬНИХ
НАПОЇВ В УКРАЇНІ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ 107

Солдатенко Оксана Володимирівна
ФУНКЦІЇ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ, ГОНКОНГУ, МАЛАЙЗІЇ, СІНГАПУРУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ 110

Сушкова Олена Євгеніївна
НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ПОДАТКОВИХ ТА МИТНИХ ЕКСПЕРТИЗ В УКРАЇНІ 113

Тартачник Ніна Георгіївна,
Кравченко Інна Сергіївна
СИСТЕМА EGAIS ЯК ПРИКЛАД ДІЮЧОЇ СИСТЕМИ ВІДСТЕЖЕННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ АЛКОГОЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ 116

Томша Ауріка Олегівна
ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ 119

Трубіна Марина Володимирівна,
Габорак Тетяна Анатоліївна
АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ З ОБСЛУГОВУВАННЯ АКТИВНИХ БОРЖНИКІВ У США 122

Цимбалюк Анатолій Володимирович
РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ 125

Ярмоленко Юрій Юрійович
ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ВЕЛИЧИНИ ВІДШКОДУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ 127

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ФІСКАЛЬНІЙ СФЕРІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНА 131

Батрак Тетяна Станіславівна
ПРОТИДІЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ МИТНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ 131

Борейко Наталія Миколаївна, ... 134
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ НА ПРИКЛАДІ АВСТРАЛІЙСЬКОГО ПОДАТКОВОГО ОФІСУ 134

Борзенко Олена Олександрівна,
Литвин Михайло Миколайович
МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ 138

Гаркуша Дана Олександрівна
ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ МИТНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ: АНАЛІЗ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ 141

Дейнека Вікторія Феліксівна
ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ДОХОДІВ І ЗБОРІВ УКРАЇНИ 144

Козінський Дмитро Миколайович,
Дума Надія Валеріївна
ЗНАЧЕННЯ ОФШОРНИХ ЗОН У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 148

Муніч Наталія Сергіївна
ДОСВІД ДЕРЖАВНИХ КОНТРОЛЬНИХ ОРГАНІВ ФРАНЦІЇ ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: МОЖЛИВІСТЬ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ 151

Селезень Павло Олександрович
ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ НАЯВНОСТІ ПОСТІЙНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА НЕРЕЗИДЕНТА НА ПІДСТАВІ МІСЦЯ УПРАВЛІННЯ..... 154

Середа Анна Володимирівна
ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПОДАТКОВОЇ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ: НА ПРИКЛАДІ ДОСВІДУ ПОЛЬЩІ 157

Слободянюк Катерина Володимирівна
ПРОБЛЕМА КОНТРАБАНДИ В УКРАЇНІ 160

Федчук Світлана Ігорівна
ДОСВІД РЕСПУБЛІКИ КАЗАХСТАН ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНИХ ДОХОДІВ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ 162

Шавло Ірина Анатоліївна
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУЦІЙ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ В ПОДАТКОВИХ ОРГАНАХ..... 165

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Nataliya Koren,
PhD in Economics Senior Research Fellow
Scientific-Research Institute for Fiscal Policy

MODERNIZATION OF FISCAL MECHANISMS FOR ENSURING ECONOMIC DEVELOPMENT

The conformity of state policy and regulatory mechanisms to today's challenges, threats and needs is a significant prerequisite for economic, social, political, democratic and cultural development of society. However it is obviously that this discrepancy causes formation of deep contradictions and tendencies of crisis phenomena, finally causes a certain «crisis of national states effectiveness». Public reforms, which are currently being implemented, are recognized as the most expedient way of progressive development, aimed at the development of Ukrainian statehood, solving pressing problems and achieving the set goals. Ensuring their effective implementation at the current stage actualizes the issue of forming a new model of fiscal policy, which causes the search for modern conceptual approaches to the appropriate modernization of its levers and instruments. It should be noted that modernization as a tool of ensuring transition from one state of the system to another based on its updating, improvement and ensuring compliance with modern requirements and challenges, implies not only creation of something new, but also preservation of the already existing effective components that can form the basis of transformation. Reforms, as well as modernization processes, belong to such forms of social transformations that have a multiplicative nature of feedforward or feedback, and without adequate institutional and resource support they will not be able to acquire a systematic character and solve certain tasks.

Introduced systemic transformation processes necessitate implementation of appropriate adjustments in the system of state regulation and require widespread use of economic instruments and instruments for regulating the reproductive processes that are crucial for ensuring the success of public structural reforms. In addition, the emergence of a complex of new threats and challenges actualizes the need to develop appropriate mechanisms for overcoming the influence of negative factors, stabilizing and ensuring sustained development in conditions of resource constraints. Eurointegration processes and strengthening of international, and especially inter-

regional cooperation, actualize a new set of tasks for fiscal policy. In particular, the authorities' ability to ensure competitiveness of the economy and national security, provide high-quality public services and the like. The world practice of successful economies shows that the most effective are those reforms in which the relationship between the goals and objectives of public policy, their systemic nature and transparency is clearly coordinated.

To maintain macroeconomic stability and ensure a gradual reduction in the debt burden, fiscal policy should be aimed at reducing the deficit to 2.6 percent of GDP in 2018. And although the fiscal consolidation measures that were implemented in 2014-15, combined with the increase in tariffs, allowed to receive positive results, future steps should be focused on deep structural reforms and elimination of the reasons for significant budget risks. To form an effective fiscal policy, it is necessary to improve the efficiency of tax administration, reform the pension system, create fiscal space for public investment, ensure efficiency and effectiveness of expenditures in such sectors as health, education and social protection. Without systemic implementation of complex reforms, Ukraine will continue to be a hostage to the need to increase borrowing, raise tax rates and cut costs, which will have a negative impact on debt stability, investment attractiveness and reduce the potential for economic growth. To achieve these strategic objectives, fiscal policy should be aimed at the integrated implementation of public policies aimed at stabilizing the national economy and reproducing economic potential, carrying out structural reforms and ensuring an adequate level of social guarantees for citizens. Under such conditions, the priority tasks for ensuring its effectiveness in the medium term should be:

1. Reducing the budget deficit and ensuring balancing of the budget system. Compliance with the fiscal consolidation regime will allow the country to reduce the debt burden and ease inflationary pressures, which is important for the return of investor confidence and increased investment flows.

2. Improving the effectiveness of the state debt management through implementation of the Medium-Term Strategy for the State Debt Management for 2017-2019.

3. Continuing the reform of budgetary decentralization, which should be a catalyst for implementation of sectoral reforms (educational, medical and housing and communal services reforms), improving the energy efficiency of the national economy.

4. Ensuring the effectiveness of intergovernmental fiscal relations, which will improve the efficiency of using budget funds and ensure their effectiveness.

5. Increasing the effectiveness of tax incentives for socio-economic development, the effectiveness of which has been hampered for a long time by the complexity of tax administration and certain institutional problems.

6. Improving the effectiveness of the budgetary funds use and full implementation of medium-term budget planning and forecasting in order to further develop a coherent and clear system of medium-term budget planning.

7. Development and approval of state social standards, which will allow to optimize the number and structure of budgetary institutions, as well as ensure an increase in the efficiency of planning and using budgetary funds of budgets of all levels.

8. Establishment of an effective verification mechanism and introduction of a mechanism for targeted provision of benefits to recipients of social benefits, pensions and benefits from the state, which should ensure the effectiveness of the system of social protection and maintenance of citizens.

9. Ensuring transparency in the public finance sphere and ensuring coordinated work of the created relevant electronic services, which will ensure transparency in public finance.

10. Harmonization of the mechanisms of budgetary and monetary policy in the context of public financial management to ensure protection of the national interests of the state, reducing the risks of instability of the official hryvnia exchange rate in determining the amount of repayment of external and part of internal debt denominated in foreign currency, as well as certain budget expenditures carried out in foreign currency.

The budget reform is an important component of modern transformational changes in the economy and social sphere in Ukraine. First of all restoration of the basic institutions of the budgetary system in a new quality, as well as a consistent solution, based on institutional renewal, of the contradictions of socio-economic development, should be considered for further overcoming the systemic crisis.

An important mechanism for ensuring the reform of fiscal policy is the balancing of the fiscal burden and the state's performance of the functions assigned to it. Fulfillment of the state's functions (the volume of tasks in the areas of reducing social inequality and ensuring a quality of life remains sufficiently high) should be accompanied by obligations on the proper payment of taxes under transparent controlled procedures and consistent unshadowing of the economy. In particular, ensuring freedom of entrepreneurship and competitiveness of markets should be an important factor. An important task of implementation is the formation of such a mechanism of budgetary regulation that will ensure equal access to budgetary goods and services, as well as development of incentives for business entities and ordinary citizens. The target character and transparency of the use of budget funds should be introduced with the establishment of effective control and reporting tools. Formation of an effective fiscal policy is a key to the economy stability, ensuring the necessary rates of economic growth and the quality of public goods and services. Modernization

of its components should be ensured by achieving institutional symmetry, observance of the principles of fiscal justice and responsibility, which will allow not only to balance the budget flows, but will also give impetus to restoring the positive social and economic dynamics of the state development.

References

1. The Accounting Chamber of Ukraine. Conclusions on the Draft Law of Ukraine «On the State Budget of Ukraine for 2017». URL: http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index

Болюбаш Євгеній Анатолійович,
аспірант,
Хмельницький національний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Проблеми соціально-економічного розвитку України зумовлені негативними тенденціями та пропорціями взаємозалежностей окремих макроекономічних та макрофіскальних показників, «борговим тиском» і «макротиском», що в нестабільному макроекономічному середовищі взаємопідсилюють один одного.

Проблеми фінансування соціально-економічного розвитку, вплив фіскального простору на економічне зростання досліджували, зокрема, такі вітчизняні науковці: М. Диха [1; 2; 3; 7], Т. Єфименко [4], І. Подік [5], В. Федосов і С. Юрій [6]; серед зарубіжних учених: Ш. Грей [8], М. Девіс [9], Е. Мендоза [10], П. Хеллер [11] та ін.

Фінансування соціальних програм, дотування пенсійного фонду, субсидування населення для відшкодування послуг житлово-комунального господарства тощо зумовлює необхідність у пошуку державою фінансових ресурсів для реалізації затверджених програм, вирішення поточних завдань, як для задоволення наявних потреб, так і тих, що виникають, у т. ч. форс-мажорних.

Цей аспект обов’язково потрібно враховувати при моделюванні майбутнього фіскального простору країни та напрямів використання коштів як державного бюджету, так і бюджетів місцевих рівнів, фінансові можливості яких в умовах децентралізації зросли.

У свою чергу, практика управління державними фінансами України, а також фінансами на рівні громад свідчить про те, що наявні фінансові ресурси використовуються не завжди ефективно.

Розглядаючи ключові проблеми управління державними фінансами, вважаємо, що обґрунтування шляхів їх розв’язання для економічного зростання необхідно розглядати з урахуванням такого:

– розширення бази оподаткування та посилення виконання чинних законів щодо оподаткування без збільшення податкового тягаря (тобто детінізація, легалізація бізнесів, припинення схем контрабанди);

– обґрунтування напрямів, сфер діяльності чи бюджетних програм для оптимізації обсягів видатків, у т. ч. за рахунок зміни структури видатків;

– ревізії напрямів капітальних інвестицій та посилення цільового та ефективного використання інвестиційно-інноваційних коштів;

– виявлення недостатньо ефективних напрямів фінансування при перерозподілі ресурсів, при міжбюджетних відносинах;

– впливу реформи пенсійної системи, запровадження другого рівня пенсійного забезпечення;

– пошуку засобів підвищення ефективності використання коштів на розвиток людських ресурсів (на освіту й охорону здоров'я) тощо.

Для реалізації пріоритетів та вирішення завдань соціально-економічного розвитку в держави повинні бути значні обсяги фінансових ресурсів, формування яких насамперед зумовлюється державною і бюджетною політикою та станом і потенційними можливостями макроекономічного середовища.

Варто погодитися із позицією М. Дихи [1; 2; 3], що важливо розробляти й реалізовувати систему превентивних заходів, а не реагувати засобами бюджетної, податкової політики та приймати державні рішення щодо розширення фіскального простору вже тоді, коли в цьому є очевидна потреба.

Формувати власну модель акумулювання та використання фінансових ресурсів в Україні потрібно на основі світового досвіду, розуміючи, що можливих варіантів формування та реалізації фіскальної політики може бути багато.

Якщо визначити, що є намір, належний потенціал, рішучість і готовність реалізовувати програми, то варіанти фінансування продуктивних інвестицій варто розглядати такі:

– програми з високим ризиком та великою віддачею, коли фінансуються відносно великі капітальні інвестиції з державного чи місцевого бюджету в умовах відносно великого фіскального дефіциту;

– програми з низьким ризиком та великою віддачею, якщо на державному рівні та в межах окремої території (об'єднаної територіальної громади) є/створено умови для сприятливого інвестиційного клімату, а приватний сектор за рахунок власних коштів буде здійснювати інвестиції, модернізацію основних засобів праці для задоволення своїх інноваційних потреб;

– програми з низьким ризиком та низькою віддачею. Такі програми, як правило, упроваджували держави зі слаборозвиненою інфраструктурою, які не мали належних передумов для впровадження ефективних державних інвестиційних програм при незначних капітальних видатках, неспроможності кардинально змінити структуру видатків.

Розвинені країни світу досягли свого успіху за тривалий період економічного піднесення завдяки використанню різних варіантів інвестування інфраструктури, наданню суспільних послуг та благ. Своїм і доволі оригінальним шляхом діяв ряд країн, наприклад:

– «азійські тигри» (Малайзія, Сінгапур, Таїланд, Південна Корея) здійснювали інвестиції в основному за рахунок державних коштів щорічно на рівні 5–10 % ВВП, тобто програми з великими ризиками та значною віддачею (1-й варіант програм);

– центральноєвропейські країни перед вступом до ЄС створили нормативно-правові умови для підтримання приватного інвестування і за низьких ризиків отримали високу віддачу (2-й варіант програм);

– ряд країн через брак власних коштів та вимушеність державної підтримки соціальних програм (постсоціалістичні та країни традиційно неринкового господарювання) інвестували в інфраструктуру за програмами з низькими ризиками та низькою віддачею (3-й варіант програм).

Важливим також є врахування наслідків від впроваджуваного напряму використання коштів:

– на продуктивні інвестиції;

– на споживчі витрати;

– сприяння розвитку бізнесу чи посилення навантаження на бізнес.

Крім того, при розробленні заходів щодо вдосконалення фіскальної політики, при аналізі ймовірних сценаріїв надходження (отримання) та розподілу фінансових ресурсів, очікуваних економічних результатів потрібно враховувати часову динаміку залежності між інвестиціями та макроекономічними фіскальними змінними з урахуванням впливу:

– державного боргу;

– макроекономічної ситуації;

– імовірного тренда сальдо рахунку поточного платіжного балансу;

– змін цін на природний газ, інші ресурси;

– динаміки валютного курсу.

Список використаної літератури

1. Диха М. В. Соціально-економічний розвиток України: напрями та засоби реалізації: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 388 с.

2. Диха М. В. Фіскальні інноваційні джерела вирішення проблем соціально-економічного розвитку України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 2. Т. 2. С. 81–88.

3. Диха М. В., Гончаров Ю. В. Податкова система як складник забезпечення розвитку соціально-економічної системи України. *Сучасні питання економіки і права: зб. наук. праць*. Київ: КиМУ, 2018. Вип. 1 (7). С. 86–99.

4. Єфименко Т. І. Формування фіскального простору економічних реформ. *Фінанси України*. 2011. № 4. С. 3–23.

5. Подік І. І., Гончаров Ю. В. Податкова складова економічної безпеки України: монографія. Київ: Інтерсервіс, 2017. 210 с.

6. Фінанси: підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. Київ: Знання, 2008. 611 с.

7. Dykha M. Improving a system of public finance control. *The Advanced Science Journal*. USA. Juli 2013. P. 20–23.

8. Налогово-бюджетная политика и экономический рост: уроки для Восточной Европы и Центральной Азии / под ред. Ш. Грей, Т. Лейн, А. Варудаксиса. Washington: Всемирный банк, 2007. 391 с.

9. Створення фіскального простору для економічного зростання: огляд державних фінансів України: документ Світового банку / М. Девіс та ін. 2006. 185 с.

10. Fiscal fatigue, fiscal space and debt sustainability in advanced economies / Ghosh A., Kit I., Mendoza E. et al. 2011. 49 p. (NBER Working Paper Series; nr W16782).

11. Heller P. Fiscal policy for growth and development; the fiscal spase debate: presented at G20 workshop on Fiscal Policy (Instanbul, 2007). 2007. 18 p.

Бухтіяров Олексій Анатолійович,
к.ю.н., доцент кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки,
Босак Інна Анатоліївна,
курсант навчального взводу ПМПФі-16-1, факультет податкової міліції Університету ДФС України

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Реалії українського сьогодення у сфері оподаткування – внутрішня неузгодженість складових цілісної системи податкових правовідносин. Це і нестабільність правового регламентування податкових відносин, складність адміністрування податків та податкових платежів, порушення принципів економічної, соціальної справедливості та рівномірності податкового навантаження, незадовільне вирішення фіскальних завдань через прогалини як у галузевому, так і територіальному аспектах, негативний вплив політики у сфері оподаткування на стан національної економіки, низький рівень податкової дисципліни.

Інтеграція України з європейськими структурами є основною метою нашої країни, що дозволить реалізувати національні інтереси та зміцнити позиції у світі. Адже саме орієнтація на європейські держави та їх підходи до реформування податкової політики дозволить Україні увійти до кола розвинених держав світу.

Сучасна українська податкова політика повинна орієнтуватися на побудову стабільної та зрозумілої для кожного системи оподаткування, забезпечення збалансованості інтересів держави та платників податків. Дуже важливим аспектом є створення єдиних справедливих, прозорих та зрозумілих правил нарахування та сплати податків у державі.

Сутність і концептуальні основи формування податкової політики розроблялися у працях В. Л. Андрущенка, Т. І. Єфименко, О. Д. Данілова, Ю. Б. Іванова, В. П. Кудряшова, І. О. Луніної, І. А. Майбурова, В. М. Опаріна, Л. П. Павлової, В. Г. Панскова, А. М. Соколовської, В. М. Федосова, Д. Г. Черніка та інших учених. Проте недостатньо дослідженими залишаються наукова парадигма податкової політики держави в умовах глобалізації та європейської інтеграції (зокрема, за постсоціалістичної трансформації), теоретико-методологічні засади формування та реалізації податкової політики інтеграційного утворення – ЄС.

У науковій літературі податкова політика часто розглядається лише на рівні держави, що спостерігається у визначеннях цього поняття. Податкову політику характеризують як систему заходів, які здійснює держава у сфері

податків і податкових платежів (зборів). Зокрема, В. А. Паригіна та інші під податковою політикою розуміють систему організаційних і правових заходів держави щодо формування, поліпшення та розвитку податкової системи, підвищення ефективності податкового контролю та податкового адміністрування загалом [1, с. 639].

Податкова політика держави є непрямим методом регулювання соціально-економічного розвитку у процесі розподілу та перерозподілу ВВП [2, с. 336; 3, с. 371]. З огляду на зазначене, під податковою політикою держави розуміємо її діяльність щодо запровадження (скасування), коригування механізмів і організації справляння податків та податкових платежів, які є інструментом розподілу й перерозподілу ВВП, з метою забезпечення надійної фінансової основи функціонування держави, досягнення позитивних зрушень у соціально-економічному розвитку й захисту національних інтересів в умовах глобалізації та інтеграційних процесів.

Принципово важливим для підвищення ефективності податкової політики є узгодження окремих заходів політики податкового регулювання та політики податкових доходів. Серед них на особливу увагу потребує, з одного боку, вирішення проблеми урізноманітнення напрямів бюджетних витрат, яке фактично призводить до втрати бюджетного контролю, а з іншого – цільового призначення окремих видів податків на конкретний вид витрат у структурі бюджетних витрат. Визнання як основного принципу податкової політики максимального вилучення доходів стає загрозою динамічного зростання – єдиній основі збільшення податкової бази та надходжень до бюджету. До суперечностей у напрямі узгодження політики податкового регулювання та політики податкових доходів необхідно віднести постійні маніпуляції із законодавством у сфері як оподаткування, так і витратної частини бюджету. Постійні поправки, у тому числі й на основі підзаконних актів, підривають основи стабільності податкової політики як вирішального чинника економічної стабілізації.

На нашу думку, головним завданням реформування податкової політики є створення умов для економічного зростання та забезпечення добробуту як платників податків, так і звичайних громадян, що отримують від держави суспільні блага. На основі низки початкових умов на сьогодні базується розроблена економіко-математична модель щодо визначення відносного показника сукупного податкового навантаження залежно від типу процесу відтворення, який ефективно враховує критерії фіскальної достатності (інтереси держави), економічної ефективності (інтереси платників податків – суб’єктів господарювання) і соціальної справедливості (інтереси громадян, які

отримують суспільні блага) та забезпечує умови для економічного зростання в державі.

Інтеграція України з європейськими структурами є стратегічною метою нашої країни, що дозволить реалізувати національні інтереси та зміцнити позиції у світі. Саме орієнтація на європейські держави та інституції дасть змогу Україні ввійти до кола розвинених держав світу.

Сучасна українська податкова політика повинна орієнтуватися на побудову стабільної та зрозумілої системи оподаткування, забезпечення збалансованості інтересів держави та платників податків. Дуже важливим аспектом є створення єдиних справедливих, прозорих та зрозумілих правил нарахування та сплати податків у державі.

Список використаної літератури

1. Парыгина В. А., Браун К., Масгрейв Дж., Тедеев Л. А. Налоги и налогообложение в России: учеб. Москва: Эксмо, 2006. 639 с.

2. Пансков В. Г., Князев В. Г. Налоги и налогообложение: учеб. для вузов. Москва, 2003. 336 с.

3. Крисоватий А. І. Теоретико-організаційні домінанти та практика реалізації податкової політики в Україні: монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2005. 371 с.

Дерій Ольга Володимирівна,
Дума Надія Валеріївна,
курсанти 1-го та 2-го курсу
факультету податкової міліції
Університету ДФС України.
Науковий керівник: к.ю.н. Бухтіяров О. А.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Курс на вступ України до Європейського Союзу визначений як пріоритетний та незмінний ще з 2010 року. За цей час постала низка питань, які стосуються економічного розвитку, політичного спрямування України. Серед них потрібно виокремити врегулювання фіскальної політики відповідно до європейської моделі її здійснення.

Обраний Україною стратегічний курс інтеграції з ЄС окреслив пріоритети розбудови вітчизняної соціально-економічної системи. Актуалізувалися системні трансформації української моделі транзитивного господарювання, які передбачають, з одного боку, перехід до європейської практики регламентування і регулювання економічних відносин, а з іншого – усунення прорахунків у функціонуванні економіки нашої держави [2, с. 133].

Ураховуючи сказане вище, варто зауважити, що марні сподівання стосуються зацікавленості ЄС у розвитку господарства, адже це спровокує значні інвестиції з боку іноземних інвесторів.

Цей розвиток подій знаменуватиме підвищення тіньового сектору підприємництва і різкий приріст різноманітних корупційних схем. До речі, певні країни з переліку членів ЄС будуть змушені «впустити» українські товари на власний ринок, що буде невигідно, оскільки товари від українського виробника матимуть меншу цінову вагу, ніж європейські одиниці товарної продукції.

Також треба пам’ятати, що не існує жодного позитивного прецеденту інтеграції з ЄС країн з таким стартовими можливостями ринкових трансформацій і сучасним розвитком соціально-економічної системи та державних фінансів, як в Україні. Зазвичай постсоціалістичні країни ЄС-27 не переживали довготривалих економічних криз, зумовлених значними структурними деформаціями, і не зазнавали деструктивного впливу численних сумнівних коригувань перерозподілу ВВП при переході до ринку [4, с. 137].

Доцільно зазначити, що для України надзвичайно важливим є розроблення власного базового плану розвитку економіки, подальшої стратегії розвитку власного ринку та розрахунку перспектив та конкретних дієвих кроків інтеграції з ЄС.

Адже різке погіршення ситуації з наповненням бюджету в умовах економічної та політичної кризи в Україні зумовило необхідність у корекції податкової політики нашої держави, основним завданням якої є зменшення дефіциту фіскальних ресурсів без помітного негативного впливу на соціально-економічні процеси [4, с. 180].

Указане вище не можливе у разі розроблення стратегічного плану, і навіть системи за якою буде можлива інтеграція України з ЄС без високого ступеня ризиків.

Ефективність системи оподаткування країн ЄС проявляється у розподілі податків на прямі та непрямі. Ми можемо стверджувати, що у країнах ЄС найбільша частка належить непрямим податкам, а середня частка ПДВ коливається в межах 20–30 %, відповідно, частка персонального податку в межах від 8 до 30 %.

Отже, з цього випливає, що податкове навантаження у країнах ЄС та Україні суттєво відрізняється, проте основні критерії справляння податків у цих країнах залишаються незмінними, саме вони мають бути покладені в основу реформування податкової системи України [3, с. 144].

І за цими даними можна дійти висновку, що реформування податкової системи вкрай необхідне, адже після цього можливе фактичне вдосконалення української економіки. Ми вважаємо, що воно повинне відбуватися поступово, за чітко визначеним планом, без збитків для соціально-економічної системи.

Список використаної літератури

1. Мельник В. М., Кощук Т. В. Податкова політика України в умовах імплементації угоди про асоціацію з Європейським Союзом. *Фінанси України.* 2016. № 7. С. 7–25.
2. Науменкова С. В., Приходько Б. В. Світовий досвід регулювання фінансового сектору в контексті координації монетарної та фіскальної політики. *Соціальна економіка.* 2013. № 4. С. 131–142.
3. Ногінова Н. М. Необхідність реформування податкової політики України в умовах євроінтеграції. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2014. № 25. С. 141–145.
4. Крисоватий А. І., Мельник В. М., Кощук Т. В. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції: монографія / за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль:ТНЕУ, 2014. 236 с.

Диха Марія Василівна,
д.е.н., професор,
професор кафедри економіки
підприємства і підприємництва
Хмельницького національного університету

ФІСКАЛЬНИЙ ПРОСТІР У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Необхідність в економічному зростанні та забезпеченні соціально-економічного розвитку країн зумовлює важливість дослідження фіскального простору, напрямів його розширення.

Одними з перших фіскальний простір розглянули у своїх роботах Ш. Грей [3], М. Девіс [4] та П. Хеллер [9; 10].

Дослідженню впливу фіскального простору на економічне зростання, формуванню аналітичних матеріалів присвячено такі науково-прикладні праці: доповідь Європейського банку реконструкції та розвитку для країн Східної Європи та Центральної Азії [3], звіт Світового банку [4], напрями розширення фіскального простору для Таджикистану [5], країн Латинської Америки [6], країн із розвиненою економікою [7], Західної та Центральної Африки [8]. Основною метою формування цих матеріалів було обґрунтування напрямів пошуку можливих і доступних джерел фінансових ресурсів для виконання основних завдань економічного розвитку, реалізації державних функцій.

Світовий банк визначає поняття «фіскальний простір» як різницю між фактичним первинним балансом бюджету й первинним балансом бюджету, достатнім для стабілізації розміру державного боргу на довгострокову перспективу [3]. Позитивна різниця свідчить про те, що фіскальний простір є потенційним джерелом для збільшення видатків або зменшення податків.

П. Хеллер визначив фіскальний простір як бюджетний резерв, який може бути використаний для певних цілей без шкоди для фінансових позицій або стабільності економіки країни загалом [10]. Фіскальний простір – це можливість уряду підвищувати або знижувати податки (і, відповідно, збільшувати або скорочувати видатки) без порушення стабільності фінансового становища держави. Для цього потрібно, щоб первинний профіцит бюджету відповідав стабільному коефіцієнту державного боргу протягом тривалого періоду.

На нашу думку, фіскальний простір – це потенційно можливий обсяг фінансових ресурсів, динамічно змінювана величина якого здатна регулюватися державою з урахуванням сукупності джерел формування бюджетних ресурсів, коштів фінансових і нефінансових корпорацій, господарюючих суб’єктів, державних цільових фондів для узгодження, затвердження і наступної реалізації планів соціально-економічного розвитку та забезпечення соціальних

потреб, інноваційної модернізації економіки та підвищення її конкурентоспроможності на основі визначених стратегічних цілей та пріоритетів розвитку країни.

У широкому розумінні поняття «фіскальний простір» можна визначити як здатність уряду забезпечити ресурси для соціально-економічного розвитку країни. Тобто якщо уряд передбачає виділити додаткові фінансові ресурси на певні витрати (наприклад, соціальні програми), для цього необхідно мати або створювати відповідний фіскальний простір.

Фіскальний простір є і залишається важливим питанням формування резервних фондів для майбутніх інвестицій і сплати майбутніх зобов'язань.

Розширення фіскального простору можна забезпечити за рахунок збільшення податкової бази, доходів від приватизації, інвестицій, запозичень та грантів, з одного боку, за рахунок оптимізації капітальних видатків, видатків розвитку, державних кредитів − з іншого.

Зусилля вдосконалити фіскальний простір на одному рівні можуть спричинити фіскальні навантаження на інший рівень. Відсутність координаційних механізмів може обмежити здатність уряду до реалізації виваженої макроекономічної політики в межах бюджетно-податкової політики. Заходи щодо вдосконалення фіскального простору мають бути виваженими.

Перелік фінансових джерел щодо розширення фіскального простору варто розглядати в межах таких блоків:

- організаційно-правові джерела;
- підвищення ефективності управління державними фінансами;
- фінансово-податкові, грошово-кредитні ресурси;
- детінізація економічної діяльності;
- розвиток людських ресурсів;
- розвиток зовнішньоекономічної діяльності.

Засоби державного впливу, які здатні активізувати діяльність (у т. ч. зовнішньоекономічну), підвищити ефективність, дохідність мають охоплювати як нормативно-правові, адміністративні, грошово-кредитні, організаційно-методичні засоби державного регулювання, заходи державної безпеки, так і м'які методи – роз'яснення, інформування через засоби масової інформації про державну економічну політику.

Вибір і визначення всіх джерел розширення фіскального простору має базуватися на єдиному для всіх принципі – доцільності внесення до переліку. Тобто реалізація засобів впливу або певні вдосконалення чи реформування засобів впливу мають забезпечувати зростання дохідності громадян і господарюючих суб'єктів, а на цій основі – розширення фіскального простору, бази оподаткування та збільшення надходжень до бюджетів.

Одержані додаткові фінансові ресурси збільшать можливості інвестування пріоритетних напрямів (утвердження інноваційної моделі, структурно-інноваційної перебудови економіки, модернізації інфраструктури й базових секторів, формування режиму максимального сприяння бізнесу, розвитку людського й соціального капіталу тощо), які в перспективі сприятимуть розвитку всіх сфер соціально-економічної діяльності [1; 2].

Список використаної літератури

1. Диха М. В. Соціально-економічний розвиток України: напрями та засоби реалізації: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 388 с.
2. Диха М. В. Фіскальні інноваційні джерела вирішення проблем соціально-економічного розвитку України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 2. Т. 2. С. 81–88.
3. Налогово-бюджетная политика и экономический рост: уроки для Восточной Европы и Центральной Азии / под ред. Ш. Грей, Т. Лейн, А. Варудаксиса. Вашингтон: Всемирный банк, 2007. 391 с.
4. Створення фіскального простору для економічного зростання: огляд державних фінансів України: документ Світового банку / М. Девіс та ін. 2006. 185 с.
5. Brownbridge M. Fiscal policy for growth and development in Tajikistan / Brownbridge M., Canagarajah S.; The World Bank. Europe and Central Asia Region, Poverty Reduction and Economic Management Network. 2009. 64 p.
6. Cetrangolo O., Iemenez I., Castillo R. Rigities and fiscal space in Latin America: a comparative case study. Santiago, 2010. 33 p.
7. Fiscal fatigue, fiscal space and debt sustainability in advanced economies / Ghosh A., Kit I., Mendoza E. et al. 2011. 49 p.
8. Fiscal space for strengthened social protection. West and Central Africa / UNIWEF. 2008. 36 p.
9. Heller P. Fiscal policy for growth and development; the fiscal spase debate: presented at G20 workshop on Fiscal Policy (Instanbul, 2007). 2007. 18 p.
10. Heller P. Understanding fiscal space / International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department. Washington, 2005. 18 p.

Євсєєва Ірина Олександрівна,
науковий співробітник
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ПРОЦЕДУРА МЕДІАЦІЇ: ДОСВІД РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Медіація (від лат. «mediare» – бути посередником) – це процедура примирення сторін конфлікту шляхом їх добровільних перемовин за участю третьої нейтральної сторони – медіатора (посередника) з метою досягнення взаєморозуміння і складання договору, який дозволить вирішити конфліктну ситуацію. Медіація як факт існує в різних формах багато століть, а в сучасному вигляді користується популярністю і визнанням у розвинених державах уже кілька десятиліть. За статистикою, більшість світових процедур примирення відбувається за участі медіатора, а це понад 80 % суперечок, завершується укладанням угоди про врегулювання спору [1]. Урегулювання суперечок за допомогою нейтрального посередника – досить новий спосіб вирішення спорів для Російської Федерації.

Питання процедури медіації досліджували такі вчені, як Вирченко Ю. А., Самохвалов М. О., Загайнова С. К., Цветкова О. О.

Із набранням чинності Федеральним законом від 27 липня 2010 р. № 193-ФЗ «Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедуру медіації)» [2], а також Федеральним законом від 27 липня 2010 р. № 194-ФЗ «Про внесення змін до окремих законодавчих актів Російської Федерації у зв'язку з прийняттям Федерального закону «Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедурі медіації)» були створені правові підстави для розвитку медіації в Росії. Планувалося широке впровадження процедур медіації як механізмів реалізації положень законів Російської Федерації, які передбачають можливість примирення сторін.

Федеральний закон розроблений з метою створення правових умов для застосування в Російській Федерації альтернативної процедури врегулювання спорів за участю як посередника незалежної особи – медіатора (процедури медіації), сприяння розвитку партнерських ділових відносин і формування ділової етики, гармонізації соціальних відносин.

Указаним Федеральним законом регулюються відносини, пов'язані із застосуванням процедури медіації до суперечок, що виникають з цивільних правовідносин, у тому числі у зв'язку зі здійсненням підприємницької та іншої економічної діяльності, а також спорів, що виникають у трудових і сімейних правовідносинах. Процедура медіації не застосовується до колективних трудових спорів, а також спорів, що виникають у цивільних правовідносинах,

якщо такі спори зачіпають або можуть зашкодити правам і законним інтересам третіх осіб, які не беруть участі у процедурі медіації або в яких присутні публічні інтереси.

Умовно процедуру медіації можна поділити на позасудову, досудову та судову. Процедура медіації може проводитися: 1) у позасудовому порядку – у разі, коли у сторін спору виникають складнощі під час урегулювання суперечки, а звертатися до суду у них наміру немає; 2) у досудовому порядку – на підставі внесеного до договору або іншої юридичної угоди, укладеної між учасниками спору, медіаційного застереження щодо врегулювання розбіжностей шляхом застосування процедури медіації; 3) у межах судового процесу – у разі, коли сторони мають право на будь-якій стадії судового розгляду перервати процес і звернутися до процедури медіації, а на суд покладається обов'язок запропонувати сторонам використати процедуру медіації.

Медіація проводиться в кілька етапів: організація процесу перемовин; виклад позицій сторін; виявлення основного інтересу сторін; пошук справжніх інтересів сторін та їх можливих крайніх позицій; вироблення спільного рішення (пошук і комбінація альтернатив); досягнення домовленості; підписання мирової угоди.

Відповідно до статті 3 Закону про медіацію процедура медіації здійснюється за взаємного волевиявлення сторін, на основі принципів добровільності, конфіденційності, співпраці та рівноправності сторін, неупередженості та незалежності медіатора. У ході процедури медіатор визначає ознаки прийнятного для обох сторін вирішення спору та складає угоду сторін, яку вони підписують. Після чого суперечка закінчується їх примиренням. Медіаторами зазвичай виступають професійні юристи.

Процедура медіації може також застосовуватися після виникнення спорів, які розглядаються в порядку цивільного судочинства і судочинства в арбітражних судах. Статтями 2 і 4 Закону про внесення змін у зв'язку з прийняттям закону про медіацію були внесені зміни в АПК [3] і ЦПК [4], згідно з якими суд може відкласти судовий розгляд на строк, що не перевищує 60 днів, у разі, коли сторони ухвалять рішення про проведення процедури медіації.

Верховний суд РФ вивчив практику застосування процедури медіації у врегулюванні суперечок. Судді відзначили професіоналізм посередників і широку сферу застосування їх послуг. Президія Верховного Суду РФ затвердила Довідку про практику застосування судами Федерального закону від 27 липня 2010 р № 193-ФЗ «Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедуру медіації)» [5]. Судді визначили категорії

справ, які вдалося врегулювати за допомогою медіаторів, а також оцінили якість досягнутого таким чином примирення сторін.

За допомогою медіації здебільшого були врегульовані такі суперечки:

− про розірвання шлюбу подружжям, яке має дітей, про виховання дітей, про поділ спільно нажитого майна між подружжям у категорії «сімейні спори»;

− про поновлення на роботі, особливо при звільненні працівників з ініціативи роботодавця, включаючи затримку та невиплату заробітної плати в категорії трудові спори;

− про відшкодування шкоди за каліцтво і смерть годувальника, включаючи суперечки про компенсації винної сторони за порушення правил дорожнього руху і вчинення аварій на транспорті;

− про стягнення страхового відшкодування зі страхових компаній;

− земельні спори;

− інші категорії справ.

На основі інформації, отриманої від російських судів, які розглядали справи, щодо яких була застосована процедура медіації, Верховний суд дійшов висновку про те, що дії медіаторів у більшості випадків були професійними і виправдали себе. Оскільки протягом аналізованого періоду випадків оскарження дій медіаторів у судах загальної юрисдикції та в арбітражних судах не зафіксовано. Крім того, відсутні позови до самих медіаторів, наприклад, про відшкодування шкоди, заподіяної їх діяльністю. Випадки судового оскарження угод про медіацію виявилися поодинокими [5].

Потрібно зазначити про позитивні сторони медіації, такі як:

− добровільність, оскільки медіація має місце тільки у випадку, якщо сторони зі власної волі вирішили вступити в перемовини з метою досягнення взаєморозуміння і укладення мирової угоди. Порівняно з силовими методами вирішення спору медіація дозволяє збалансувати інтереси обох сторін таким чином, щоб зберегти їхню соціальну значущість і уникнути несприятливих наслідків у майбутньому;

− конфіденційність. Звертаючись до суду, сторонам доводиться миритися з усвідомленням необхідності в оприлюдненні подробиць свого конфлікту. Між сторонами перемовин і медіатором укладається угода про конфіденційність, а це дає сторонам гарантію того, що конфлікт не буде розголошено;

− зменшення кількості позовних заяв у судах загальної юрисдикції, арбітражних та третейських судах;

− зменшення строків вирішення спорів.

Однак практика використання медіації виявила ряд негативних наслідків. Фахівці відзначають, що на практиці не обійшлося без випадків зловживання

процесуальним правом. В інформації судів відзначені випадки використання сторонами процедур примирення з метою затягування судового розгляду [6]. Верховний суд зробив висновок, що судді під час розгляду клопотань сторін про відкладення судового розгляду для використання процедур примирення, зокрема медіації, повинні враховувати такі фактори:

- медіабельність спору;
- обставини справи (характер і складність спору, його суб'єктний склад);
- інтереси сторін та інших осіб, права яких можуть бути порушені.

Тільки на основі сукупності цих факторів суд може відкласти розгляд спору з урахуванням процедури медіації.

Процедура медіації значною мірою забезпечує вирішення спорів, ураховуючи інтереси обох сторін, тому у світі вважається найбільш ефективною, а також забезпечує низький рівень оскарження.

Список використаної літератури

1. Кутюков Д. В. Медиация как альтернативный способ разрешения конфликтных ситуацій. *Государство и право: теория и практика:* материалы Междунар. науч. конф. (г. Челябинск, апрель 2011 г.). Челябинск, 2011. С. 127–129. URL: https://moluch.ru/conf/law/archive/37/53/

2. Об альтернативной процедуре урегулирования споров с участием посредника (процедуре медиации): Федеральный закон от 27 июля 2010 г. № 193-ФЗ. *Российская газета.* 2010. № 5247.

3. Арбитражный процессуальный кодекс Российской Федерации от 24.07.2002 № 95-ФЗ (ред. от 01.01.2017). *КонсультантПлюс*.

4. Гражданский процессуальный кодекс РФ от 14.11.2002 № 138. *Собрание законодательства РФ*. 2002. № 46. Ст. 4532.

5. Справка о практике применения судами ФЗ от 27.07.2010 года № 193-ФЗ «Об альтернативной процедуре урегулирования споров с участием посредника (процедуре медиации) за 2015 год, утвержденная Президиумом ВС РФ 22.06.2016. *КонсультантПлюс.*

6. Назинцева А. Ю. Проблемы судебной медиации в современной России. *Молодой ученый*. 2017. № 9. С. 234–236. URL: https://moluch.ru/archive/143/40154/

Єфіменко Людмила Леонідівна,
к.ю.н., старший науковий співробітник
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

МЕДІАЦІЯ В ПОДАТКОВИХ СПОРАХ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

На сьогодні медіація є доволі актуальною темою для обговорення в українських правових колах, адже це одна з найпопулярніших форм урегулювання конфліктів у всьому світі. Незважаючи на те, що Україна перебуває тільки на початковому етапі формування вітчизняної моделі закріплення інституту медіації, все-таки ідеї упровадження цього інституту в систему українського законодавства підтримують як науковці, так і практики. Потрібно зазначити, що такий інтерес є цілком зрозумілий, оскільки відповідає прагненням України інтегруватися з Європейським Союзом та адаптувати своє законодавство до європейського. З моменту набуття Україною незалежності відбулися позитивні зміни в системі законодавства, судоустрою і судочинства, що безпосередньо пов'язані з вирішенням різних видів конфліктів, а уміння домовлятися стає прерогативою у більшості соціальних верств населення. На особливу увагу потребує питання застосування альтернативних способів врегулювання (далі – АВС), зокрема щодо розв'язання податкових спорів (оскарження рішень податкових органів в адміністративному порядку, судовий розгляд).

Як свідчить сучасна практика, основною причиною виникнення конфліктних ситуацій у податкових правовідносинах є постійне протиборство інтересів платника податків та податкового органу, який спрямовує основну свою діяльність на задоволення публічних інтересів суспільства. Варто підкреслити, що сучасний адміністративний порядок розгляду податкового спору є також недосконалим та не в повному обсязі може забезпечити дотримання таких основоположних принципів, як об'єктивність та незалежність. У цьому випадку більшість спірних питань розглядається через прийняття рішення в односторонньому порядку податковим органом. Знову-таки, що стосується судового розгляду, то негативним аспектом тут є потреба у значних публічних ресурсах для реалізації відповідної процедури та у тривалому часі проведення. На відміну від загальноприйнятих процедур вирішення спірних питань у податкових правовідносинах, особливістю та прерогативою АВС є мінімізація витрат на розгляд спорів у межах найкоротших строків розгляду такого спору. Також механізм АВС дозволяє задовольнити обидві сторони спору, що дає можливість отримати остаточне рішення щодо спірного питання у найкоротші терміни.

На сучасному етапі Євросоюз видав ряд директив, які регламентують застосування медіації та безпосередньо діяльність медіатора.

Основні питання, які регламентує Директива з медіації:

− по-перше, визначає її важливість у контексті забезпечення безперешкодного доступу до правосуддя;

− по-друге, наділяє суди правом пропонувати сторонам спору процедуру медіації, зберігаючи за ними право відмовитися від медіації на будь-якій її стадії, без будь-яких санкцій та звернутися до суду;

− по-третє, дозволяє сторонам ухвалювати рішення, що виконуються безпосередньо в суді;

− по-четверте, захищає медіаторів від необхідності виступати в ролі свідків (за винятком випадків, коли справа, що розглядається, є важливою для суспільства) [1].

Потрібно зазначити, що нині процедура медіації, зокрема це стосується й медіації в податкових спорах, є досить популярною та ефективно застосовується у США, Німеччині, Канаді, Нідерландах, Австралії.

Досить інтенсивно та успішно податкова медіація розвивається нині в США. До речі, ця країна є початківцем у застосуванні альтернативних способів вирішення спорів у різних галузях. У зв'язку зі стрімким поширенням медіації в США ще починаючи з 2001 року було прийнято уніфікований Закон «Про медіацію», а у 2002 році з метою врегулювання проведення процедури міжнародної медіації Комісією ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) прийнято Типовий закон «Про міжнародну комерційну погоджувальну процедуру» [2].

Доречно зазначити, що інститут медіації є нерівномірно розвиненим у країнах ЄС. Це супроводжується тим, що в одних країнах усі питання, пов'язані з медіацією, є законодавчо закріпленими та процедура її використання є врегульованою, а в інших країнах, незважаючи на відсутність законодавчих норм, наявна медіація залишається на стадії саморегулювання.

Зокрема, до таких країн, де законодавство не містить норм, які визначають галузі права, у яких медіація не може застосовуватися, потрібно віднести Німеччину. На сьогодні у цій країні не зафіксовано нормативно-правових актів, які б встановлювали чіткі вимоги до освіти та підготовки медіаторів, а також відсутні обмеження щодо доступу до даної професії. Цікавим є той факт, що медіатори самі відповідають за забезпечення наявності необхідних знань та досвіду для належного виконання функцій з примирення сторін [3].

У більшості випадків такий спір відповідна інстанція намагається вирішити в короткі терміни та реалізується в неофіційному порядку, шляхом

переговорів з платником податків. Цікавим є той факт, що зазвичай проведення таких переговорів має позитивний характер, а більшість протестів за таких обставин зникають після їх завершення. Однак інколи все може супроводжуватися й подальшими процесуальними діями заінтересованих осіб.

Нині потреба у застосуванні медіаційних послуг у Німеччині значно зросла, а процедура медіації досить ефективно функціонує в системі правосуддя Німеччини.

На підставі викладеного вище видно, що в європейських державах досить інтенсивно розвивається процедура застосування медіаційних послуг для врегулювання спорів у різних сферах суспільного життя, зокрема й для врегулювання податкових спорів. Світовий досвід свідчить, що саме завдяки медіації можна надати можливість сторонам оцінити ситуацію на перспективу, з урахуванням їх майбутніх інтересів, а не лише юридичної оцінки фактів, як під час судової процедури.

На жаль, Україна наразі стоїть лише на початковому етапі введення цього інституту. Зокрема, однією з найгостріших проблем є відсутність правового регулювання інституту медіації в податковій сфері. У зв'язку із цим безпосереднє впровадження медіації при вирішенні податкових спорів повинне регламентуватися відповідними податковими процесуальними нормами Податкового кодексу України, що стане важливим кроком на шляху до запровадження такого ефективного методу врегулювання спорів.

Список використаної літератури

1. Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах. URL: http/zakon4.rada.gov.ua.laws/show/994_a95

2. О международной коммерческой согласительной процедуре: Типовой закон Комиссии Организации Объединенных Наций. Нью-Йорк, 2002. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_l17

3. URL: https://www.researchgate.net/publication/228096531

Жданова Віта Петрівна,
молодший науковий співробітник
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

КРАЇНА ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ ВІДПОВІДНО ДО РЕГІОНАЛЬНОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ПАН-ЄВРО-СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКІ ПРЕФЕРЕНЦІЙНІ ПРАВИЛА ПОХОДЖЕННЯ

Для вдосконалення міжнародної співпраці виникає потреба у розробленні механізму взаємодії не лише між двома країнами, а між трьома та більше, що дозволить розширити їх торговельні можливості.

На виконання угод про вільну торгівлю [1] Європейським Союзом (далі – ЄС) була розроблена та підписана Регіональна конвенція про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження (далі – Конвенція), метою якої є новий рівень торгівлі між країнами середземноморського регіону [2].

Конвенція визначає єдині правила походження для товарів між країнами-учасницями, що створює можливість для її країн-учасниць використовувати сировину одна одної, а не тільки національну [2].

Діагональна кумуляція дозволяє використовувати під час виробництва товару сировину з третіх країн, що не є сторонами зони вільної торгівлі (далі – ЗВТ), у межах якої здійснюється торгівля (рис.1). Для українських виробників товарів з'являться можливості закуповувати сировину або деталі для комплектування в країнах-учасницях Конвенції, а готову продукцію експортувати до ЄС без сплати мита, або за знижкою (за умови дотримання певних вимог, які визначені відповідними положеннями Конвенції) [3].

Рисунок 1 – Принцип діагональної кумуляції

Важливою умовою при цьому є те, що для застосування діагональної кумуляції в Пан-євро-середземноморському регіоні необхідно не тільки

приєднатися до Конвенції, але й укласти окремі угоди про ЗВТ з тими сторонами Конвенції, з якими буде здійснюватися преференційна торгівля та застосовуватися кумуляція.

З 1 лютого 2018 р. Україна набула повноправного членства у Конвенції. Наша держава як майбутня країна-учасниця повинна була виконати нормативно-правові та інституційні зобов'язання у межах імплементації положень розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у частині поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі [3].

При цьому основними досягненнями України є такі: приєднання України у 2017 році до Програми ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014–2020)»; завершення внутрішньодержавних процедур, необхідних для приєднання України до Конвенції; схвалення проекту Всеохоплюючої стратегії реформування системи санітарного та фітосанітарного нагляду в Україні, Дорожньої карти реформ системи державних закупівель; набуття чинності для України Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів; започаткування діяльності секторальних робочих груп у пріоритетних галузях промисловості.

Участь України в Конвенції дозволить українським виробникам закуповувати сировину і деталі для комплектування у країнах Європейської асоціації вільної торгівлі або у країнах Середземномор'я, а готову продукцію експортувати до ЄС, зберігаючи статус преференційного походження – ввозити товари за зниженою або нульовою ставкою ввізного мита.

Доцільно звернути увагу на те, що позитивним для українських експортерів при підписанні Україною цієї Конвенції є змінена процедура експорту, а саме сертифікації продукції, яка експортується до країн-учасниць Конвенції. Так, для підтвердження походження товару при його виробництві із сировини або комплектуючих, які були імпортовані в межах Конвенції, і його подальшого експорту буде потрібний сертифікат EUR-MED, що видаватиметься в разі дотримання правил діагональної кумуляції [4].

Відповідно до Конвенції цей сертифікат, як і сертифікат EUR.1, буде видаватися структурними підрозділами митниці. Для цього експортеру або його уповноваженому представнику необхідно буде подати заяву і заповнений бланк сертифіката, форми яких наводяться в додатках до Конвенції.

На відміну від сертифіката EUR.1, у сертифікаті EUR-MED обов'язково має бути заповнена графа 7 («Remarks»). У разі якщо товар отримав статус преференційного походження на підставі кумуляції, у графі 7 необхідно перелічити країни, звідки походить сировина та/або деталі для комплектування, які були використані у виробництві («Cumulation applied with...»).

А якщо товар зі статусом преференційного походження повністю був вироблений в Україні або матеріали, використані при виробництві, без статусу преференційного походження, були достатньою мірою перероблені, у графі 7 потрібно зазначити, що кумуляція не застосовувалася («No cumulation applied»).

Приєднання України до Конвенції є позитивним для її міжнародної співпраці та залучення європейських виробників на український ринок товарів, що збільшить обсяги прямих інвестицій до нашої країни. Наступним важливим кроком з боку України стане імплементація Конвенції і в перспективі підписання нових угод про ЗВТ з країнами-учасницями цієї Угоди.

Список використаної літератури

1. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1994): Угода Світової організації торгівлі від 15.04.1994 URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_264.

2. Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження: Указ Президента України від 08.11.2017 № 2187-VIII / Верховна Рада України. Київ, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2187-19#n3.

3. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі. URL: http://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=c6f67184-5736-4098-a8ff-282c3cc21339.

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 № 1678-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Капітанець Світлана Володимирівна,
к.пед.н., доцент,
старший науковий співробітник
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАГАЗИНІВ БЕЗМИТНОЇ ТОРГІВЛІ

Сучасний стан суспільних відносин, крім іншого, указує на необхідність у створенні сприятливих умов для розширення міжнародної торгівлі, у тому числі безмитної через магазини Duty Free. Адже торгівля у згаданих магазинах є перспективним напрямом розвитку малого і середнього бізнесу. А тому до основних завдань вирішення цього питання можна віднести такі: збільшення кількості малих і середніх підприємств зі згаданого виду бізнесу, підвищення вітчизняної частки товарів в асортименті магазинів безмитної торгівлі на території держави. Не менш важливим залишається консолідування розрізнених інтересів учасників ринку, а також встановлення прямого і конструктивного діалогу між державною владою і учасниками ринку безмитної торгівлі.

Нагадаємо, що магазини Duty Free сьогодні є невід'ємним атрибутом будь-якого міжнародного аеропорту. Пасажири, особливо європейці, уже багато років роблять вибір між подорожами поїздом, автомобілем і літаком на користь останнього, у тому числі і через можливість придбати певні товари за ціною, значно нижчою, ніж у звичайних торговельних точках, оскільки товар на території зони вільної торгівлі, зокрема аеропорту або на борті повітряного лайнера, традиційно не обкладається податками.

Загалом, магазини Duty Free – це маркет-простір у зоні вільної від митної торгівлі. Практично завжди вони розташовані після пункту, де проходять паспортний контроль для виїзду, і до перетину наступного кордону, наприклад, на залізничних вокзалах або в аеропортах [1]. У деяких країнах (Аргентині, Угорщині, Малайзії або в окремих аеропортах США і Канади) в магазини Duty Free можна потрапити після проходження прикордонного контролю. Іноді безмитні торгові точки розміщуються взагалі за межами будь-яких портів чи вокзалів: так практикується в Австралії, Новій Зеландії, Південній Кореї, Таїланді, на Філіппінах, Багамах і Ямайці. Зазвичай у Duty Free дозволяється одноразово придбати не більш як 10 предметів одного типу. У більшості цивілізованих країн відвідувачам забороняється розкривати товар до посадки. Оплату в Duty Free можна здійснити будь-якою твердою валютою, дорожніми чеками і кредитними картками.

Як відомо, безподатковими товарами почали торгувати на бортах повітряних суден, потім – на морських суднах і в портах. На сьогодні у різних куточках світу працює понад сотня закладів на зразок Duty Free і щороку їх

кількість активно зростає. Основними гігантами цього бізнесу вважаються ірландська компанія Aer Rianta, німецькі Gebr. Heinemann і Weitnauer. Ще один різновид магазинів безмитної торгівлі – «відомчі» Duty Free. Вони розраховані на спеціальний контингент іноземців, які постійно проживають у країні: дипломатів, військовослужбовців та ін. Звичайним туристам послугами цих магазинів, як правило, не дозволяють користуватися.

До 2016 року перше місце у світі з продажів у магазинах безмитної торгівлі утримував Dubai Duty Free. Продажі в магазинах безмитної торгівлі Дубайського міжнародного аеропорту зростають і надалі. Проте наразі найбільший у світі аеропорт з безмитним продажем товарів – аеропорт Інчхон у Південній Кореї, де у 2016 році загальний продаж становив 1,85 млрд доларів США [2] і який впевнено обігнав Dubai Duty Free з продажем у 1,82 млрд доларів [3]. Таким чином, головні акценти у розвитку магазинів безмитної торгівлі чітко зміщуються у бік Азії та Тихоокеанського регіону.

Традиційно до трьох лідируючих категорій товарів відносять алкоголь, парфумерну продукцію та вироби із золота, хоча деякі зміни у попиті на певні товари під впливом зовнішніх факторів усе-таки відбуваються. За результатами останніх досліджень компанією Generations Group (Швеція) діяльності Duty Free Shops, уже виокремлено десять категорій найбільш купованих товарів у таких магазинах, а саме: жіночу парфумерію, жіночу косметику, спиртні напої, товари для чоловіків, сигарети, ювелірні вироби, аксесуари, кондитерські вироби, вироби зі шкіри, годинники. Це не лише свідчить про підвищення інтересу до магазинів безмитної торгівлі, а й спонукає до розширення їх діяльності та збільшення асортименту товарів.

Дані досліджень, що були озвучені восени 2018 року у Каннах на Міжнародній виставці-конференції «The Duty Free and Travel Retail Global Summit», указали на стійку тенденцію до збільшення продажів товарів у Duty Free. Зокрема, зростання продажів у 2017 році (порівняно з 2016 роком) відбулося загалом на 10,7 % і його можна спостерігати за всіма складовими такої класифікації [4]:

− *місця продажів*: в аеропортах – на 7,6 %, на повітряних суднах – на 3,1 %, на морських суднах – на 2,2 %, в інших магазинах – на 26,6 %;

− *регіони продажів:* Європа – на 7,1 %, Америка – на 7,4 %; Середній Схід – на 7,3 %; Африка – на 1,1 %, Азія і Тихоокеанський регіон – на 12,6 %;

− *товарна лінійка:* алкогольні напої – на 8,5 %, парфумерія і косметика – на 19,3 %, тютюнові вироби – на 0,0 %, кондитерські вироби та інші продукти харчування – на 4,2 %, аксесуари – на 4,5 %, годинники, ювелірні вироби та книги – на 4,4%, електроніка, сувеніри та інші товари – на 2,5 %.

У 2018 році (порівняно з 2017 роком) зросли продажі на 19,8%. Лише за ознакою «*товарна лінійка*» відбулися зміни у бік збільшення продажів таких

товарів: алкогольних напоїв – на 14,7 %; парфумерії і косметики – на 15,9 %; тютюнових виробів – на 6,0 %; кондитерських виробів та інших продуктів харчування – на 12,2 %; аксесуарів – на 1,4 %; годинників, ювелірних виробів та книг – на 5,1 %; електроніки, сувенірів та інших товарів – на 4,1 %.

Крім того, зарубіжний досвід показує, що неавіаційні доходи дають малим європейським аеровокзалам 25–30 %, а великим – близько 50 % виручки. При цьому ціни в магазинах Duty Free на території європейських аеропортів нижчі за звичайні ціни у супермаркетах лише на 6–7 %. Але, понад половина пасажирів, згідно з опитуванням британської дослідницької компанії Kelkoo, вірять, що «знижка» перевищує 20 %.

За оцінками аналітиків, які вивчали досвід роботи Duty Free в аеропортах Нової Зеландії, Австралії, Індії, Ісландії, Шрі-Ланки, Угорщини та Філіппін, багаторазово збільшити прибутковість цього бізнесу дозволить те, що до вже звичних майданчиків безмитної торгівлі в аеропортах у зоні вильоту додадуться магазини у зоні прильоту.

Таким чином, надання більш широких можливостей для розвитку магазинів безмитної торгівлі Duty Free та відсутність адміністративних бар'єрів сприятимуть ефективному розвитку індустрії. А тому для України активізація розбудови цього виду бізнесу є цілком обґрунтованою. Безмитна торгівля має величезний потенціал для розвитку. Чималу платформу для діяльності формують такі напрями, як поява нового каналу торгівлі на міжнародних залізничних вокзалах, будівництво і модернізація міжнародних автомобільних пунктів пропуску на території України, розвиток термінальної індустрії, запуск масштабних державних програм за лінією індустрії транспорту та подорожей, а також розвиток нових бізнес-форматів для ринків Duty Free. Також важливим моментом у розвитку безмитної торгівлі є вплив такого формату на привабливість країни, як туристичний об'єкт.

Список використаної літератури

1. Duty Free: как это работает? URL: https://34trevel.me/post/duty-free
2. Incheon Airport duty free sales hit US$2bn in 2016. URL: https://www.trbusiness.com/regional-news/asia-pacific/incheon-airport-duty-free-sales-hit-us2bn-in-2016/114119
3. Cleofe Maceda, Dubai Duty Free sales drop on currency fluctuations. *Reporter. Senior Web* (2017-01-05). URL: https://gulfnews.com/business/retail/dubai-duty-free-sales-drop-on-currency-fluctuations-1.1956773
4. TFWA World Conference. URL: https://www.tfwa.com/inreview/TFWA-World-Exhibition-Conference-2018-in-Review/Home

Корнєвський Валентин Радиславович,
Дума Надія Валеріївна,
курсанти 1-го та 2-го курсу
факультету податкової міліції
Університету ДФС України.
Науковий керівник: к.ю.н. Бухтіяров О. А.

ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА МІСЦЕВИЙ БЮДЖЕТ

До місцевих належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених Податковим кодексом, рішеннями сільських, селищних, міських рад та рад об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, у межах їх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад [1].

Місцевий бюджет формується не тільки з податкових надходжень, адже відповідно до Бюджетного кодексу України надходження місцевого бюджету складаються із доходів бюджету, коштів від місцевих запозичень, повернення раніше отриманих кредитів до бюджету тощо [2].

Потрібно зауважити, що тільки у межах фіскальних повноважень органи місцевого самоврядування можуть установлювати і скасовувати податки та збори. Перевага такої моделі оподаткування дає змогу реалізувати можливості органів місцевого самоврядування у сфері інфраструктури.

Існує проблема встановлення межі компетенції органів місцевого самоврядування, коли посилюється актуальність забезпечення належного рівня фіскального контролю для рівномірного розподілу бюджету, зважаючи на минулі напрацювання та тенденції розвитку країн ЄС. Але не кожен із розпорядників є компетентним і може привласнити частину бюджетних коштів, за що буде притягнутий до кримінальної відповідальності.

Складовими доходів місцевого бюджету є загальні та спеціальні фонди [2]. Ми вважаємо, що на сьогодні фонди є малоефективними у зв'язку з тим, що власні надходження бюджетних установ отримуються додатково до коштів загального фонду бюджету і зараховуються до спеціального фонду бюджету.

Тому можна зробити такі висновки. Зокрема, створення спеціального фонду сприятиме посиленню централізованого регулювання коштів бюджетних установ. Але не потрібно забувати, що посилення централізованого регулювання обмежує діяльність підприємців та інших платників податків.

Варто зауважити, що основними елементами децентралізації є прозорість діяльності та підзвітність. Але не всі ці елементи забезпечуються належним чином. Проблема полягає у некомпетентному виконанні обов'язків керівниками органів місцевого самоврядування.

Податкова політика на місцевому рівні тісно пов’язана з терміном «податкова автономія». За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) (Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)), податкова автономія (tax autonomy) охоплює різноманітні аспекти самостійності, якою наділені субнаціональні органи влади щодо власних податків [3].

Зауважимо, що взаємозв’язок податкової автономії та децентралізованої політики формування місцевих податків має відбуватися за принципом сегментів фіскального контролю. Отже, на діяльність органів місцевого самоврядування та місцевий бюджет вагомо впливають податкові надходження, але це залежить від всезагального обсягу податків, які будуть у повному обсязі надходити до місцевого бюджету.

Збільшення доходів місцевих бюджетів можливе на основі діяльності органів місцевого самоврядування шляхом децентралізації фінансових ресурсів та розподілу їх у межах територіальних органів, у тому числі у сфері перерозподілу податків між різними сферами діяльності. Фінансове забезпечення місцевих бюджетів має базуватися на господарській діяльності місцевих органів влади з метою збільшення частки власних і закріплених джерел доходів у місцевих бюджетах.

Місцеві органи влади повинні отримати більше свобод і можливостей (що зменшить податковий тиск) при прийнятті важливих рішень у сфері оподаткування, тому що це дозволить при ефективному фіскальному контролі забезпечити приріст дохідних частин місцевих бюджетів у різних регіонах України.

Список використаної літератури

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–17. Ст. 112. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-17. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17

3. Крисоватий А. І., Десятнюк О. М. Напрями формування податкової політики України в контексті фіскальної децентралізації та розширення бази оподаткування. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. С. 169–181.

4. Нікітішин А. О. Податкові надходження як складова доходів місцевих бюджетів. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2016. Т. 21. Вип. 2. С. 156–160.

5. Коваленко А. В. Вплив децентралізації податкової політики на розвиток України. *Молодий вчений.* 2018. С. 273–277.

Коротун Володимир Іванович,
к.е.н., с.н.с., в.о. директора
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ЩОДО НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ТА МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ДФС

Одними з основних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику України, є врахування в таких трансформаційних процесах кращої світової практики у відповідній предметній сфері, визначення напрямів удосконалення застосовуваних в Україні механізмів адміністрування податкових та митних платежів, зростання рівня інституціональної спроможності здійснення реформ у фіскальній сфері. Важливим інструментом ефективного досягнення поставлених завдань є організація і проведення відповідних прикладних та фундаментальних наукових досліджень.

На сьогодні наукове забезпечення реалізації державної податкової та митної політики здійснюється Науково-дослідним інститутом фіскальної політики (далі – Інститут), який був створений у березні 2016 р. шляхом злиття НДІ фінансового права та ДНДІ митної справи згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1184-р від 11.11.2015 «Про утворення Університету державної фіскальної служби України» (далі – Університет) та відповідно є структурним підрозділом Університету.

За три роки існування Інститутом було виконано 28 наукових (науково-технічних) робіт (далі – ННТР) на замовлення ДФС; 8 досліджень на основі госпрозрахункових договорів з юридичними і фізичними особами; ряд позапланових експрес-досліджень на безоплатній основі за зверненнями комітетів Верховної Ради України, Конституційного Суду України, Генеральної прокуратури України та ін.; проведено понад 60 науково-комунікативних заходів; видано понад 800 наукових праць, у т. ч. 26 монографій з актуальних питань реалізації фіскальної політики.

Виконання наукових ННТР у 2016–2017 роках було тісно пов’язане з реалізацією Стратегічного плану розвитку ДФС України на 2015–2018 роки, який був затверджений наказом ДФС від 12.02.2015 № 80. Відповідно і у 2018 році діяльність Інституту була спрямована на досягнення основних завдань ДФС, а мета проведення ННТР полягала у наданні науково обґрунтованих пропозицій для прийняття управлінських рішень при реалізації новітніх Стратегічних ініціатив розвитку ДФС до 2020 року, які були затверджені наказом від 27.12.2017 № 877. Потрібно підкреслити, що затверджена на 2018 рік тематика ННТР (наказом ДФС від 28.02.2018 № 114) відповідала напрямам

11.7, 13.2, 14.1, 14.4, 15.3, 15.6, 17.1, 19.1, 20.1, 20.3, 21.2, 22.1, 22.3, 22.4, 23.1–23.5 зазначених вище Стратегічних ініціатив [1].

У зв'язку з ухваленням Постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України» від 18.12.2018 № 1200 [2] актуалізується питання подальшої перспективи інституціонального забезпечення організації і проведення прикладних наукових досліджень у сфері реалізації податкової та митної політики. На сьогодні Університет загалом та Інститут зокрема має всі передумови здійснення наукових досліджень для новостворюваних Державної податкової служби України та Державної митної служби України, про що свідчить як наявний досвід виконання ННТР на замовлення ДФС, так і те, що більшість концептуальних напрямів реформування органів, які реалізують державну податкову та митну політику (визначені Міністерством фінансів України у відповідному розпорядженні Кабінету Міністрів України [3]), знайшла своє відображення у проекті Тематичного плану наукових (науково-технічних) робіт Державної фіскальної служби України на 2019 рік, який був схвалений Науково-технічною радою ДФС. Зокрема, це стосується реалізації антикорупційних заходів, стимулювання добровільної сплати податків та розвитку податкових сервісів, управління податковими ризиками та здійснення податкового контролю, удосконалення роботи з податковим боргом, реалізації заходів, спрямованих на протидію розмиванню податкової бази та ін.

Отже, з позиції державницького підходу оптимальним є виконання всіх ННТР з податкової та митної проблематики на базі єдиного Науково-дослідного інституту, що функціонує у структурі Університету державної фіскальної служби України. Застосування такого підходу дає змогу поєднувати галузеву та вузівську науку (яка отримала свій розвиток на базі відповідних кафедр Університету) і, як наслідок, дотримуватися безперервності впровадження отримуваних у ході наукових досліджень результатів за принципом «наука – освіта – практика».

Список використаної літератури

1. Про затвердження Стратегічних ініціатив розвитку ДФС до 2020 року: наказ ДФС від 27.12.2017 № 877. URL: www.sfs.gov.ua.

2. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 № 1200. URL: www.kmu.gov.ua.

3. Про схвалення концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.12.2018 № 1101-р. URL: www.kmu.gov.ua.

Кощук Тетяна Василівна,
к.е.н., провідний науковий співробітник
Науково-дослідного фінансового інституту
ДННУ «Академія фінансового управління»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ АНТИДЕМПІНГОВИХ МЕХАНІЗМІВ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ІЗ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ

Після світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. більшість країн Євросоюзу відчула гострий дефіцит фіскальних ресурсів, що спонукало підвищувати ставки акцизів на тютюнові вироби. Проте в умовах такого посилення фіскальної ролі акцизного оподаткування чимало країн, зокрема Італія, Німеччина і Франція, отримали проблеми зі збором запланованих обсягів надходжень акцизів через заниження окремими тютюновими компаніями цін на сигарети, що негативно впливало на загальне зростання цін. Наявність на ринку дешевих сигарет, незважаючи підвищення акцизного навантаження на них, також не сприяло зменшенню популярності куріння. Водночас скорочення кількості курців, яких підвищення цін на їх улюблені марки цих підакцизних товарів спонукало відмовитися від шкідливої звички, призводило до скорочення податкових надходжень із тютюнових виробів. У Німеччині також частина курців почала переходити на споживання дешевших альтернатив (насамперед дрібно рубленого тютюну для скручування у сигарети, який залишався відносно дешевшим через порівняно низькі ставки акцизного оподаткування), що посилювало цінові війни з підвищенням акцизу на сигарети. У країні реалізовувалася реформа, яка передбачала у 2010–2015 рр. поступове підвищення специфічного (з 82,7 до 98,2 євро за 1 000 штук) та зниження адвалорного (з 24,66 до 21,69 %) акцизів для сигарет, а також збільшення специфічного (з 34,06 до 48,49 євро за 1 000 штук) та зменшення адвалорного (з 18,57 до 14,76 %) акцизів для дрібно рубленого тютюну для скручування у сигарети [1–3]. До істотного зменшення розриву між акцизним навантаженням на ці категорії підакцизних товарів особливо посилювалася актуальність використання антидемпінгового механізму убезпечення надходжень акцизного податку та ПДВ із сигарет від скорочення.

Незважаючи на відносну свободу країн Євросоюзу у виборі податкових механізмів, національні практики протидії заниженню цін на ринку тютюнових виробів мають відповідати вимогам Директиви Ради 2011/64/ЄС. Не всім країнам вдалося розробити антидемпінгові механізми з дотриманням такої відповідності. Рішення Європейського Суду щодо суперечності низки національних податкових новацій нормам Директиви змусили чимало країн ініціювати їх скасування. Це обмежило різноманіття підходів до розв’язання

проблеми цінових війн між тютюновими компаніями в Об'єднаній Європі. Разом з тим антидемпінговий механізм забезпечення стабільності надходжень акцизу із сигарет на основі встановлення мінімального рівня сукупного податкового навантаження (акциз + ПДВ) Німеччини, що відповідає нормам спільного європейського законодавства, сьогодні використовується і заслуговує на особливу увагу.

З 1 квітня 2010 р. у Німеччині розраховується акцизний податок (специфічний та адвалорний компоненти) і ПДВ для середньозваженої роздрібної ціни продажу сигарет, який слугує базою для порівняння з відповідними показниками для конкретної максимальної роздрібної ціни. Якщо сукупний специфічний, адвалорний акцизи та ПДВ у конкретному випадку є нижчими зазначеного мінімального порогу, різниця підлягає сплаті як додатковий акциз[1] . Водночас до лютого 2016 р. у країні було встановлено також фіксовану суму мінімального сукупного податку за одиницю продукту. Якщо вона перевищувала аналогічний показник для середньозваженої роздрібної ціни, доплата акцизу розраховувалася на основі цієї фіксованої суми [4–5]. Таке подвійне регулювання убезпечувало податкові надходження із сигарет від скорочення навіть в умовах значного коливання цін.

Фіскальний механізм протидії демпінгу на ринку сигарет, який застосовує Німеччина, у 2011–2017 рр. дав змогу акумулювати надходження акцизу на рівні понад 12 млрд євро на рік [6], незважаючи на скорочення споживання тютюнових виробів унаслідок зменшення популярності куріння. Завдяки йому забезпечується досягнення фіскальних та регулятивних цілей політики встановлення високого податкового навантаження на ці підакцизні товари.

Викликає інтерес також досвід забезпечення стабільності податкових надходжень із сигарет за рахунок обмеження демпінгу Іспанії, яка напередодні ухвалення Директиви Ради 2011/64/ЄС відчула одні з найбільших в Об'єднаній Європі проблеми зі збалансованістю державних фінансів. Іспанська модель антидемпінгового механізму, як і німецький аналог, передбачає сплату більшого акцизного податку, якщо максимальна роздрібна ціна продажу сигарет є нижчою за певний рівень. Проте якщо у Німеччині цей ціновий поріг відповідає середньозваженій роздрібній ціні, то в Іспанії він встановлений у фіксованій сумі. У разі недосягнення цього рівня ціни застосовується вищий рівень (друга фіксована сума) мінімального акцизу. Інакше кажучи, іспанська

[1] За матеріалами семінару «Право з оподаткування тютюнових виробів. Вимоги Директиви Ради 2011/64/ЄС. Пропозиція змін Директиви Ради 92/83/ЄЕС з гармонізації структури акцизних податків на спирт та алкогольні напої. Державна монополія на виробництво та продаж спирту в Німеччині», організованому 10–12 липня 2018 р. в Міністерстві фінансів України за підтримки Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) в межах проекту «Підтримка реформи управління державними фінансами». Експерти – Фрідріх Зеєвальд і Денніс Неррінг (Німмечина).

модель, на відміну від німецької, не передбачає ступінчастого збільшення додаткового акцизного податку у міру зниження максимальної роздрібної ціни продажу сигарет. При цьому подвійний мінімальний акциз в Іспанії застосовується як щодо сигарет, так і тютюну для куріння: акциз на сигарети має становити щонайменше 131,5 євро за 1 000 штук та зростає до 141 євро за 1 000 штук, якщо максимальна роздрібна ціна становить менше 196 євро за 1 000 штук; акциз на тютюн для куріння не повинен бути нижчим за 98,75 євро за кілограм та підвищується до 102,75 євро за кілограм, якщо роздрібна ціна продажу не перевищує 165 євро за кілограм [7]. Зауважимо, що недоліком такого інструменту протидії демпінгу є те, що суми порогу ціни та подвійного мінімального акцизу потрібно коригувати при підвищенні ставок акцизного оподаткування.

Список використаної літератури

1. Excise Duty Tables. Part III – Manufactured Tobacco. European Commission 2010. URL: http://www.adko.hu/01_files/adattar/tobacco_en.pdf.
2. Excise Duty Tables. Part III – Manufactured Tobacco. European Commission 2012. URL: https://circabc.europa.eu/sd/a/f0f5445c-c154-4524-905f-0f8c15984494/Excise_Duty_Tables%20-%20III-Tobacco_July2012_REV1.pdf.
3. Excise Duty Tables. Part III – Manufactured Tobacco. European Commission 2016. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/docs/body/excise_duties-part_iii_tobacco_en.pdf.
4. Tobacco Tax Act (TabStG) TabStG Ausfertigung date: 15.07.2009 (BGBl. I S. 1870). URL: https://www.global-regulation.com/translation/germany/392902 tobacco-tax-act.html;
5. Excise Duty Tables. Part III – Manufactured Tobacco. European Commission 2018. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/excise_duties/tobacco_products/rates/excise_duties-part_iii_tobacco_en.pdf.
6. Excise Duty Tables. Part III – Manufactured Tobacco (Tax receipts – Manufactured Tobacco). European Commission 2018. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/excise_duties/tobacco_products/rates/excise_duties_tobacco_en.pdf.
7. Spain Corporate – Other taxes. PWC. Url: http://taxsummaries.pwc.com/ID/Spain-Corporate-Other-taxes.

Матвейчук Людмила Олександрівна,
д.держ.упр., доцент,
професор кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ОПОДАТКУВАННЯМ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬСТВА

В умовах становлення цифрового суспільства (цифрових технологій) ефективність державного управління у сфері оподаткування все більшою мірою залежить від упровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і використання Інтернету. На сьогодні стрімкий розвиток цифрової економіки вимагає нових форм, методів, засобів у сфері державного управління, яке зазнало істотної еволюції внаслідок розвитку демократії, громадянського суспільства і трансформувалося у публічне управління.

Розвиток публічного управління є продовженням розвитку державного управління. Представник вітчизняної науки І. Й. Малий відзначає, що необхідність у забезпеченні інтенсивності та результативності державного управління привела до запровадження публічного управління (New Pablic Management), що відображає реалізацію таких принципів, як гласність, публічність, відкритість та демократичність, цільову орієнтацію управлінської діяльності та оцінювання її результативності [4, с. 20]. Науковець констатує, що глобалізація, мережевість та інноваційність радикально видозмінюють функції держави щодо вирішення глобальних та інших проблем людства.

До зазначених вище чинників, які впливають на формування публічного управління, потрібно додати оцифровування, яке поступово набуває поширення в нашому суспільстві. Нині, в умовах стрімкого розвитку ІКТ та значних досягнень ІТ-сфери, формується цифрове суспільство та економіка, відбувається їх інтегрування в єдиний цифровий ринок.

Не випадково Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», Стратегією реформування державного управління України на 2016–2020 роки, Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року передбачені завдання, пов'язані із застосуванням новітніх ІКТ з метою побудови ефективної, відкритої та гнучкої структури публічної адміністрації. Обравши євроінтеграційний шлях, Україна взяла на себе зобов'язання поліпшувати бізнес-клімат, робити адміністративні процедури для бізнесу загальнодоступними за допомогою е-засобів, застосовувати принципи належного управління у сфері оподаткування (прозорості, обміну інформацією, добросовісної податкової конкуренції), що на сьогодні неможливо без

використання ІКТ. Ключовими напрямами інтеграції України з Єдиним цифровим ринком ЄС визнано інфраструктуру цифрових комунікацій, е-урядування, е-комерцію, гармонізацію роумінг-тарифів мобільного зв'язку, кібербезпеку, захист прав споживачів та виробництво цифрової продукції.

Ухвалення Податкового кодексу України (2011 р.), низки нових законів, які стосуються податкової сфери, розвитку цифрової економіки та суспільства, е-урядування, зумовило суттєві позитивні зміни в державному управлінні оподаткуванням, однак є ще багато питань системного характеру, які потребують вирішення. На сьогодні маємо ряд концепцій щодо цього напряму: Концепцію створення та функціонування інформаційної системи е-взаємодії державних е-інформаційних ресурсів (2012 р.); Концепцію створення е-сервісу «Електронний кабінет платника податків» (2012 р.); Концепцію реформування законодавства у сфері використання інфраструктури відкритих ключів та надання е-довірчих послуг (2013 р.); Концепцію створення, функціонування автоматизованої системи «Єдине вікно подання е-звітності» (2013 р.); Концепцію розвитку е-демократії (2017 р.). Однак прийняті Концепції стосуються окремих напрямів подальшого розвитку е-урядування в Україні, але досі дієвих комплексних програм для їх реалізації не було сформовано, що, як наслідок, не забезпечує системного підходу до побудови цифрового публічного управління, у т. ч. у сфері оподаткування. Заслуговують на увагу дві концепції, які були прийняті за останні роки: Концепція розвитку е-урядування в Україні (2017 р.) [2] та Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки (2018 р.) [3], якими уряд окреслив напрями розвитку е-України. Незважаючи на наявність певних правових можливостей для вдосконалення державного управління із застосуванням ІКТ, відповідні механізми запроваджуються досить повільно та недостатньо системно. Звідси об'єктивно виникає потреба у формуванні на сучасних теоретико-методологічних засадах підходів до розроблення і застосування дієвих механізмів публічного управління, у т. ч. оподаткуванням з використанням ІКТ.

Світовою практикою доведено, що ІКТ можуть суттєво впливати на процеси оподаткування, що у підсумку забезпечує економію всіх видів ресурсів – фінансових, організаційних, часових тощо і, зрештою, економічний розвиток держави. На сьогодні цілком очевидний взаємозв'язок публічного управління та цифрової економіки в умовах розвитку суспільства цифрових технологій. З появою цифрової економіки виникла проблема, яка має назву цифрової нерівності, що випливає з різних можливостей використання новітніх ІКТ у різних секторах економіки. Цифровий розрив відокремлює інформаційно розвинені та інформаційно відсталі країни. Вивчення цієї тематики є життєво важливим на сучасному етапі, у період глобалізації національних економік.

Цифрова нерівність також присутня у сфері публічного управління. Інформаційними джерелами дослідження розвитку цього напряму є матеріали ООН щодо розвитку е-урядування у країнах світу, які публікуються один раз на два роки. Провідним показником технологічної зрілості держави у сфері е-урядування є індекс розвитку е-уряду (E-Government Development Index – EGDI), який формується з урахуванням трьох індексів: індексу онлайн-послуг (Online Service Index, OSI), індексу телекомунікаційної інфраструктури (Telecommunication Infrastructure Index, TII) та індексу людського капіталу (Human Capital Index, HCI) [5, с. 133].

У дослідженнях Департаменту економічного та соціального розвитку ООН 2018 року країни (193) згруповано за EGDI таким чином:

- 40 країн (21 %) з дуже високим EGDI (понад 0,75);
- 71 країна (37 %) з високим EGDI (між 0,5 і 0,75);
- 66 країн (34 %) із середнім EGDI (від 0,25 до 0,5);
- 16 країн (8 %) з низьким EGDI (менше ніж 0,25) [6, с. 89].

Україна ввійшла до групи з високим EGDI (між 0,5 і 0,75). Варто зазначити, що п’ять пострадянських країн: Естонія, Росія, Білорусія, Казахстан та Литва, належать до групи з найбільш високим коефіцієнтом – понад 0,75. Лідерами цього рейтингу є Данія, Австралія, Корея. Отже, на сьогодні актуальним питання для науковців є визначення та дослідження кращої практики лідерів е-урядування, у т. ч. країн пострадянського простору, для прийняття рішень у сфері публічного управління оподаткуванням, формування фіскальної політики держави.

Як стверджують автори доповіді «Цифрові дивіденди» [1, с. 38], «...для того, щоб кожний громадянин отримував дивіденди від Інтернету, не тільки потрібний доступ до нових технологій, для цього необхідно вирішити деякі із застарілих проблем у сфері розвитку: як створити сприятливу для розвитку підприємств ділову сферу, як вибудувати діючі системи освіти підготовки кадрів і як зробити постачальників послуг більш чутливими до вимог громадян». Для країн, які проводять відповідні реформи, інвестиції в технології забезпечують вагомі цифрові дивіденди, і ці дивіденди отримують широке поширення серед усіх зацікавлених сторін.

Список використаної літератури

1. Цифровые дивиденды. Доклад о мировом развитии (2016) / Всемирный банк. Вашингтон, округ Колумбия. Лицензия: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO. URL: http://documents.worldbank.org/

2. Концепція розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80

3. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80

4. Малий І. М. Генеза публічного управління і адміністрування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2017. № 24. С.17–21.

5. E-Government Survey 2016. E-Government in Support of Sustainable Development / Department of Economic and Social Affairs. United Nations. New York, 2016. 219 p.

6. E-Government Survey 2018. Gearing E-Government to support transformation towards sustainable and resilient societies / Department of Economic and Social Affairs. United Nations. New York, 2016. 270 p.

Міщанчук Юрій Іванович,
начальник управління забезпечення
документообігу та роботи керівництва
АБ «УКРГАЗБАНК»

МЕХАНІЗМ СЕКТОРАЛЬНОЇ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНІ

Механізм секторальної бюджетної підтримки передбачає переказ на безоплатній та безповоротній основі коштів до бюджету країни-партнера за умови досягнення попередньо узгоджених цілей у контексті проведення структурних реформ. Такі фінансові ресурси, що надаються ЄС, за своєю сутністю є грантом. Бюджетна підтримка ЄС реалізується у 90 країнах або на окремих територіях за допомогою 270 програм загальним обсягом фінансування 12,7 млрд євро. У 2017 р. країни-партнери отримали від ЄС 1,8 млрд євро фінансової допомоги за рахунок коштів бюджетної підтримки.

Метою реалізації в Україні програм секторальної бюджетної підтримки ЄС є фінансова та інституційна підтримка зусиль Уряду щодо реалізації політики, спрямованої на поступову інтеграцію України з Європейським Союзом, шляхом виконання стратегічних документів щодо реформування та розвитку відповідних сфер реалізації державної політики.

Перевагами надання допомоги завдяки механізму бюджетної підтримки є такі: більш високий рівень контролю та вищий рівень відповідальності за використання державних коштів; підтримка заходів, спрямованих на досягнення макроекономічної стабільності; нижчий рівень витрат ресурсів у процесі виконання угод; більш високий рівень транспарентності використання грантових коштів.

Обов’язковим є дотримання встановлених передумов підготовки та впровадження програм секторальної бюджетної підтримки: визначення відповідної сфери реалізації державної політики як пріоритетної у програмних документах ЄС щодо надання Україні технічної допомоги, міжнародних договорах між Україною та ЄС, наявність державної або галузевої програми, стратегії, концепції реформування відповідної сфери реалізації державної політики. Програма секторальної бюджетної підтримки – це документ, що є невід’ємною частиною угоди про фінансування, якою встановлюються цілі та завдання реформування відповідної сфери реалізації державної політики із застосуванням секторальної бюджетної підтримки ЄС, очікувані результати, обсяги, умови та процедури отримання фінансових ресурсів, які надаються ЄС, індикатори виконання і механізм проведення моніторингу.

Важливим є виконання таких умов: система управління державними фінансами має бути достатньо прозорою та ефективною; має бути чітко визначена політика розвитку певного сектору економіки, що узгоджується з баченням основних донорів Європейського Союзу; система публічних закупівель повинна бути відкритою.

Загальні умови Угоди про фінансування охоплюють таке: бюджет програми; строки впровадження програми; механізми дій сторін у разі перевищення витрат у межах затвердженого бюджету програми; строки реалізації етапу практичного виконання програми (здійснюються практичні заходи та їх фінансування) та завершальної стадії (проводяться тільки перевірки та аудит); аспекти реалізації комунікативних та інформаційних заходів; питання запобігання шахрайству та корупції; питання подальших перевірок та контролю використання коштів з боку Європейської комісії, Управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству (ОЛАФ) і Європейського суду аудиторів (Рахункова палата); проведення консультацій між сторонами щодо реалізації угоди; шляхи внесення змін та доповнень до угоди; випадки припинення та призупинення дії угоди; вирішення суперечок між сторонами.

Окремою частиною Угоди про фінансування є матриця оцінки індикаторів для надання траншів, яка визначає конкретні заходи та часові проміжки їх реалізації, виконання яких є обов'язковою передумовою отримання наступних траншів. Індикатори результативності виконання програми секторальної бюджетної підтримки є показниками та критеріями, за допомогою яких визначається прогрес у досягненні цілей, встановлених програмою для кожного року або для одного року порівняно з іншим роком, оцінювання результативності яких є передумовою прийняття Європейською комісією рішення про подальше фінансування.

Умовами отримання Урядом України першого траншу допомоги є такі: укладення між Урядом України та Європейським Союзом Угоди про фінансування, згідно з якою ЄС надає фінансові ресурси; ухвалення Закону України про Державний бюджет на поточний рік з обов'язковим відображенням у текстовій, дохідній та видатковій його частинах фінансових ресурсів ЄС. Ще однією умовою є прийняття постанови Кабінету Міністрів України щодо затвердження порядку використання бюджетних коштів, джерелом надходження яких є кошти бюджетної підтримки ЄС.

Список використаної літератури

1. Budget Support – Trends and Results 2018. URL: https://ec.europa.eu/europeaid/budget-support-trends-and-results_en

Музиченко Ганна В'ячеславівна,
д.політ.н., професор,
Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського

ДЕРЖАВНІ ГАРАНТІЇ ПІД ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ: ЕВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Економіка України потребує негайної трансформації, здійснення якої передбачає мобілізацію всіх національних ресурсів, а також залучення іноземних інвестицій, зокрема під державні гарантії. Пік вкладень в Україну іноземних інвестицій припав на 2011 рік, коли вливання в економіку становили понад 6 млрд дол., у 2018 році їх обсяг за даними Міністерства фінансів України, сягав 1,53 млрд дол. [5]. Водночас зростає і зовнішній гарантований державою борг, який станом на 31.12.2018 становив 308 130,5 млн грн [1]. Додамо, що починаючи з 2014 року сукупний борг України завжди перевищує встановлену Бюджетним кодексом України норму у 60 % ВВП.

Отже, маємо проблему, що полягає у необхідності надання державних гарантій під іноземні інвестиції, з одного боку, та потребі у відмові від практики їх надання через збільшення боргового навантаження на державу – з іншого. Це в сукупності породжує доцільність дослідження нормативних правил надання державних гарантій під іноземні інвестиції в умовах зростання боргового навантаження держави та дотримання європейських стандартів фінансової політики.

Відповідно до статті 17 Бюджетного кодексу України Кабінет Міністрів України в особі Міністра фінансів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим в особі Міністра фінансів Автономної Республіки Крим та міські ради в особі керівників їх виконавчих органів можуть надавати гарантії щодо виконання боргових зобов'язань суб'єктам виключно в межах повноважень, встановлених згідно із законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет.

Гарантії надаються лише на умовах платності, строковості, майнового забезпечення та зустрічних гарантій, отриманих від інших суб'єктів. Платежі, пов'язані з виконанням гарантійних зобов'язань, належать до платежів з боргу.

Державне гарантування дає змогу суб'єктам господарювання, які беруть кредити під гарантії держави, отримати перевагу перед іншими, оскільки за наявності гарантій вартість кредитів є нижчою. Водночас, коли підприємство неефективно розпоряджається отриманим кредитом і не в змозі його погашати або обслуговувати, держава як гарант вимушена це робити за рахунок бюджетних коштів.

Як свідчать дані таблиці 1, обсяг наданих державних гарантій останніми роками має тенденцію до стрімкого збільшення.

Таблиця 1 – Структура гарантованого державного боргу України, *млн грн*

Рік	Зовнішній	Внутрішній	Усього	% до сукупного
2014	125 881,3	27 863,3	153 744,6	14,0
2015	216 449,1	21 459,5	237 908,6	15,1
2016	259 843,4	19 084,5	278 927,9	14,5
2017	294 685,0	13 279,6	307 964,6	14,4
2018	297 810,1	10 320,4	308 130,5	14,2

Джерело: складено автором за даними minfin.gov.ua.

Надання державних гарантій є поширеною практикою і для країн ЄС. До основних напрямів їх застосування в ЄС належать такі: підтримка пріоритетних проектів розвитку держави, виходячи з масштабу, галузевої чи територіальної належності; розвиток малого та середнього підприємництва; взаємодія в межах державно-приватного партнерства. Найбільші державні гарантії, як правило, надаються для реалізації великих інфраструктурних проектів – будівництва транспортної та комунальної інфраструктури [2, с. 41].

У країнах ЄС діють нормативні правила щодо надання державної допомоги у вигляді гарантій. Ці гарантії можуть надаватися як великим підприємствам, так і фірмам, що працюють у сфері малого та середнього бізнесу.

Однією з умов надання таких гарантій є з'ясування фінансового становища позичальника. Необхідна процедура визначена в «Принципах ЄС щодо надання державної допомоги для відновлення платоспроможності компаній в умовах кризи». Питання фінансової допомоги розглядається безпосередньо під час ухвалення рішень про надання гарантій, під час якого визначаються її обсяг, період дії тощо. Гарантія, як правило, не може перевищувати 80 % обсягу кредиту, що надається. Її вартість для кожної фірми чи підприємства визначається на підставі оцінки його фінансового стану [3].

Крім того, надання державних гарантій обмежується нормами Маастріхтської угоди в частині граничного рівня дефіциту державного бюджету щодо ВВП, оскільки уряд повинен мати у видатковій частині відповідні резервні кошти на покриття витрат у разі настання гарантійного випадку. Загалом середнє значення співвідношення гарантованого державного боргу й сукупного державного боргу для країн-членів ЄС останніми роками коливається в межах 10–11 %, тоді як в Україні – 14–15 %, що не відповідає загальноєвропейським тенденціям.

Крім того, для нових країн ЄС діють додаткові обмеження, які регламентують надання державних гарантій малому та середньому бізнесу на рівні 2,5 млн євро для однієї компанії.

Між Україною та МВФ у 2015 році укладено Меморандум про економічну та фінансову політику, у якому закріплено, що до 2020 року боргове навантаження, тобто співвідношення державного та гарантованого державою боргу має зменшитися до 71 % [2, с. 3].

Таким чином, наразі в Україні надання кредитів під державні гарантії без належного контролю стану позичальників і витрачання цих коштів призводить до додаткових витрат бюджету, які визнані Кабінетом Міністрів України як квазіфіскальні операції, які за вимогами ЄС необхідно скорочувати. Зростання державних запозичень призводить до зростання державного гарантованого та сукупного боргу в обсягах, що перевищують загальноєвропейські стандарти фінансової політики, а саме 60 % ВВП держави, та не відповідають вимогам Меморандуму з МВФ (71 %).

Незважаючи на необхідність у дотриманні вимог фінансової політики ЄС щодо співвідношення гарантованого державного боргу й державного боргу на рівні 10 % (наразі в Україні – 14,2 %), до якого Україні необхідно наблизитися шляхом скорочення обсягу державних гарантій, відмовлятися від останніх не вважається доцільним. Набагато ефективнішим шляхом буде запровадження більш ретельного контролю їх надання, зокрема через визначення чітких умов та переліку пріоритетних сфер і запровадження обмеження обсягу державних гарантій для малого та середнього бізнесу на рівні, еквівалентному 2,5 млн євро для однієї компанії.

Список використаної літератури

1. Державний борг України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/
2. Лютий І. О., Лондар О. С. Регулювання надання державних гарантій в Україні. *Фінанси України*. 2016. № 2. С. 28–48.
3. Muzychenko G., Koliada T. Evaluation of State Intervention to the Country Economy by Global Democratic Markers / Scientific Development and Achievements. London, 2018. 459 p. Pp. 421–432.
4. Muzychenko G., Koliada T., Churkina I. Impact of European integration processes on the necessity of longterm budget planning introduction in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. Vol 3, No 5. P. 329–333.
5. Прямі іноземні інвестиції. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2018

Онишко Олег Володимирович,
к.ю.н., доцент,
старший науковий співробітник
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Фіскальна політика реалізується державою через закони, нормативно-правові акти та окремі рішення державних органів. Звідси значущість їх стабільності, особливо у процесі діяльності суб'єктів господарювання. Водночас, з іншого боку, досить обґрунтованим є визначення змісту фіскальної політики як політики маніпулювання бюджетом, видатками й податками для регулювання ділової активності та вирішення соціальних завдань. Уже навіть із наведеного простежується складність поєднання стабільності та гнучкості у процесі формування і реалізації фіскальної політики. Тобто вже на поверхні з'являється проблема економіко-правової регламентації фіскальної політики, вирішення якої не може бути на користь жодної зі сторін учасників податкових відносин. Розв'язання окресленої проблеми пов'язане як з правовими, так і соціально-економічними реформуваннями. До труднощів, визначених зазначеними внутрішніми потребами, додаються й ті, які пов'язані з нагальною необхідністю у врахуванні властивостей євроінтеграційних процесів у зв'язку з обраним Україною шляхом руху до євроінтеграції. У підсумку це свідчить про потребу у накопиченні якісних елементів у процесі формування і реалізації фіскальної політики та їх законодавчому закріпленні.

У контексті вирішення зазначених завдань важливо звернути увагу на те, що у вітчизняній практиці часто не простежується узгоджене використання сукупності фіскального інструментарію, продиктованого вже сутністю фіскальної політики як єдності бюджетної та податкової політики. Нерідко переважає практика автономного застосування податкових та бюджетних інструментів. Природно, що за такого підходу складно розраховувати на повноцінне залучення фіскального потенціалу. Підтвердженням важливості цілісності фіскальної політики та запорукою ефективності стало її широке використання рядом країн для мінімізації негативних наслідків світової економічної кризи, а саме державних витрат та податків як фіскальних стимулів.

На наш погляд, доцільним є задіяння потенціалу фіскальної політики і на мікрорівні – окремого суб'єкта господарювання. Це пов'язане з тим, що ряд державних стимулів, які спрямовані на підтримку вітчизняного підприємництва, не обмежуються податковими стимулами, а мають і

бюджетний вимір, що проявляється як безпосередньо, так і опосередковано. Зазначене може слугувати підставою здійснення на рівні суб'єкта господарювання не лише податкового планування (прогнозування), але й надання йому більш широкого характеру, ураховуючи й можливості або втрати, що пов'язані з бюджетними рішеннями на рівні держави чи конкретного суб'єкта господарювання. Наприклад, підвищення рівня мінімальної заробітної плати, навіть за умови надання певних податкових стимулів, при розрахунку загального фіскального ефекту дає змогу реальніше оцінити загальний внесок фіскальної політики у фінансове становище конкретного суб'єкта господарювання.

Повертаючись до аспекту правової регламентації та зважаючи на те, що фіскальна політика цілком правомірно асоціюється з державним регулюванням урядових видатків та оподаткуванням [1], потрібно виділити певні правові прогалини, що заважають зазначеній регламентації. Насамперед варто наголосити не лише на фінансовому законодавстві. Воно має узгоджуватися з іншими галузевими нормами та базуватися на конституційно-правових засадах, беручи до уваги те, що втілення конституційної моделі держави невіддільне від публічної фінансової діяльності, виконання конституційних норм. Разом з тим, як підкреслюють науковці, відсутні юридично закріплені критерії встановлення ефективності економічної діяльності держави [2], залишається невизначеним у правовому полі поняття «державне регулювання економіки». Подібна невизначеність стосується і правового регламентування змістового наповнення фіскальної політики, хоча існує думка, що «…ніщо так виразно не відображає характер суспільства та цивілізації, як фіскальна політика, що проводиться політичним сектором цього суспільства» [3].

Зазначена недооцінка фіскальної політики, на нашу думку, не може пояснюватися тим, що вона є складовою фінансової політики та охоплює податкову політику, які поряд із ціновою та інвестиційною політикою встановлені у ч. 3 ст. 116 Конституції України як конкретні напрями державної політики. Фіскальна політика, зважаючи на її важливу роль у реалізації конституційної моделі соціально-ринкової економіки, розподілі та перерозподілі суспільного продукту для задоволення суспільних потреб має вирізнятися також і як самостійний об'єкт конституційно-правового регулювання. За таких умов її правовий зміст набуватиме значущості і при використанні правозастосовними державними органами, і у процесі державного регулювання видатків і доходів держави, і безпосередньо при прийнятті управлінських рішень суб'єктами господарювання. Це сприятиме реалізації більш тісної узгодженості між конституційними нормами та нормами галузевого, а саме фінансового законодавства.

Список використаної літератури

1. Соціальна і фіскальна політика держави: проблеми регіональної координації в умовах нового етапу глобалізації. URL: file:///C:Users/user/Desktop/dse_2014_2_5.pdf.

2. Щодо трансформації фіскальної політики України відповідно до вимог сьогодення. URL: http://pgp-journal.kiev.ua.

3. Schumpeter J. A. History of Economic Analysis. First published in Great Britain in 1954 by Allen &Unwin (Publishers) Ltd. This edition with a new introduction by Mark Perlman published in the Taylor & Francis e-Library, 2006. 1321 p.

Панфілова Тамара Олександрівна,
к.е.н., с.н.с.,
провідний науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
НАН України»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ ФІСКАЛЬНОЇ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ В УКРАЇНІ

Відомо, що МВФ, Світовий банк, ОЕСР, ООН та інші міжнародні організації є ініціаторами просування концепції фіскальної транспарентності у практику управління державними фінансами. Транспарентність (прозорість) в бюджетно-податковій сфері відіграє важливу роль у досягненні макроекономічної стабільності та забезпеченні економічного зростання.

В Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (ст. 346) зазначено: «Співробітництво в галузі управління державними фінансами спрямовується на забезпечення розвитку бюджетної політики і надійних систем внутрішнього контролю та зовнішнього аудиту, що базуються на міжнародних стандартах, а також відповідають основоположним принципам підзвітності, прозорості, економності, ефективності та результативності». Відповідно, забезпечення фіскальної транспарентності у бюджетно-податковій сфері України є складовою процесу імплементації положень зазначеної статті Угоди про асоціацію.

До міжнародних стандартів з підвищення бюджетної прозорості відносять рекомендації Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо найкращої практики транспарентності бюджету [1]. У зазначеному документі під бюджетною прозорістю розуміється повне, своєчасне й систематизоване розкриття всіх відповідних відомостей щодо бюджетно-фінансової діяльності, а серед рекомендацій щодо повного розкриття змісту бюджетної прозорості висуваються вимоги не лише до бюджетної інформації, але й в більш широкому сенсі – із урахуванням зобов’язань та активів уряду.

Концепція фіскальної прозорості широко застосовується інститутами ООН: у 2012 р. ухвалено «Принципи високого рівня щодо прозорості» [2]. Країнам-учасницям ООН рекомендовано «інтенсифікувати зусилля зі збільшення прозорості, участі та підзвітності в бюджетно-податковій сфері». Прийняті принципи акцентують увагу на доступі до інформації про сектор державних фінансів та управлінні фіскальною політикою.

МВФ визначає фіскальну транспарентність як публічну відкритість щодо структури уряду та його функцій, намірів податково-бюджетної політики, рахунків публічного сектору та прогнозів. Вона охоплює швидкий доступ до

надійної, загальної, своєчасної, зрозумілої та міжнародно порівняної інформації про діяльність уряду у такий спосіб, щоб електорат і фінансові ринки могли точно оцінити фінансову позицію уряду та реальні витрати й вигоди діяльності уряду, включаючи теперішнє та майбутнє їх економічне і соціальне значення [3]. Кодекс прозорості в податково-фінансовій сфері (МВФ, 2019) визначає фіскальну прозорість через набір принципів, реалізація яких оцінюється за допомогою матриці практики. Кожен індикатор у межах цієї матриці оцінюється з погляду відповідності наявної практики бюджетної звітності «базовій», «належній» або «передовій практиці». Ця відповідність визначається на підставі характеристик звітів і якості, що містяться в них [4].

Важливість забезпечення належного рівня фіскальної транспарентності характеризується таким. Насамперед доступність такої інформації сприяє прийняттю більш обґрунтованих і якісних рішень з питань економічної політики. Прозорість допомагає виявити потенційні ризики для перспективного стану бюджетно-податкової сфери, результатом чого є відповідне коригування податково-бюджетної політики у відповідь на зміни економічних умов і проведення ефективної ациклічності та антикризової політики. Крім того, завдяки більшій прозорості своєї діяльності органи державного управління можуть отримати доступ до міжнародних ринків капіталу на більш сприятливих умовах.

Метою використання принципів фіскальної прозорості є збільшення ефективності економічної політики за рахунок усунення невизначеності в секторі державних фінансів і посилення зовнішнього контролю. Емпіричні дослідження підтверджують, що фіскальна прозорість покращує показники у сфері державних фінансів, знижує вартість державних запозичень, сприяє боротьбі з корупцією і зменшує ступінь поширення подвійної бухгалтерії. МВФ знаходить підтвердження того, що бюджетна прозорість допомагає виявити потенційні ризики в секторі державних фінансів і повинна бути використана для більш гнучкого і раннього реагування фіскальної політики на зміни економічних умов.

У 2012 р. МВФ проаналізував стан і недоліки фіскальної прозорості, які були виявлені в контексті світової фінансової кризи 2008 р., і вирішив оновити міжнародні стандарти фінансової прозорості та механізми моніторингу економіки. Криза продемонструвала, що в багатьох випадках країни недооцінювали ризики їхньої фіскальної позиції та перспектив, особливо тих, що виникають у фінансовому секторі. Набір засобів та інструментів щодо поліпшення фіскальної прозорості охоплює таке: (і) джерела даних у вигляді бюджетних звітів, які рекомендовано готувати і публікувати; (іі) стандарти, які регулюють якість даних та іншої інформації, представленої в цих звітах.

Джерелами даних, підготовка яких необхідна в межах концепції фіскальної прозорості, є попереднє бюджетне планування, формування бюджету виконавчою владою, затверджений бюджет, цивільний бюджет, поточний звіт, піврічний огляд, річний звіт, аудиторський звіт.

Стандартами, яким необхідно слідувати при наданні даних, є такі: Настанова зі статистики державних фінансів (Government Finance Statistics Manual, GFSM, 2014), Інструмент оцінки державного управління інвестиціями (Public Investment Management Assessment, PIMA), Державно-приватне партнерство. Модель оцінювання фіскальних ризиків (Public-Private Partnerships Fiscal Risks Assessment Model (PFRAM), Державні видатки та фінансова звітність (Public Expenditure and Financial Accountability, PEFA), Інструмент діагностичного оцінювання податкової адміністрації (Tax Administration Diagnostic Assessment Tool, TADAT) та ін. [5, с. 5].

Тобто існує набір інструментів, застосування яких рекомендовано для забезпечення фіскальної прозорості, але при цьому немає єдиного загальносвітового стандарту фіскальної прозорості. Ці інструменти повинні бути адаптовані до інтересів конкретних користувачів у межах контексту окремо взятої країни. Україна повинна системно впроваджувати стандарти фіскальної транспарентності з урахуванням досвіду країн, фінансові сектори, які стали предметом всебічного аналізу в доповіді МВФ Fiscal transparency handbook 2018 [5].

Список використаної літератури

1. Best Practices for Budget Transparency / OECD. 2002. 10 p. URL: https://www.oecd.org/governance/budgeting/Best%20Practices%20Budget%20Transparency%20-%20complete%20with%20cover%20page.pdf.

2. The Global Initiative on Fiscal Transparency: High-Level Principles on Fiscal Transparency, Participation, and Accountability. URL: http: //www.fiscaltransparency.net/GIFT-High-Level-Principles-2012-08-ENG.pdf.

3. Manual on Fiscal Transparency / International Monetary Fund, Washington. URL: http://www.imf.org/external/np/pp/2007/eng/101907m.pdf.

4. IMF Fiscal Transparency Code / International Monetary Fund, Washington. URL: https: //www.imf.org/external/np/fad/trans/Code2019.pdf.

5. Fiscal transparency handbook 2018 / International Monetary Fund, Washington. 2018. 183 p. URL: https://www.elibrary.imf.org/doc/IMF069/24788-9781484331859/24788-9781484331859/Other_formats/Source_PDF/24788-9781484348598.pdf.

Прус Людмила Романівна,
к.е.н., доцент,
завідувач відділу
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНИЦЯМИ ОПЕРАЦІЙ З КОНФІСКОВАНИМ І БЕЗХАЗЯЙНИМ МАЙНОМ У КОНТЕКСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК РАХУНКОВОЮ ПАЛАТОЮ УКРАЇНИ

У ході здійснення державної митної справи у розпорядження держави переходять товари з такими підставами (ознаками) вилучення:

1) товари з обмеженим терміном зберігання, затримані митницями ДФС як предмети порушення митних правил (реалізуються до рішення суду для попередження їх псування);

2) вилучені митницями ДФС товари, щодо яких винесено рішення суду про конфіскацію;

3) товари, строки зберігання чи перебування яких під митним контролем, встановлені Митним кодексом України, завершилися, за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення таких строків (у тому числі такі, що за рішенням суду підлягають поверненню власнику, за яким власник не звернувся);

4) товари, розміщені в митному режимі відмови на користь держави;

5) товари, які були виявлені (знайдені) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю і власник яких невідомий.

Розділом VII Митного кодексу України визначено вимоги до зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення на складах органів доходів і зборів та розпорядження ними, зокрема встановлено, що товари підлягають реалізації, а у випадках, передбачених законодавством, – безоплатному переданню у володіння і користування або переробці, утилізації чи знищенню. При цьому товари реалізуються на митних аукціонах, редукціонах або за договором комісії за цінами, визначеними згідно із законодавством України про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність та Податковим кодексом України.

Послідовність операцій з конфіскованим і безхазяйним майном здійснюється так: вилучення майна (облік, попереднє оцінювання, зберігання органами, що здійснили його вилучення); визначення статусу майна; оцінювання майна та передання його органам, що розпоряджаються ним; розпорядження майном (реалізація, безоплатне передання, знищення, уцінка); перерахування коштів до держбюджету. Отже, до проведення операцій з таким

майном залучають митні органи, органи виконавчої служби, підприємства, що здійснюють реалізацію та ін.

При цьому у звітах проведених перевірок Рахунковою палатою України [1–5] зазначено щодо митних органів таке:

− у державі відсутня цілісна система правового регулювання та бухгалтерського обліку операцій з конфіскованим та безхазяйним майном, що створює умови для корупції. Бухгалтерський облік вилученого та безхазяйного майна ведеться виключно митними органами і тільки на стадії його вилучення, тобто до прийняття судом рішення про його конфіскацію і передання органам державної виконавчої служби;

− неналагодження належної взаємодії з органами виконавчої влади під час реалізації функцій із розпорядження майном. Так, наприклад, через відсутність взаємодії між митницями ДФС і органами ДВС інформація про реалізацію переданого їм за рішеннями судів майна відсутня;

− система оцінювання, передання та реалізації вилученого митними органами України і конфіскованого за рішенням судів державного майна є недосконалою і призводить до значних бюджетних втрат. Одне і те саме майно, яке за рішенням суду перейшло у власність держави, на всіх етапах здійснення операцій з ним – від вилучення до продажу – багатократно оцінюється. Реалізація митницями конфіскованого майна здійснюється за ціною, нижчою за його митну вартість. Варто відзначити недотримання вимог щодо місця зберігання наркотичних засобів;

− деякі види майна під час зберігання втрачають свої споживчі властивості, в результаті чого або знижується їх продажна вартість, або таке майно надалі взагалі неможливо реалізувати. Відповідальність за збереження цього майна, наприклад, митними органами з моменту прийняття судом рішення про його конфіскацію державою, не визначена; відсутні необхідні складські площі та не визначено витрат;

− продаж конфіскованих за рішенням суду автомобілів здійснюється з нарахуванням податків та зборів, що справляються при імпорті автомобілів відповідно до закону, у разі, якщо такі податки та збори не були попередньо сплачені, що призводить до їх значного подорожчання;

− відсутній механізм конкурсного відбору суб’єктів господарювання, що залучаються митницями ДФС до зберігання вилученого майна та розпорядження ним на договірних засадах. При цьому варто відзначити, що Митним кодексом не передбачено встановлення порядку залучення суб’єктів господарювання до розпорядження товарами, що переходять у власність держави, та порядку реалізації товарів на митних аукціонах, редукціонах або за договором комісії;

− ДФС має систематизувати нормативно-правові акти, які регулюють відносини у сфері розпорядження конфіскованим та іншим майном, що переходить у власність держави, та узгодити такі акти з сучасними вимогами та правилами;

− залучення електронних майданчиків ДП «Прозорро. Продажі» та ДП «СЕТАМ».

Можна констатувати, аналізуючи діяльність ДФС, що окремі рекомендації Рахункової палати досі перебувають на стадії виконання, що негативно впливає на продуктивність, результативність та економність витрачання бюджетних коштів, передбачених на функціонування органів ДФС. Отже, проблемою, яка потребує наукового вирішення, є недосконаліть процедур, пов'язаних із зберіганням товарів, транспортних засобів на складах митниці ДФС та розпорядження ними.

Список використаної літератури

1. Система реалізації конфіскованого майна застаріла і має бути реформована. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16743767
2. Про результати перевірки ефективності дій державних органів влади при здійсненні операцій з конфіскованим і безхазяйним майном. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v29-1150-05
3. Торгівля конфіскатом – прибутковий бізнес, але не для держави. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/474038?cat_id=502
4. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених на виконання повноважень органами Державної фіскальної служби України. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16748645/Zvit_4-5.pdf?subportal=main
5. Звіт про результати аудиту ефективності виконання органами Державної фіскальної служби України повноважень у сфері державної митної справи та боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16752589/zvit_12-3_2017.pdf?subportal=main

Редзюк Євгеній Васильович,
к.е.н., доцент,
старший науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
НАН України»

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Вітчизняний фінансовий ринок формується у складних умовах, він регулярно зазнає потрясінь через жорсткі кризи, інфляцію, яка швидко знищує фінансові активи, неадекватне викликам часу регулювання. Тому за останні 27 років незалежності нашої держави реформи фінансового ринку України не досягли головної мети – побудови багатофункціонального, ліквідного, прозорого та інвестиційно привабливого фінансового ринку. Відзначимо, що значною мірою, на повноцінний розвиток фінансового ринку впливає фіскальна політика держави. Так, фіскальна політика здійснюється в основному через регулювання доходів і витрат, її заходи визначаються поставленими завданнями боротьби з інфляцією, згладжуванням циклічних коливань економіки, зниженням рівня безробіття тощо. Мета фіскальної політики держави полягає у створенні умов для розвитку та підтримки економіки; залученні додаткових фінансових резервів для впровадження антикризових і соціальних програм, а також компенсації втрат доходів бюджету від зниження зростання економіки та заходів податкового стимулювання; розвитку стратегічно важливих для держави галузей економіки – енергетики, сільського господарства, будівництва тощо. З огляду на це фіскальна політика виступає одним з провідних факторів розвитку фінансового ринку України [1].

Світовий досвід показує, що активний розвиток інвестиційних, фінансових і фондових ринків залежить від стратегічно виваженої фіскальної політики, яка забезпечує, з одного боку, низьке оподаткування (або взагалі його відсутність при операції з активами на фінансових ринках), а з іншого – держава поглиблює власний фінансовий ринок за рахунок випуску боргових інструментів з різностроковими датами погашення (3-місячні бонди; 6-місячні; 1-річні; 1,5-річні; 2-річні; 3-річні; 5-річні тощо). При цьому виконуються дві надважливі функції макроекономічного і фінансового регулювання: 1) низьке оподаткування приваблює міжнародних та вітчизняних інвесторів на фінансові ринки, робить фінансово-інвестиційні біржі всередині країни більш привабливими й менш забюрократизованими, при цьому зменшуються комісійні втрати інвесторів і, як наслідок, зростає кількість учасників ринку, ліквідність, обіг; 2) наявність боргового інструментарію від держави стабілізує фінансовий ринок, диференціює його, також насичує фінансовий ринок

додатковою ліквідністю, а при стратегічно вивіреному у часі випуску державних цінних паперів також можна суттєво знизити коливання на вітчизняному ринку і знизити можливу ймовірність настання кризових явищ у фінансовому секторі [2].

Ураховуючи зазначене, необхідно підкреслити, що сучасний стан фінансового ринку України перебуває в жалюгідному стані: 1) банківські установи кредитують в основному готові імпортні товари для населення і вкладаються в облігації внутрішньої державної позики; 2) фондовий ринок не функціонує завдяки прийняттю Закону України про «squeeze-out» і «sell-out» від 23.03.2017 № 1983-VIII, акціонерний капітал був монополізований олігархічним капіталом і всіх міноритарних акціонерів примусово позбавили права власності на активи, де вони були акціонерами, прямо порушуючи ст. 3 і 41 Конституції України; при цьому оцінка активів була неадекватно занижена в десятки разів від тієї, за якою фінансово-промислові групи олігархів залучають кошти на зовнішніх фінансових ринках; 3) страховий ринок в Україні також є нерозвинений (діє лише обов'язкове страхування, але частка його незначна і, по суті, не впливає на економічну ситуацію); 4) пенсійні та інвестиційні фонди в Україні позбавлені інструментів, а також внаслідок раптової інфляції, кризових явищ в економіці не можуть виступати потужним резервом заощаджень українців та інструментом економічно-інвестиційного зростання; 5) лізингові, факторингові та інші фінансові послуги є слаборозвиненими у зв'язку із загальним соціально-економічним депресивним станом [3; 4].

В умовах слабкого розвитку інститутів, інструментів та інфраструктури фінансового ринку є необхідність у відновленні фінансового ринку України за рахунок фіскальної політики. На наш погляд, ефективним інструментом буде впровадження оновленого податкового регулювання, а саме:

- при стабілізації макроекономічної ситуації в Україні – заміна податку на прибуток податком на виведений капітал;
- відміна оподаткування заощаджень громадян, що інвестують власні кошти в інструменти вітчизняного фондового ринку;
- відміна оподаткування іноземних валютних активів при обміні їх на гривню, за яку потім будуть купуватися вітчизняні активи на фінансових ринках;
- відміна оподаткування дивідендних виплат;
- загалом зменшення оподаткування, комісій і зборів на фінансових ринках, особливо за такими напрямами, де їх вартість адміністрування перебуває на рівні отримання цих коштів від учасників ринку.

Відміна цих податків стимулюватиме активніше інвестувати в фінансовий ринок України та в реальний сектор вітчизняної економіки, знизить рівень

тінізації економіки України, «схемних» операцій на вітчизняних фінансових ринках. Для іноземних інвесторів такі дії будуть чітким сигналом, що Україна активно проводить дерегуляцію і лібералізацію фінансового сектору за стандартами країн ЄС. Крім того, нагальним питанням є відновлення справедливості на вітчизняному фондовому ринку щодо міноритарних акціонерів, проведення реальних реформ у судових і правоохоронних органах. Також на початковому етапі розвитку фінансового ринку України суттєве значення відіграватиме державний сектор облігацій, але з формуванням повноцінного ринку його частку необхідно поступово зменшувати. Так, за даними Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку, в Україні за 2018 рік обсяги торгів були такими: за акціями – 1,180 млрд грн (0,45 %), корпоративними облігаціями – 10,267 млрд грн (4 %), ОВДП – 245,733 млрд грн (94,1 %), іншими цінними паперами – 3,685 млрд грн (1,4 %). На підставі цієї статистики видно, що на фінансовому ринку України проявляється абсолютна залежність від державних цінних паперів. Тому необхідно поступово банківський сектор обмежувати в інвестуванні в цінні папери (фокусуючи їх на кредитуванні реального сектору економіки), кошти органів місцевої влади також необхідно направляти на розвиток, а не на їх накопичення в депозитах і облігаціях. У комплексі стратегічно збалансована фіскальна політика Міністерства фінансів України може суттєво вплинути на становлення конкурентоспроможного фінансового ринку України та суттєво прискорити економічне зростання [5].

Список використаної літератури

1. Олейнікова Л. Г. Удосконалення фіскальної політики України в рамках антикризової програми. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 3. С. 138–144.

2. Луніна І. О., Булана О. О., Фролова Н. Б. Розвиток державних фінансів України в умовах глобалізації: колект. монографія; за ред. І. О. Луніної; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Київ, 2014. 296 с.

3. Редзюк Є. В. Сквіз-аут фондового ринку. *Дзеркало тижня*. 2018. № 26 (368). URL: https://zn.ua/finances/skviz-aut-fondovogo-rynka-288500_.html

4. Редзюк Є. В. Фінансовий ринок та інвестиційні процеси в Україні: досягнення, проблеми та перспективи розвитку. *Економіст.* 2016. № 6 (356). С. 9–15.

5. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua/

Руда Тетяна Василівна,
к.е.н., с.н.с.,
провідний науковий співробітник
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України;
Артеменко Андрій Володимирович,
в.о. начальника управління організації
митного контролю та оформлення
Одеської митниці ДФС

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТЕЙНЕРНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ З УРАХУВАННЯМ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ПРО ТИМЧАСОВЕ ВВЕЗЕННЯ

Контейнерні перевезення морем на сьогодні є одним із найбільш сучасних і перспективних видів послуг логістики, що забезпечують доставку вантажів між країнами. Популяризація використання морських контейнерів зумовлена низкою переваг, зокрема: високим рівнем безпеки товарів; порівняно невеликими транспортними витратами (транспортне судно вміщує на борту від 1 000 до 21 000 стандартних контейнерів від різних замовників, що й здешевлює вартість перевезень); дотриманням строків доставки (морські судна рухаються за чітко визначеними маршрутами); необмеженою відстанню переміщення вантажів; розвиненою інфраструктурою морських перевезень (сумісність контейнерів з іншими видами транспортування); можливістю транспортування будь-якого типу вантажу.

Саме тому морським контейнерним перевезенням належить 90 % всієї світової торгівлі, що, у свою чергу, зумовило надання додаткових митних преференцій при їх використанні. Зокрема, згідно з положеннями Конвенції про тимчасове ввезення (далі – Конвенція) та Додатка В.3 до неї, прийнятих 26 червня 1990 р. у м. Стамбулі, контейнери, завантажені або не завантажені товарами, а також додаткові пристосування та обладнання до них ввозяться в режимі тимчасового ввезення на термін до 6 місяців без оформлення додаткових митних документів. При цьому тимчасове ввезення контейнерів, а також додаткових пристосувань та обладнання до них здійснюється з повним умовним звільненням від сплати митних платежів та без надання фінансових гарантій їх вивезення, що робить контейнерні переміщення ще більш популярними у сфері міжнародної торгівлі [1].

Відповідно до Конвенції під контейнером розуміють виріб транспортного обладнання (зйомна рамка, резервуар або інший аналогічний засіб):

1) що є секцією, повністю або частково закритою, призначеною для розміщення в ній товарів;

2) має постійний характер і тому є достатньо міцним для повторного використання;

3) спеціально спроектований для того, щоб полегшити перевезення товарів одним або кількома видами транспорту, без додаткового розвантаження/навантаження у ході такого перевезення;

4) спроектований таким чином, щоб ним було легко маніпулювати, особливо при його перевантаженні з одного виду транспорту на інший;

5) спроектований таким чином, щоб його легко було заповнювати і спорожнювати;

6) внутрішній об'єм якого становить принаймні один кубічний метр.

При цьому термін «контейнер» поширюється на всі допоміжні пристосування і обладнання контейнера, залежно від його категорії, за умови, що такі пристосування і обладнання перевозитимуться з контейнером та не стосуються транспортних засобів, допоміжних пристосувань і запасних частин транспортних засобів, упаковок і піддонів. «Знімні кузови» також вважаються контейнерами.

Умовою застосування прав та пільг щодо переміщення контейнерів відповідно до Конвенції є обов'язкове нанесення на них позначень з дотриманням умов, визначених у Додатку II до Додатка B.3 Конвенції. Право на тимчасове ввезення контейнерів надається без вимагання митного документа або гарантії. Замість нього від користувача права на тимчасове ввезення можуть вимагатися такі письмові зобов'язання:

1) надавати на запит митних органів детальні відомості щодо пересування кожного контейнера, на який поширюється режим тимчасового ввезення, із зазначенням дати і місця надходження їх на територію тимчасового ввезення та вивезення з цієї території; або перелік контейнерів, супроводжуваний зобов'язанням щодо наступного вивезення;

2) сплачувати таке ввізне мито та податки, які можуть вимагатися у випадку, коли не виконуватимуться умови, що регулюють тимчасове ввезення.

Відповідно до положень Конвенції особа, яка будь-яким чином її порушила, несе відповідальність на території договірної сторони, де було скоєно порушення, при цьому санкції за такі дії встановлюються законодавством цієї самої договірної сторони.

Ураховуючи низку переваг, які отримують контрагенти при використанні морських контейнерів, преференції, гарантовані Стамбульською конвенцією, роблять режим тимчасового ввезення потенційно привабливим для порушення митного законодавства з метою незаконного переміщення товарів через державний кордон, що, у свою чергу, визначає додаткові вимоги щодо контролю за порядком реалізації цього митного режиму.

Що стосується вітчизняної системи нормативно-правового забезпечення здійснення митних процедур на водному транспорті, у тому числі й переміщення контейнерів, то варто зазначити, що вона охоплює таке: Митний кодекс України (2012 р. зі змінами) [2], наказ Державної митної служби України від 17.09.2004 № 678 «Про затвердження Інструкції про організацію митного контролю та митного оформлення суден і товарів, що переміщуються ними» [3], Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 [4], Постанову Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 № 451 «Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів, перевізників і товарів, що переміщуються ними» [5], наказ Міністерства фінансів України від 10.03.2015 № 308 «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті» [6], наказ ДФС України від 27.01.2015 № 34 «Про затвердження Методичних рекомендації щодо здійснення митних процедур в міжнародних пунктах пропуску через державний кордон України для морського (річкового) і поромного сполучення при переміщенні товарів у контейнерах» [7].

Крім того, варто відзначити, що на сьогодні в Україні питання контролю за режимом тимчасового ввезення морських контейнерів та додаткового обладнання до них залишається практично не врегульованим і потребує додаткового дослідження. Зокрема, на сьогодні не здійснюється відстеження поворотності контейнерів, які були ввезені на митну територію України в режимі тимчасового ввезення, і, як наслідок, самі контейнери стають предметом незаконної торгівлі. А отже, на сьогодні необхідним є напрацювання пропозицій щодо вдосконалення здійснення контролю за режимом тимчасового ввезення морських контейнерів та додаткового обладнання до них шляхом розроблення проектів нормативно-правових актів у цій сфері.

Список використаної літератури

1. Конвенція про тимчасове ввезення від 26.06.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_472/print (дата звернення: 20.02.2019).

2. Митний кодекс України: від 13.03.2012 № 4495-VI. Дата оновлення: 19.02.20189. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17 (дата звернення: 19.02.2019).

3. Про затвердження Інструкції про організацію митного контролю та митного оформлення суден і товарів, що переміщуються ними: наказ Державної митної служби України від 17.09.2004 № 678. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show (дата звернення: 20.02.2019).

4. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show (дата звернення: 20.02.2019).

5. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів, перевізників і товарів, що переміщуються ними: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 № 451. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show (дата звернення: 20.02.2019).

6. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті: наказ Міністерства фінансів України від 10.03.2015 № 308. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show (дата звернення: 20.02.2019).

7. Про затвердження Методичних рекомендації щодо здійснення митних процедур в міжнародних пунктах пропуску через державний кордон України для морського (річкового) і поромного сполучення при переміщенні товарів у контейнерах: наказ ДФС України від 27.01.2015 № 34. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show (дата звернення: 20.02.2019).

Слободян Вікторія Василівна,
молодший науковий співробітник
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ КОНТЕЙНЕРНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ

Одним з головних шляхів удосконалення світової транспортної системи в епоху НТР стала її контейнеризація, безпосередньо пов'язана зі збільшенням частки генеральних вантажів у світовому вантажообігу. Використання контейнерів для перевезення таких вантажів скорочує час їх навантаження і вивантаження, а отже, і доставки, знижує витрати живої праці. Порівняно зі старими способами транспортування воно підвищує продуктивність праці в кілька разів. Упровадження стандартизації самих контейнерів дозволяє уніфікувати транспортний процес та сприяє організації змішаних перевезень різними видами транспорту. Тому контейнеризацію світової транспортної системи часто називають контейнерною революцією.

«Контейнерна революція» позначилася на залізничному, автомобільному та водному транспорті. На залізничних вузлах з'явилися великі термінали, був створений пересувний склад, спеціально пристосований для перевезення контейнерів. В автомобільній галузі використання контейнерів посприяло забезпеченню доставки вантажів «від дверей до дверей». Та більшою мірою контейнеризація охопила водний транспорт – особливо морський, викликавши корінні зміни у структурі флоту та в усьому портовому господарстві [3].

Процес контейнеризації транспорту охопив всі регіони світу, але не однаковою мірою. Приблизно 30 % світового обороту контейнерних вантажів припадає на країни Далекого Сходу, насамперед на Японію і країни Східної Азії. На другому місці (22–23%) – Західна Європа, на третьому (15–16%) – Північна Америка, на четвертому (14–15%) – Південно-Східна Азія, а далі йдуть Латинська Америка, Близький Схід, Африка, Австралія, Східна Європа. Якщо вести мову про конкретні країни, то перші місця посідають такі: Китай, США, Японія, Республіка Корея, Великобританія, Нідерланди, Німеччина, Бельгія. Усі вони разом забезпечують близько 2/3 світового обороту контейнерних вантажів [2].

Досвід країн, які є експортоорієнтованими та вступили в ЄС, показав істотне зростання контейнеризації перевезень. У той час, як середній рівень контейнеризації в ЄС становить 45 %, галузь контейнерних перевезень в Україні перебуває на початковому етапі розвитку і становить менше 1 %. В Україні контейнеризація становить 0,5 %, а кількість терміналів – 7 [1]. Проте у

процесі розвитку контейнеризації в Україні за останні кілька років все-таки простежується тенденція до зростання загального показника щодо контейнерообігу вантажів. Розвиток контейнерного ринку в Україні ще 10 років тому був на піку зростання, і експерти прогнозували, що до 2017 року оборот в портах сягне 5 млн TEU на рік. Тоді ніхто не міг і подумати, що на контейнерооборот вплине криза 2008 року, а пізніше – анексія Криму та агресія РФ. За ці десть років було по-різному – то перевалка контейнерів у портах опускалася нижче 500 тис. TEU на рік, то демонструвалася позитивна динаміка, як у 2018 році, коли оборот контейнерів на кілька тисяч не дотягнув до мільйона [2].

На сьогодні в Україні створюються всі умови для переорієнтації товарно-транспортних потоків, щоб не залишитися сірою зоною в міжнародній мережі контейнерних перевезень через відсутність державної політики та відсутність розвиненої інфраструктури [3]. Тому для збільшення ефективності контейнерних перевезень в Україні, а також ефективності експортної торгівлі необхідно створити правове підґрунтя для розвитку контейнерних перевезень, підвищити конкурентоспроможність українських портів з метою залучення додаткових обсягів вантажів, підготувати необхідну технічну, правову, організаційну та технологічну базу для широкого впровадження принципу «єдиного вікна» при митному оформленні вантажів, здійснити підготовку високопрофесійних фахівців, залучити закордонних партнерів до процесу інвестування, створити контейнерні термінали, які б являли собою єдину систему рівня, здатну вирішувати проблему доставки контейнерів за методом «від дверей до дверей», налаштувати процес безперервного контролю за переміщенням вантажу у контейнерах.

Список використаної літератури

1. Як розвивати мультимодальні перевезення. Центр транспортних стратегій. URL: https://cfts.org.ua

2. Груз в контейнерах: Максимум за последние 10 лет. Центр транспортных стратегий. URL: https://cfts.org.ua/articles/gruz_v_konteynerakh_maksimum_za_poslednie_10_let_1508/106738

3. Щодо шляхів розвитку мультимодальних (комбінованих) перевезень в Україні: аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: http://niss.gov.ua/

Твердун Сергій Олександрович,
к.е.н., доцент,
викладач ННІ економіки, оподаткування
та митної справи
Університету ДФС України

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

У сучасних умовах Україні потрібно визначитися з курсом зовнішньоекономічної діяльності. Досить гостро постає питання, де брати додаткові кошти, які надійдуть до державного бюджету для виконання різних цілей, зокрема стабілізації курсу національної валюти, покриття держборгу та забезпечення енергетичної незалежності країни. Одним з найкращих варіантів на сьогодні є співробітництво з іншими країнами через проведення вигідної митної торгівлі. Проте є певні проблеми, які заважають використати цей варіант.

У цій праці термін «митна торгівля» розглядається крізь призму експорту та імпорту, але доходом, отриманим внаслідок такої торгівлі вважається не лише дохід від експорту, але й дохід, що надійшов до державного бюджету внаслідок справляння митного платежу за імпортні товари, що були ввезені на територію України. Тобто навіть збільшення обсягів імпорту матиме певний позитивний ефект. Отже, основою повинне бути загальне розширення обсягів торгівлі.

Митна торгівля є складовою митної політики. Ю. Ломейко вважає: «Митна політика в умовах сьогодення має бути спрямована на вирішення таких основних завдань, як пошук міжнародних ринків збуту вітчизняних товарів та послуг, забезпечення національної економіки достатнім обсягом іноземної валюти, наповнення державного бюджету митними платежами» [1, с. 76]. У зв'язку з цим можна стверджувати, що сучасна митна політика України повинна стимулювати митну торгівлю.

Також важливо пам'ятати, що 16 вересня 2014 р. відбулося синхронне ратифікування Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС), і з 1 листопада 2014 р. було введене тимчасове застосування цієї Угоди, крім розділу IV «Торгівля та пов'язані з торгівлею питання», який містить положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що набув чинності з 1 січня 2016 р. [2]. На перший погляд цей документ теж змушує Україну стимулювати митну торгівлю, але відповідно до частини 2 розділу IV «Скасування мит, зборів та інших платежів», Україна, як і ЄС, повинна скасувати будь-які митні платежі при ввезенні товарів іншої сторони. Це суттєво скорочує податкові надходження до бюджету від митних платежів, що відповідно скорочує обсяги митної торгівлі. Тобто Угода про асоціацію між Україною та ЄС стимулює Україну збільшувати доходи від зовнішніх операцій саме завдяки збільшенню обсягів експорту.

Якщо проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі у 2018 р., то сума імпорту на 9 801 106,3 тис. дол. перевищує суму експорту. Відповідно до даних Держстату України основу експорту становлять: продукція агропромислового комплексу (АПК) – 36,7 % загальної суми, продукція чорної та кольорової металургії – 26,8 % та інші мінеральні продукти – 10 %. Основу імпорту становлять мінерали, а саме паливо – 24,1 %, машини та обладнання – 20,3 % [3]. Тобто основою експорту є сировини і мінеральні ресурси, а не готова продукція. Імпортна складова показує сильну енергетичну залежність України від імпорту.

Упродовж останніх років митні органи були у підпорядкуванні Міністерства доходів і зборів України, надалі Державної фіскальної служби України, що сприяло пріоритизації їхньої фіскальної функції і необґрунтованій другорядності функцій, пов'язаних із експортним контролем, нетарифним регулюванням, організацією транзитних перевезень, гарантуванням безпеки тощо [4, с. 57]. Тобто в Україні фактично немає органу, який би повністю проводив митний контроль, визначав певні орієнтири митної політики.

Отже, можна виділити такі основні проблеми, що заважають розвитку митної торгівлі України:

− відсутність органу, який би всі зусилля спрямував на проведення митної політики, забезпечення митного контролю тощо;

− сировинна орієнтація експорту та енергетична залежність від зовнішніх енергоресурсів;

− міжнародні документи щодо митної торгівлі є дещо невигідними для української сторони.

На думку автора, ці проблеми можна вирішити, взявши до уваги такі рекомендації. Першим кроком повинне бути виділення митних органів в окрему службу або міністерство, а не підпорядкування їх іншим органам. Така ідея вже була проголошена Верховною Радою України. Проект закону про Національну митну службу України був зареєстрований 13.01.2016. У ньому зазначено: «Національна митна служба України – орган виконавчої влади, який забезпечуватиме захист митних інтересів та митну безпеку України, регулювання зовнішньої торгівлі, захист внутрішнього ринку, розвиток економіки України та її інтеграції до світової економіки, наповнення державного бюджету, протидію митним правопорушенням». Він буде проводити митну політику та координуватиметься Кабінетом Міністрів України.

Щодо великої сировинної частки експорту, то основним механізмом її зменшення є введення вивізного мита на товари цієї групи. Такий варіант не лише знизить кількість експортованої сировини, але й надасть додатковий дохід до бюджету внаслідок оподаткування таких товарів, що вивозяться з території

України. Аналогічно щодо залежності від зовнішніх енергоресурсів. Здебільшого саме ця група товарів не обкладається митом, тому це є однією з причин великої частки палива у структурі імпорту. Потрібно запровадити ввізне мито на товари цієї групи. Варто зазначити, що Україна почала вводити заходи оподаткування ПДВ операцій з ввезення природного газу, крім НАК «Нафтогаз».

Невигідність міжнародних угод є проблемою, яку важко вирішити. Проте оскільки основним партнером у цій Угоді є ЄС, то можна підвищити митний тариф на товари країн, які не є членами ЄС. Звичайно, це не ідеальний варіант, але оскільки Угода вже підписана і Україна зобов'язалася її виконувати, то інших варіантів збільшення доходів до бюджету від митної торгівлі майже немає.

Виходячи з усього написаного вище, можна стверджувати, що митна торгівля може бути суттєвим джерелом доходу до державного бюджету не лише від експортних операцій, але й від податкових надходжень при справлянні мита з товарів інших країн, які ввозяться в Україну. Безумовно, є проблеми, що заважають розвитку митної торгівлі, але, на думку автора, вони можуть бути вирішені. Розв'язання насамперед саме цих питань дозволить розширити ринки торгівлі, а отже, збільшити її обсяги, що позитивно вплине на обсяги надходжень до державного бюджету. Тобто митна торгівля стане ефективним джерелом для отримання додаткових коштів до Державного бюджету України.

Список використаної літератури

1. Ломейко Ю. А. Митне регулювання і контроль у контексті розвитку зовнішньоекономічних відносин в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 75–93.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: міжнародний документ від 27.06.2014, із змінами та доповненнями від 30.11.2015. URL: http://zakon.rada.gov.ua.

3. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2018 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

4. Кузьмін О. Є., Тодощук А. В., Мельник О. Г. Реформування митної політики України в умовах європейської інтеграції. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 11. С. 53–60.

Фрадинський Олександр Анатолійович,
к.е.н., доцент, с.н.с.,
завідувач відділу
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ

Відповідно до пункту 4 статті 377 Митного кодексу Євразійського економічного союзу, ратифікованого Білоруссю 25 жовтня 2017 р., що набув чинності 1 січня 2018 р., реалізація митними органами процесу управління ризиками здійснюється відповідно до законодавства держав-членів про митне регулювання [2].

Одним із напрямів реалізації принципу вибірковості митного контролю в Республіці Білорусь (далі – РБ) є активне використання системи аналізу та управління ризиками (далі – СУР). З метою активного застосування та подальшого розвитку цієї системи Державним митним комітетом РБ сформовано правову та методологічну базу СУР, створено відповідну організаційну структуру, розроблено та затверджено Концепцію системи аналізу і управління ризиками (далі – Концепція), положення якої використовуються для розроблення та уточнення конкретних програм і планів розвитку митних органів до 2020 року.

В основу СУР було покладено базові принципи побудови, пов’язанні із забезпеченням вирішення основних завдань митних органів, – законності; цільової спрямованості; єдності; комплексності; автоматизації; інформаційної захищеності.

При реалізації СУР посадовими особами митних органів використовуються такі ключові інструменти СУР: профілі ризику; індикатори ризику; категоризація учасників зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Профіль ризику є основним інструментом прямого націлення посадових осіб митних органів на сукупність заходів щодо мінімізації ризиків та порядку їх застосування. Індикатори ризику є ключовими показниками (критеріями), що дозволяє оцінити поточний статус основних ризиків, перевірити, чи перебувають вони в допустимих межах, визначити необхідність у залученні додаткових ресурсів для їх зниження. Категоризація учасників ЗЕД передбачає їх розподіл за групами залежно від рівня добропорядності, згідно з встановленими критеріями оцінювання ризиків. Така категоризація є основою для застосування суб’єктно-орієнтованої моделі СУР, яка передбачає при оцінюванні ризиків додаткове врахування даних про рівень ризику учасників ЗЕД з метою диференційного застосування заходів щодо мінімізації ризиків.

Процес управління ризиками як на рівні Державного митного комітету РБ, так і на рівні митниць складається з кількох основних етапів;

– збір та вивчення інформації про діяльність осіб і результати здійснення митних операцій;

– оцінювання ризиків, що охоплює дії з ідентифікації, аналізу ризиків;

– визначення ймовірності їх появи та очікувані наслідки;

– вибір заходів щодо мінімізації ризиків і визначення порядку їх застосування;

– реалізація в програмному забезпеченні профілів ризику;

– безпосереднє застосування обраних заходів щодо мінімізації ризиків;

– контроль за якістю і повнотою застосованих заходів з мінімізації ризиків;

– моніторинг та аналіз результатів вжитих заходів з мінімізації ризиків, оцінювання якості їх реалізації та досягнутої ефективності;

– за необхідності коригування або відміна сформованих профілів ризику.

Як вихідні дані процесу управління ризиками використовується таке: норми актів законодавства РБ; інформація, що міститься в митних, комерційних, транспортних (перевізних) та інших документах; інформація про діяльність осіб, які володіють повноваженнями щодо товарів, які перебувають під митним контролем; результати здійснення митних операцій та застосування заходів з мінімізації ризиків; інформація, отримана від митних служб іноземних країн та інших державних органів РБ; попередня інформація, що надійшла в митні органи від учасників ЗЕД у встановленому порядку; інформація, отримана в межах службової діяльності митних органів; інші документи та відомості, що є в розпорядженні митних органів, у тому числі ті, що містяться в інформаційних ресурсах.

Досягнення стратегічних цілей та вирішення тактичних завдань СУР зумовлюють необхідність у подальшому розвитку та вдосконаленні СУР за основними напрямами діяльності, виходячи з наявних на сьогодні актуальних питань організаційного, нормативного та прикладного характеру: організація роботи структурних підрозділів, що беруть участь у СУР; нормативно-правова і методологічна робота; удосконалення програмного забезпечення; удосконалення системи навчання; міжнародне співробітництво.

Реалізація заходів за вказаними напрямами діяльності дозволить у середньо- та довгостроковій перспективі вирішити такі завдання: оптимізувати роботу посадових осіб митних органів з індикаторами і профілями ризику; підвищити ефективність вжитих заходів з мінімізації виявлених ризиків і профілактики правопорушень, здійснюваних посадовими особами митних

органів; організувати аналітичну роботу в митних органах на якісно новому рівні; контролювати застосування елементів СУР з метою досягнення прогнозованих результатів; оперативно реагувати на негативні тенденції у сфері ЗЕД, а також на відхилення результатів діяльності митних органів у межах СУР від прогнозних; створити баланс між сприянням розвитку міжнародній торгівлі та забезпеченням ефективності митного контролю; створити умови для стимулювання і підтримки добросовісних та законослухняних учасників ЗЕД, скоротивши тим самим їх матеріальні й часові витрати.

Ефективність заходів, спрямованих на реалізацію Концепції, оцінюється за такими цільовими індикаторами:

– забезпечення загальної ефективності митних оглядів не менше 5 %;

– забезпечення рівня контрольного навантаження на уповноважених економічних операторів при митному декларуванні та випуску не більше 0,8 %;

– створення механізму категоризації учасників зовнішньоекономічної діяльності з метою відбору об’єктів контролю в межах СУР;

– створення необхідних механізмів для аналітичної діяльності та проведення оперативного моніторингу;

– внесення програми початкового навчання посадових осіб, знову прийнятих на службу в митні органи, до занять за напрямом СУР;

– створення курсів підвищення кваліфікації для керівних осіб аналітичних підрозділів з теми «Актуальні способи і методи первинної обробки й аналізу інформації, що використовується у практичній діяльності аналітичних підрозділів митних органів».

Список використаної літератури

1. О функционировании системы управления рисками. URL: http://www.customs.gov.by/ru/sistema_riskov-ru/

2. Таможенный кодекс Евразийского экономического союза. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_215315/2d7b260fc76f7dfe3365272170c501910d2e58a7/

Хома Валерій Олександрович,
к.ю.н., доцент,
завідувач відділу
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЖИМУ БЕЗМИТНОЇ ТОРГІВЛІ

Державна митна політика насамперед спрямована на захист національних митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції зі світовою економікою [1]. Основним засобом реалізації державної митної політики можна вважати державну митну справу, засади якої визначаються та регулюються Митним кодексом України, законами України, актами міжнародного законодавства, ратифікованими Верховною Радою України, підзаконними нормативно-правовими актами, зокрема виданими Кабінетом Міністрів України та центральними органами державної виконавчої влади, такими як Міністерство фінансів України, Державна фіскальна служба тощо. З огляду на вагомість нормативно-правового регулювання будь-якої сфери, у т. ч. сфери суспільно-економічного життя та митної справи, до якості законодавства висуваються надзвичайно високі вимоги. Це також стосується якості норм, що регулюють діяльність, пов'язану з реалізацією товарів за умовами режиму безмитної торгівлі. Проте вітчизняне законодавство, що визначає цей режим, зокрема правовий статус товарів, правовий статус суб'єктів постачання та реалізації товарів через магазини безмитної торгівлі, суб'єктів споживання таких товарів та повноваження органів контролю у цій сфері, потребує постійного моніторингу на відповідність стану розвитку суспільних відносин та їх вдосконаленню.

Аналіз структурних елементів чинного Митного кодексу України [1] свідчить про те, що у розділі V «Митні режими» статтею 70 серед інших чотирнадцяти митних режимів запроваджується митний режим безмитної торгівлі. На жаль, як і доволі значна кількість формулювань інших статей зазначеного Кодексу, якість цієї статі також може викликати нарікання. Зокрема, п. 1 статті сформульовано так: «З метою застосування законодавства України з питань державної митної справи запроваджуються такі митні режими…», далі подається перелік режимів. Необхідно зазначити, що метою запровадження тих чи інших правових режимів, зокрема митних, не може бути застосування законодавства. Чому? Тому що правовий режим і є законодавчо визначеними умовами, порядком та правилами функціонування, діяльності об'єктів, які поміщають у ці умови (у даному випадку це товари), або суб'єктів,

що забезпечують такі умови від імені держави (органи доходів і зборів, у т. ч. митниці), або зобов'язані виконувати умови і правила, якщо це юридичні чи фізичні особи (суб'єкти господарювання), що реалізовують свої права та обов'язки на умовах та за правилами, встановленими правовим режимом. За визначенням Юридичної енциклопедії, «режим» походить від французького regime – порядок, а те слово зі свого боку від латинського regimen – управління, керівництво [2, с. 456].

Теоретики права розглядають правовий режим як особливий правовий порядок, умови функціонування, правовий статус суб'єктів, що вступають у суспільні відносини у тих чи інших сферах суспільного життя (прикордонний режим, митний режим, режим у місцях позбавлення волі тощо). Також і п. 25 ст. 4 цього МК України визначає, що митний режим – це комплекс взаємопов'язаних правових норм, які відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України встановлюють митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після митного оформлення;

Тому, з урахуванням зазначеного ст. 70 Митного кодексу України більш коректно було б записати у такій редакції: «З метою визначення умов та порядку переміщення товарів через митний кордон України, визначення їх правового статусу, умов оподаткування їх використання після митного оформлення встановлюються такі митні режими:…» і далі по тексту.

Також необхідно вдосконалити правове регулювання вказаного режиму. Некоректне використання термінології проглядається у тексті ст. 420 МК України. Так, у частині 2 зазначено, що магазини безмитної торгівлі здійснюють продаж товарів громадянам, які виїжджають за межі митної території України, а також пасажирам міжнародних рейсів. Поряд з тим вказується на те, що реалізація магазинами безмитної торгівлі товарів, поміщених у митний режим безмитної торгівлі, підприємствам забороняється. Необхідно зауважити, що зміст останнього речення перевантажено, оскільки, за визначенням ч. 1 цієї статті, ніякого іншого товару, крім товару, поміщеного у режим безмитної торгівлі, магазин безмитної торгівлі реалізовувати не має права. Тому доцільно слова «поміщених у митний режим безмитної торгівлі» у цьому реченні видалити і залишити таке формулювання: «Реалізація магазинами безмитної торгівлі товарів підприємствам забороняється».

Поряд з тим у цій частині застосовано два терміни, що визначають певний правовий статус фізичних осіб – громадян та пасажирів, а також один термін, що стосується однозначно юридичних осіб – підприємств, проте, можливо, і фізичних осіб – підприємців (ФОП). Теорія права класифікує види

осіб за їх правовим статусом починаючи від найбільш узагальненого підходу – це фізичні та юридичні особи. Щодо громадянської належності, то фізичні особи можуть бути громадянами тієї чи іншої країни або особами без громадянства. Законодавство України визначає громадянами України тих фізичних осіб, що відповідно до закону є або набули громадянства України; іноземцями – тих осіб, які не перебувають у громадянстві України і є громадянами (підданими) іншої держави або держав; особами без громадянства – осіб, які жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїми громадянами [3].

Поряд тим, порушуючи усталену в юридичній науці та практиці градацію, автори МК України у п. 7 ст. 4 МК України визначають, що статус осіб, відштовхуючись не від основної класифікації поділу на фізичних осіб, і далі за їх статусом у тій чи іншій сфері – громадян, пасажирів, покупців та ін., а встановленої на власний розсуд видової класифікації осіб як громадян, зазначаючи, що маються на увазі фізичні особи, які поділяються на громадян України, іноземців, осіб без громадянства. Необхідно зауважити, що громадянами можуть бути лише фізичні особи, а не юридичні. Також громадянами ні в якому разі не можна називати осіб без громадянства, оскільки це суперечить законодавству та їх правовому статусу. На додаток, як ми вже зазначали вище, термін «громадянин» на території України застосовується виключно до громадян України, а інші особи за своєю громадянською належністю визначаються як іноземці, або особи без громадянства. Тому, виправивши недоречності у ст. 4 та 420 МК України, необхідно чітко визначити, яким особам магазини безмитної торгівлі продають товари: лише громадянам України, які виїжджають за межі митної території України, чи також і іноземцям, і особам без громадянства, чи можливо всім категоріям фізичних осіб, незалежно від громадянства. Також у ст. 420 застосовується термін «пасажири». Тут законодавець, мабуть, бажав відділити пасажирів від інших категорій осіб, які можуть перебувати на борту повітряного чи водного судна. Проте заборон щодо реалізації товарів членам екіпажу чи іншим особам для магазинів безмитної торгівлі не встановлено. А це також потребує врегулювання.

Отже, необхідно зауважити, що норми, які регулюють порядок безмитної торгівлі магазинами безмитної торгівлі, потребують вдосконалення. Це підвищить якість нормативно-правового регулювання всієї сфери реалізації державної митної справи та стане запорукою ефективної діяльності органів доходів та зборів у забезпеченні національних митних інтересів та потреб фізичних та юридичних осіб.

Список використаної літератури

1. Митний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17.

2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол. Ю. С. Шемшученко (гол. ред.) та ін. Київ: Укр. енциклопедія, 2003. Т. 5: П–С. 736 с.

3. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКОВИХ І МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

Білецька Ганна Миколаївна,
к.ю.н.,
завідувач відділу
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ (РОЗШИРЕННЯ) СЕРВІСІВ У СФЕРІ ОБСЛУГОВУВАННЯ ПЛАТНИКІВ

Однією з основних цілей фіскальних органів є створення умов для своєчасного та повного виконання платниками обов'язків щодо сплати податків та зборів, у тому числі шляхом надання зручних та надійних способів інформаційної взаємодії на основі сучасних технологій, формування у платників податкової культури та створення позитивної репутації фіскальної служби. На сьогодні тенденцією є розширення сфери електронних сервісів, зокрема, крім сервісів, які надають платникам можливість у повному обсязі реалізувати свої права та обов'язки відповідно до норм чинного законодавства, упроваджуються додаткові аналітичні сервіси.

Потрібно зазначити, що найчастіше платники користуються сервісами онлайн-доступу до особистих даних, доступу та контролю за станом розрахунків з бюджетом, до систем електронного адміністрування ПДВ, реалізації пального, Єдиного реєстру податкових накладних тощо.

Крім того, аналітичні сервіси, що дають можливість відобразити повну інформацію про податкову накладну з урахуванням усіх зареєстрованих до неї розрахунків-коригувань, розрахувати суми перевищення та порівняти результати даних податкової звітності з податку на додану вартість та Єдиного реєстру податкових накладних (далі – ЄРПН), скористатися доступом до даних ЄРПН щодо складених платником чи його контрагентами податкових накладних у розрізі статусів (зареєстровано/реєстрацію зупинено/прийнято рішення про реєстрацію/відмову в реєстрації), є стабільним та потужним інструментом спілкування фіскальних органів та платників податків.

Варто також підкреслити, що на сьогодні Електронним кабінетом користується понад 9 млн користувачів. Ураховуючи потреби бізнесу, у ДФС постійно впроваджуються нові та вдосконалюються діючі електронні сервіси [1].

Отже, платник податків, користуючись Електронним кабінетом платника податків, тобто персональним автоматизованим робочим місцем, має можливість працювати з органами фіскальної служби дистанційно у режимі реального часу, а саме: подавати декларації з використанням електронного

цифрового підпису і переглядати подану або сформовану податкову звітність; отримувати нагадування щодо строків подання звітності та сплати податків; отримувати інформацію щодо особистих реєстраційних даних (податковий номер платника податків, назва платника податків, основний вид діяльності; П.І.П. бухгалтера та директора тощо); подавати заяви та отримувати в електронному вигляді довідки про відсутність заборгованості з податків, зборів, платежів, що контролюються органами фіскальної служби тощо.

Також Електронний кабінет платника податків надає можливість користуватися такими сервісами, як «Звітність», «Розрахунки з бюджетом», «Податковий календар», «Облікові дані», «Звірення розрахунків з бюджетом», «Книга обліку доходів і витрат».

Зазначимо, що сервіс «Звітність» забезпечує користувача такими можливостями: створити пакет податкової звітності (декларації з додатками) або імпортувати таку звітність з бухгалтерських програм; самостійно перевірити створену звітність на наявність арифметичних помилок; вибрати орган ДФС, до якого має бути подана звітність; подати звітність у режимі реального часу з отриманням квитанції про її прийняття або неприйняття; переглянути подану звітність (незалежно від способу її подання) тощо. Сервіс «Розрахунки з бюджетом» забезпечує користувачу доступ до інформації про стан його розрахунків із бюджетом. Сервіс «Податковий календар» нагадує користувачу про терміни подання звітності та сплати фіскальних платежів. Сервіс «Облікові дані платника» інформує користувача щодо його облікових даних за даними ДФС. Сервіс «Звірення розрахунків з бюджетом» надає можливість платнику звірити розрахунки з бюджетом безпосередньо зі свого робочого місця, не витрачаючи час на відвідування органу ДФС. Сервіс «Книга обліку доходів і витрат» забезпечує для фізичних осіб – підприємців (крім платників єдиного податку) та осіб, які проводять незалежну професійну діяльність, можливість ведення Книг обліку доходів і витрат в електронному вигляді.

Отже, удосконалення та наступний розвиток електронних податкових сервісів за рахунок використання сучасних інформаційних технологій дозволить повною мірою задовольнити потреби платників і стане стимулювальним фактором підвищення податкової культури та дисципліни з урахуванням специфіки груп і категорій платників податків.

Список використаної літератури

1. Про сервіси Електронного кабінету платника податків. URL: http://gk-press.if.ua/chomu-deyaki-inozemni-investory-na-ukrayinskomu-rynku-zaroblyayut-bilshe-nizh-vitchyznyana-ekonomika/

Буличов Олександр Сергійович,
студент групи ОБД-17-2
ННІ обліку, аналізу та аудиту
Університету ДФС України.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Сторожук О. В.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ ПРИ ПЕРЕТИНІ МИТНОГО КОРДОНУ В УКРАЇНІ

Значна кількість неякісних підакцизних товарів на вітчизняному ринку та часті випадки контрабандного ввезення зазначених товарів в Україну свідчать про недостатній рівень державного (у тому числі і податкового) регулювання вітчизняного ринку вказаної продукції. Зокрема, основними недоліками вітчизняного механізму справляння акцизного податку є нестабільність ставок, недостатній рівень захисту від підробок вітчизняних акцизних марок, недостатність повноважень працівників державних фіскальних органів, задіяних у сфері контролю за виробництвом і обігом підакцизних товарів, а також їх відповідальності у сфері контролю за виробництвом і обігом підакцизних товарів [2].

Акцизний податок (до 2011 року – акцизний збір) завжди був і залишається вагомим джерелом надходжень державної казни та є суттєвим важелем державного регулювання виробництва й обігу в Україні підакцизних товарів [1].

Особливістю сплати ПДВ і акцизного податку як митних платежів, які сплачуються при перетині митного кордону, є те, що їм властивий разовий характер, а також відсутність податкового періоду, на відміну від податків, що функціонують усередині держави.

Водночас з прийняттям Податкового кодексу України [4] та набуттям чинності Законом України від 06.12.2012 № 5519-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо подальшого удосконалення адміністрування податків і зборів» та Законом України від 24.12.2015 № 909-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» механізм справляння акцизного податку зазнав суттєвих змін, основними з яких є розширення переліків підакцизних товарів та платників аналізованого податку, поетапне підвищення ставок цієї податкової форми та запровадження акцизних накладних.

Після всіх трансформацій механізму справляння акцизного податку він має цілий ряд недоліків, пов’язаних зі зростанням фіскальних властивостей цієї

податкової форми та зменшенням її регулятивного впливу на виробництво й обіг підакцизних товарів.

До проблем сучасного механізму справляння вітчизняного акцизного податку потрібно віднести такі:

– суттєве підвищення ставок акцизного податку зумовило, з одного боку, зростання цін на підакцизні товари, а з іншого – збільшення обсягів тіньового обігу підакцизних товарів;

– недостатній рівень захисту від підробок вітчизняних акцизних марок, що руйнує внутрішній баланс ринку країни і спричиняє витіснення товарів вищої якості;

– недостатній рівень повноважень працівників державних фіскальних органів, задіяних у сфері контролю за виробництвом і обігом підакцизних товарів, а також недостатній рівень відповідальності за їх дії чи бездіяльність у сфері контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів.

Тому сучасний порядок вітчизняного акцизного оподаткування потребує подальшого вдосконалення, завданням якого, безумовно, має бути унеможливлення тіньового обігу підакцизних товарів та забезпечення виконання досліджуваною податковою формою не лише фіскальних завдань, але й регулятивних функцій.

При цьому основними кроками на шляху вдосконалення механізму справляння акцизного податку, на наше переконання, повинні бути такі:

– забезпечення стабільності ставок цього платежу протягом тривалого періоду (щонайменше кілька років);

– запровадження більш захищених від підробок акцизних марок на алкогольні і тютюнові вироби;

– розширення прав та підвищення рівня відповідальності працівників Державної фіскальної служби України, задіяних у сфері контролю за виробництвом і обігом підакцизних товарів;

– суттєве збільшення переліку підакцизних товарів за рахунок ювелірних виробів, дорогої імпортної оргтехніки та інших предметів розкоші;

– стимулювання розвитку якісних товарів у країні пільговими ставками на акцизний податок;

– підвищення рівня адаптації законодавства до вимог ЄС;

– посилення екологічної спрямованості акцизного оподаткування;

– покращання контролю ввезення іноземних товарів та їх оподаткування, тим самим налагодження митних відносин з іншими країнами ЄС.

Практична реалізація запропонованих нами напрямів удосконалення механізму акцизного оподаткування приведе до формування стабільного і прозорого правового поля діяльності платників цього платежу, спричинить

зростання обсягів надходжень акцизного податку до бюджету держави, що буде наслідком розширення бази його справляння та одночасно сприятиме становленню справедливого конкурентного середовища і стимулювання виробників створювати якісні, екологічні товари.

Список використаної літератури

1. Боровик П. М., Ладиженська В. О. Проблеми акцизного оподаткування в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2011. № 3(25). С. 103–107.
2. Боровик П. М., Колотуха С. М., Бечко В. П. Вдосконалення механізму податкового регулювання виробництва та обігу підакцизних товарів. *Збірник наукових праць Уманського НУС*. 2013. Вип. 82. Ч. 2: Економіка. С. 270–276.
3. Луцик А. І. Проблематика та перспективи розвитку специфічного акцизного оподаткування в Україні. *Фінансова система України*: збірник наукових праць. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2010. Вип. 15. С. 37–45.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

Войтенко Святослав Юрійович,
студент групи ОБД-17-2
ННІ обліку, аналізу та аудиту
Університету ДФС України.
Науковий керівник: к.е.н., доцент Сторожук О. В

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ТА МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

Сучасний етап змін та євроінтеграції економіки України враховує розбудову таких її елементів, які, з одного боку, готові гарантувати однакові вимоги з метою реалізації господарської діяльності всіх суб'єктів підприємницької роботи, а з іншого – бути ефективними інструментами урядового регулювання економічних процесів на макро- та мікрорівнях. Зокрема, це стосується формування ефективної системи непрямого оподаткування, у тому числі його адміністрування. Для України теоретичне і практичне дослідження проблем становлення непрямого оподаткування та шляхів їх вирішення має особливу актуальність та значущість. Спочатку це пояснюється тим, що процес розвитку ринкової системи України повинен здійснюватися досить посилено, на відміну від країн, які володіли можливостями для вторинного розвитку, а по-друге, він пересікається з докорінним трансформуванням відносин власності і, по-третє, – відбувається у складних економічних умовах. Для країни з транзитивною економікою важливим є формування концепції непрямого оподаткування, яка передбачала б присутність розгалуженої системи митних платежів у зовнішньоекономічній політиці. Фіскальна стратегія щодо ЗЕД має бути системою економічних заходів у сфері податків, які одночасно даватимуть можливість реалізовувати нагляд і врегулювання ЗЕД, сприяти збалансуванню вітчизняної економіки і гарантувати дохід до держбюджету країни.

Сучасними проблемами адміністрування податкових та митних платежів в Україні займаються такі науковці, як І. Г. Бережнюк, М. М. Каленський, П. В. Пашко, Т. С. Тоцька, М. П. Чорний та ін.

Сучасний стан непрямого оподаткування в Україні має декілька головних ознак: по-перше, це заниження фіскальної потужності під час наповнення державного бюджету; по-друге, невідпрацювання системи адміністрування непрямих податків, особливо податку на додану вартість (ПДВ); по-третє, критичний рівень бюджетних відшкодувань і взаємних заборгованостей з ПДВ; по-четверте, неповне охоплення платників податків і недостатнє формування бази оподаткування; по-п'яте, високий рівень ухилення від оподаткування; по-шосте, недостатня прозорість функціонування митних органів як головної

інституції, що здійснює непряме оподаткування. На сучасному етапі основними проблемами регулювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності в Україні, на нашу думку, можна вважати такі:

- нестабільність правового регулювання;
- нестабільність інвестиційної та інноваційної активності;
- низька конкурентоспроможність продукції;
- недосконала система податкових пільг з мита і ПДВ;
- проблема адміністрування ПДВ, механізмів його стягнення і відшкодування;
- недосконале законодавство щодо справляння акцизного збору [1].

Беручи до уваги всі ці проблеми, вважаємо, що основними кроками в контексті їх вирішення необхідно розглядати такі:

- здійснення фундаментальних досліджень функціонування митного тарифу і диференціації його ставок за видами товарів, ступенем їх якостей, а крім того, збільшення спектра ескалації ставок тарифу, що сприятиме поліпшенню високоякісної структури імпорту та підвищенню надходжень до держбюджету;
- введення економічно аргументованого розміру пільг, оптимізація розмірів їх надання;
- удосконалення законодавчої основи щодо акцизного збору для підтримки національного товаровиробника.

Митно-тарифна політика України повинна бути важелем забезпечення економічного зростання, збільшення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та розширення експортних можливостей національної економіки. Потрібно зауважити, що впродовж останніх років в Україні досить актуальні застосування різноманітних митних інструментів, за допомогою яких забезпечується захист економічних інтересів держави. Основним серед них є митні платежі. Вони виступають найважливішим важелем регулювання зовнішньоекономічної діяльності, важливим джерелом наповнення дохідної частини Державного бюджету України [2].

Оптимізацію концепції оподаткування експортно-імпортних дій необхідно здійснювати відповідно до принципів економічної вигоди, адміністративного комфорту і платоспроможності. Оскільки облік платників податків – суб’єктів ЗЕД, який реалізується податковими і митними органами, вважається першим етапом адміністрування податків і платежів від реалізації ЗЕД, його важливість беззаперечна. Раціональним було б, крім того, доручити прямі обов’язки щодо обліку на єдиний контролюючий орган.

Отже, теперішній стан системи адміністрування митних та податкових платежів України недосконалий. Це пояснюється загальним станом державного

управління, недостатньо ефективними заходами митних та податкових органів, невихованістю платників податків. Доцільно ефективніше вирішувати питання реформування митних та податкових органів для покращання ступеня прозорості й підвищення дієвості заходів щодо справляння податків і зборів.

Список використаної літератури

1. Губа М. О. Митні платежі в Україні: особливості адміністрування в сучасних умовах. *Вісник Академії митної служби України.* 2010.
2. Годованець О. Проблемні аспекти адміністрування митних платежів і напрями їх усунення. *Світ фінансів*. 2008. № 4 (17). С. 147–148.

Заяц Віктор Віталійович,
старший науковий співробітник
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ В УМОВАХ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС

На сучасному етапі євроінтеграції України особлива увага приділяється розвитку міжнародної торгівлі, яка забезпечує стале зростання реального доходу й ефективного попиту, а також розширення виробництва товарів та послуг.

Посилити економічну співпрацю з ЕС покликана Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію з ЕС) [1], якою передбачено вільну торгівлю, спрямовану на взаємний демонтаж митно-тарифних бар'єрів у зовнішньоекономічних відносинах учасників цієї Угоди. Це сприяє залученню інвестицій і заохоченню конкуренції, які є основними факторами для економічної модернізації.

Згідно з нормами ч. 5 ст. 280 Митного кодексу України (далі – МКУ) [2] ввізне мито є диференційованим щодо товарів, які походять з держав, які спільно з Україною входять до митних союзів або утворюють з нею зони вільної торгівлі. У разі встановлення будь-якого спеціального преференційного митного режиму відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, застосовуються преференційні ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України.

До товарів, що походять з України або з держав-членів Світової організації торгівлі, або з держав, з якими Україна уклала двосторонні або регіональні угоди щодо режиму найбільшого сприяння, застосовуються пільгові ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України, якщо інше не встановлено законом.

До решти товарів застосовуються повні ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України.

З метою застосування преференційних ставок мита країна походження повністю вироблених або підданих достатній переробці товарів визначається за правилами, встановленими законами, а також міжнародними договорами України (ч. 7. ст. 36 МКУ).

Розмір преференційних, пільгових, повних ставок ввізного мита на товари визначається Митним тарифом, запровадженим Законом України від 19.09.2013 № 584 «Про Митний тариф України» [3].

Відповідно до положень п. 1 ст. 29 Угоди про асоціацію з ЄС кожна сторона зменшує або скасовує ввізне мито на товари, що походять з іншої

сторони, згідно з графіками, встановленими у Додатку I-A до цієї Угоди. Указані преференції надаються за умови подання у країні ввезення товарів одного з таких документів:

− сертифіката з перевезення (походження) товару EUR.1, зразок якого наведений у Додатку III Протоколу 1 (Щодо визначення Концепції «Походження товарів» і методів адміністративного співробітництва – далі – Протокол 1) до Угоди про асоціацію з ЄС (п. 1 ст. 16 Протоколу 1);

− декларації уповноваженого (затвердженого) експортера про походження товару, вчиненої на рахунку-фактурі (рахунку-проформі) чи іншому комерційному товаросупровідному документі, який детально описує товари (п. 1 ст. 16, п. 1 ст. 22 Протоколу 1);

− декларації експортера про походження товару, здійсненої на рахунку-фактурі (рахунку-проформі) чи іншому комерційному товаросупровідному документі, який детально описує товари, за умови що їхня сукупна вартість не перевищує 6 тис. євро (п. 1 ст. 16, п. 1 ст. 22 Протоколу 1).

Положення з підтвердження походження товару викладені у розділі V «Підтвердження походження» (ст. ст. 16–31) Протоколу 1 до Угоди про асоціацію з ЄС.

Підтвердження походження відповідно до ст. 24 Протоколу 1 до Угоди про асоціацію з ЄС є дійсним протягом чотирьох місяців з дати видачі у країні експорту й у зазначений період має бути подане до митних органів країни імпорту.

Документи про підтвердження походження, що подаються до митних органів країни імпорту пізніше зазначеного вище чотирьохмісячного терміну, можуть бути прийняті з метою застосування преференційного режиму, якщо вони не були подані до встановленої кінцевої дати через виняткові обставини.

В інших випадках пізнього подання митні органи країни імпорту можуть прийняти документи про підтвердження походження, якщо імпортовані товари були представлені раніше цієї кінцевої дати.

Але практика здійснення митної справи свідчить про наявні випадки необґрунтованої відмови митниць у застосуванні наведених у попередньому абзаці положень, що призводить до надмірного стягнення ввізних податків, невиконання умов вільної торгівлі з ЕС та невиправданої судової тяганини між митницями та українськими імпортерами.

Для прийняття зваженого рішення у таких ситуаціях необхідно враховувати такі правові норми:

1. Законодавство України з питань державної митної справи згідно з ч. 1 ст. 1 МКУ, зокрема, складається з міжнародних договорів України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України… Чинні міжнародні договори України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою

України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства (ч. 1 ст. 19 Закону України від 29.06.2004 № 1906 «Про міжнародні договори України») [4].

2. У разі якщо норми законів України чи інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи допускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків підприємств і громадян, які переміщують товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України або здійснюють операції з товарами, що перебувають під митним контролем, чи прав та обов'язків посадових осіб органів доходів і зборів, унаслідок чого є можливість прийняття рішення як на користь таких підприємств і громадян, так і на користь органу доходів і зборів, рішення, згідно з ч. 4 ст. 3 МКУ, повинне прийматися на користь зазначених підприємств і громадян.

З метою запобігання виникненню наведених вище непорозумінь між митницями та учасниками зовнішньоекономічної діяльності, а також забезпечення виконання зобов'язань щодо вільної торгівлі відповідно до положень п.1 ст. 29 Угоди про асоціацію з ЄС пропонується таке:

− враховувати під час здійснення митного контролю та оформлення товарів положення ч. 1 ст. 1, ч. 4 ст. 3 МКУ, ч. 1 ст. 19 Закону України від 29.06.2004 № 1906 «Про міжнародні договори України»;

− визначити на рівні ДФС України, з урахуванням цивілізованого досвіду, перелік випадків, коли митниця не повинна приймати документи про підтвердження походження, що подані їй після 4 місяців з дати їхньої видачі у країні експорту, якщо імпортовані товари були представлені раніше цієї кінцевої дати.

Список використаної літератури

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL: http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

2. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: http:// zakon.rada.gov.ua/go/4495-17

3. Про Митний тариф України: Закон України від 19.09.2013 № 584. URL: http: //zakon.rada.gov.ua/go/584-18

4. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906. URL: http:// zakon.rada.gov.ua/go/1906-15

Ковтунович Наталія Леонідівна,
старший науковий співробітник
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ РІВНЕМ СЕРВІСНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ: МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

На сьогодні рівень обслуговування платників податків визнається головним індикатором розвитку фіскальної служби країни, а тому в контексті розвитку партнерства фіскальні органи першочергово повинні бути зорієнтовані на надання оперативних спеціалізованих послуг платникам податків, розвиток ініціатив щодо впровадження електронних та веб-сервісів, створення стратегії електронного обслуговування й активної реклами, використання веб-ресурсів та засобів електронного зв'язку [1, с. 234]. Крім того, відзначається, що у зв'язку з кардинальними змінами в політичній системі України та конституційно-правовому статусі головних суб'єктів суспільних відносин удосконалення механізмів надання якісних адміністративних послуг фіскальними органами виступає вагомим чинником, що характеризує ефективність державного управління [2, с. 149]. Зазначене зумовлює актуальність розгляду питання визначення оптимальної методики оцінювання задоволеності платників податків рівнем сервісного обслуговування, де фіскальний орган (установа) виступає постачальником послуг (товару), а платник податків – їх споживачем (користувачем).

Більшість теорій задоволеності споживачів послуг ґрунтуються на поняттях «очікування» та «підтвердження/непідтвердження». Одним з перших дослідників, що розглядав їх у своїх роботах, був Річард Олівер [3, с. 74], який робив акцент на тому, що передує задоволеності та яким чином задоволеність формується з моделі «сподівання-непідтвердження». Перш ніж скористатися послугою споживач формує сподівання щодо неї. Споживання послуги показує рівень якості (на який впливають і сподівання). Якість послуги або підтверджує, або не підтверджує сподівання. Сподівання, на думку Олівера, слугують певною вихідною точкою задоволеності, позитивне підтвердження або негативне непідтвердження підвищує або знижує фінальну задоволеність користувачів.

Задоволеність споживача як певний психологічний процес формується як загальна оцінка в результаті споживання. Відповідно до такого підходу задоволеність споживача – це: 1) оцінка, яка означає, що досвід є настільки гарним, наскільки він і очікувався; 2) оцінка того, що вибрана альтернатива відповідає попереднім сподіванням; 3) реакція споживача на розбіжність сподівань із реальним результатом.

Зазначимо, що Національний стандарт України ДСТУ ISO 10004:2013 «Задоволеність замовників. Настанови щодо моніторингу та оцінювання» [4] визначає, що для оцінювання задоволеності споживачів можуть бути використані:

1) опосередковані показники задоволеності споживачів, які характеризують наявні джерела інформації, а саме: частоту скарг споживачів, повідомлення у засобах масової інформації або через мережу Internet, дослідження у межах галузі, коментарі та обговорення в соціальних мережах тощо. За допомогою опосередкованих показників формується уявлення про сильні та слабкі сторони сервісу, а їх аналіз дає змогу організації сформувати загальні показники, які характеризують задоволеність споживачів;

2) дані безпосереднього оцінювання задоволеності споживачів, що здійснюється на підставі маркетингового дослідження, яке може бути тільки якісним або тільки кількісним, або поєднанням якісного та кількісного – комплексного методу, який дозволяє отримати найбільш повну уяву про дії споживачів у момент користування послугами (продуктами), а після нього – про їх переваги та побажання [4].

Найбільш ефективним методом збору інформації є, на наш погляд, метод, який поєднує дослідження, що ґрунтуються на використанні кількісних та якісних показників.

Кількісні показники дають змогу оцінити рівень задоволеності споживачів через зібрані зведені дані для зіставного порівняння (бенчмаркінгу) або для відстеження змін у часі. Основними методами дослідження кількісних показників є особисте інтерв'ю, телефонне інтерв'ю чи заповнення анкет (через онлайн-сервіси Internet або надіслані поштою). Кожен із запропонованих кількісних методів дослідження має ряд переваг та недоліків. Практика показує, що більшість установ віддають перевагу заповненню анкет через мережу Internet, оскільки цей метод має найменшу вартість проведення та високі репрезентативні дані. Особисті й телефонні інтерв'ю менш популярні у сучасному світі через доволі високу собівартість та складність проведення.

А якісні показники відображають характеристики послуги (продукту) та процесу її надання. Зазвичай їх використовують, коли існує необхідність встановити окреме сприйняття чи реакцію споживачів на визначену характеристику послуги (продукту) або виявити наявні проблеми. Більшість практиків зазначає, що якісні показники відносно гнучкі, проте можуть бути досить суб'єктивними. Основними методами досліджень якісних показників є поглиблене особисте інтерв'ю або обговорення у дискусійних групах. Поглиблене інтерв'ю забезпечує інтерв'юера інформацією про велику кількість

чинників, які впливають на задоволеність споживачів продукцією і сприяють усвідомленню їх очікувань [5].

На сьогодні сучасна наука пропонує різноманітні способи проведення таких досліджень. Є ряд методологій, які були розроблені і широко рекламуються як засоби для досягнення чіткого розуміння питань задоволення споживача. Найпопулярнішими моделями, практична цінність яких полягає в розробленні на їх основі дієвих методів оцінювання якості послуг (продукту), є такі: модель «McKinsey», модель «Кано», модель «SERVQUAL», а також розрахунок індексів задоволеності та лояльності споживачів. Дослідивши основні складові зазначених вище моделей та можливість їх застосування для оцінювання рівня задоволеності платників податків сервісним обслуговуванням, можна зробити такі висновки:

1) використання моделі McKinsey 7S дасть можливість знайти шляхи вдосконалення внутрішніх бізнес-процесів установи, оптимізувати організаційну структуру, спрогнозувати можливі зміни кожного із семи елементів установи, правильно здійснити реорганізацію, підвищити рівень ефективності використання ресурсів установи й оптимізувати склад і кількість працівників, а також визначити оптимальний спосіб та інструменти реалізації стратегії розвитку державної фіскальної служби загалом, але, на жаль, не надасть ґрунтовних рекомендацій щодо підвищення рівня сервісного обслуговування платників податків;

2) основною перевагою використання методу «Модель Кано» є те, що він дозволяє оцінити не тільки рівень задоволеності споживачів (платників податків), а й визначити фактори, ігнорування яких буде призводити до збільшення їх незадоволеності отриманою послугою. Також доцільно зазначити, що застосування цього методу можливе як на стадії розроблення сервісу (продукту), так і для вже впроваджених у діяльність фіскальних органів онлайн-сервісів та центрів обслуговування платників податків;

3) на основі методики SERVQUAL можна виявити причини «розривів» між очікуваною та сприйнятою якістю – ті внутрішні бар'єри в діяльності установи, які заважають надавати послуги тієї якості, на яку розраховують користувачі. Найбільше значення цей метод надає суб'єктивній якості процесу обслуговування, тобто оцінці, яку виставив споживач, за правильно (з технічного і технологічного поглядів) надану послугу. В основу формування якості із застосуванням цього методу покладено твердження, що споживач може оцінити послугу негативно, незважаючи на те, що вона правильно та якісно надана, і, навпаки, високо оцінити якість послуги, яка насправді не відповідає прийнятим стандартам;

4) розрахунок індексу задоволеності дозволяє виявити значення і співвідношення якості, доступності та інших факторів, що впливають на лояльність споживача, яка зі свого боку відображає взаємозв'язок кількості лояльних користувачів з перспективами розширення сервісних послуг.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що описані методи (моделі) придатні для дослідження та аналізу процесу сервісного обслуговування у будь-якій сфері, а також для формування та вдосконалення процесу надання якісних сервісних послуг фіскальними органами платникам податків. Застосування розглянутих методів на практиці дає змогу ідентифікувати переваги платників, а також визначити чинники, що позитивно чи негативно впливають на рівень та якість їх сервісного обслуговування.

Список використаної літератури

1. Бречко О. В. Нові реалії побудови стратегії партнерських відносин в оподаткуванні. *Інноваційна економіка.* 2013. № 7 (45). С. 229–234.
2. Мордвін І. А. Якість надання адміністративних послуг як чинник ефективності діяльності податкових органів України. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2012. № 4. С. 148–150.
3. Хаг П. Маркетингові дослідження: посібник з планування, методології та оцінки; пер. 3-го англ. вид. Київ: Знання-Прес, 2005. С. 418.
4. ДСТУ ISO 10004:2013 «Задоволеність замовників. Настанови щодо моніторингу та оцінювання» (ISO 10004:2012, IDT). Київ: Міністерство економічного розвитку України, 2014. 24 с.
5. Руденко М. Моніторинг задоволеності споживачів підприємства: методичний аспект. *Вісник ТНЕУ*. 2016. № 2. С. 142–149.

Новицька Надія Володимирівна,
к.е.н., завідувач відділу,
Хлєбнікова Інна Ібрагімівна,
науковий співробітник,
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

АКЦИЗНЕ ОПОДАТКУВАННЯ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД

В умовах розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки безпосередній вплив на розвиток держави має інститут оподаткування як один із основних засобів виконання загальносуспільних завдань. Особливе місце в цьому аспекті належить інституту акцизного оподаткування. Оскільки суспільне призначення специфічного акцизу проявляється не лише як інструменту наповнення бюджету, а й ефективного регулятора соціально-економічних процесів у державі, зокрема попиту і пропозиції, стримування інфляції, інвестиційно-інноваційного розвитку тощо.

Під акцизним оподаткуванням з погляду теорії інституціоналізму потрібно розуміти «систему правових норм, що впорядковують поведінку платників та носіїв акцизного податку, механізмів її реалізації щодо справляння частини доходів платників податку до бюджету держави з метою регулювання соціально-економічних процесів у країні» [1]. У такому значенні термін «інститут акцизного оподаткування» варто використовувати, коли мова йде про систему норм права та практику її застосування.

Інститут акцизного оподаткування зумовлений формальними правилами, неформальними обмеженнями та механізмами їх примусового здійснення. Структурно-логічна схема інституту акцизного оподаткування зображена на рисунку 1.

При цьому формальні правила інституту акцизного оподаткування містять ряд важливих складових податкового механізму, спрямованих на виконання податкового законодавства. Механізм реалізації акцизного оподаткування становить сукупність податкових методів і форм, інструментів та важелів впливу на податкові відносини, які виникають щодо вилучення та використання державою частини доходів юридичних та фізичних осіб.

Розглядаючи формальні правила інституту акцизного оподаткування, необхідно визначати їх організаційні та функціональні складові. Кожна з них регулює податкові відносини між економічними суб’єктами у процесі сплати акцизного податку. При цьому до організаційних складових інституту акцизного оподаткування відносять законодавчу базу та інструктивно-методичне забезпечення з питань акцизного оподаткування, організацію загального управління у сфері акцизного оподаткування. З практичних позицій

інститут акцизного оподаткування розглядається як зведення конкретних податкових дій, оскільки практичне використання положень податкового законодавства вносить свої корективи у концептуально визначені сфери податкового планування, регулювання та контролю.

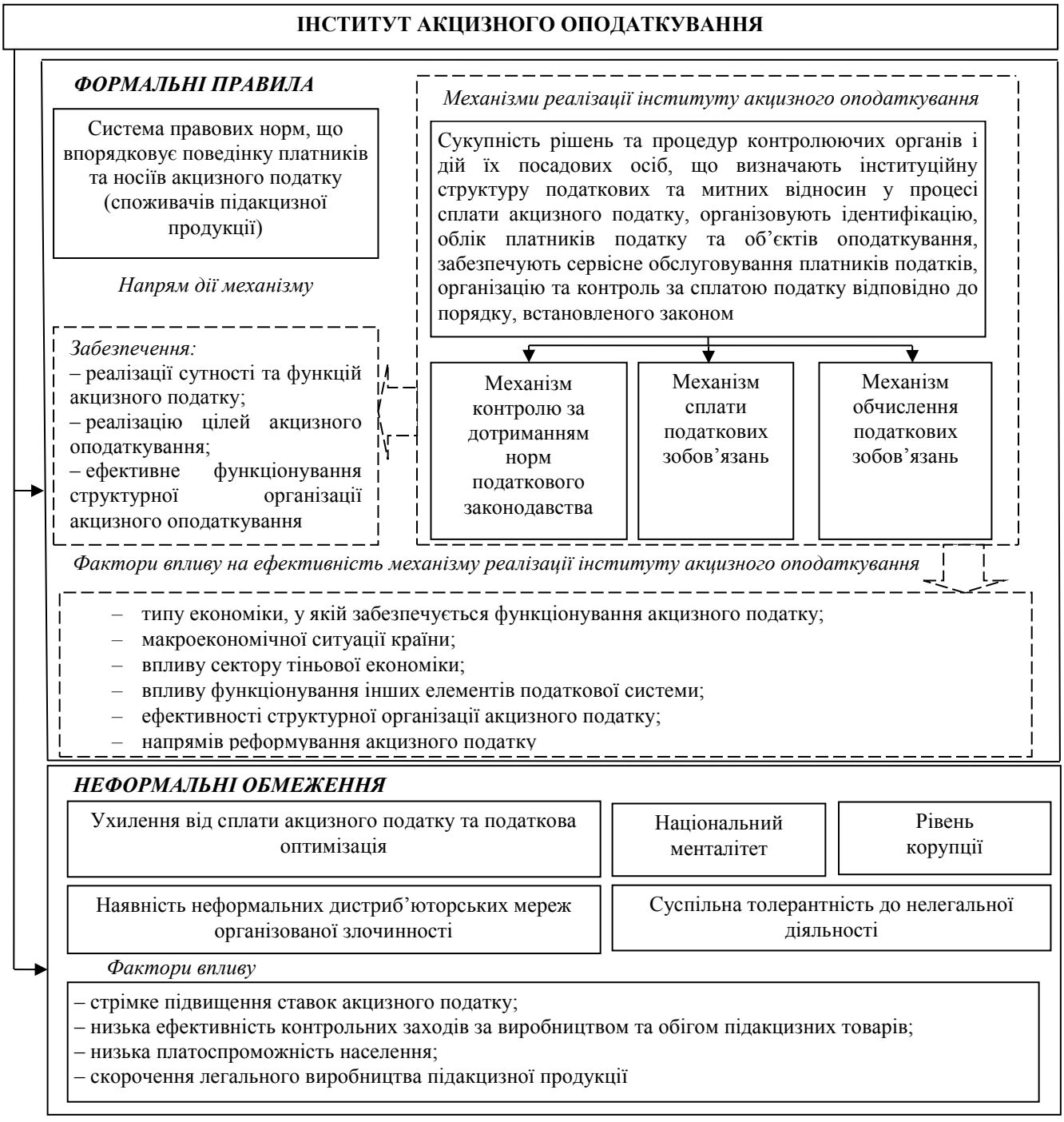

Рисунок 1 – Структурно-логічна схема інституту акцизного оподаткування

Джерело: складено авторами.

Функціональна організація такої діяльності має обов'язковий характер, який спричинений зовнішніми щодо кожного суб'єкта умовами та означає виконання ними визначених законодавством функцій та обов'язків.

Функціональна складова інституту акцизного оподаткування поєднує у собі, по-перше, інструменти податкового регулювання, що визначається вибором елементів податку та відповідним порядком обчислення податкових зобов'язань, а по-друге, податкове адміністрування.

Інструменти податкового регулювання, які створюють спеціальні умови акцизного оподаткування, визначені складом платників податків та об'єктів оподаткування, структурою та асортиментом підакцизних товарів, рівнем і структурою ставок акцизного податку, а також іншими елементами акцизного податку, які встановлюють залежно від необхідності та ступеня державного втручання в певні господарські процеси.

Наступною функціональною складовою інституту акцизного оподаткування та перерозподілу акцизних податків є податкове адміністрування, метою якого є забезпечення погашення податкових зобов'язань платників шляхом оптимального втручання в їхню господарську діяльність через застосування законодавчо встановлених механізмів і процедур. Адміністрування акцизного податку також має сприяти ефективному виконанню акцизним податком регулятивної функції, що може проявлятися, зокрема, через протидію ухиленню від оподаткування [2].

На основі аналізу сутності та форм прояву інституту акцизного оподаткування з'ясовано, що формальні правила інституту акцизного оподаткування складаються з важливих компонентів податкового механізму, спрямованих на виконання податкового законодавства. Причому інститут акцизного оподаткування має свої специфічні особливості, які вирізняють його серед інших та полягають у такому: ліцензуванні діяльності платників податку та контроль за виконанням ліцензійних умов; функціонуванні системи акцизних складів; посиленому контролі за виробництвом та обігом підакцизних товарів; функціонуванні технічних та електронних засобів обліку та контролю тощо.

Визначено, що неефективне функціонування формальних правил та механізмів їх примусового здійснення зумовлює існування неформальних обмежень. Варто зазначити, що ризики розвитку таких неформальних обмежень суттєво посилилися в період значного підвищення рівня ставок акцизних податків. Останні пов'язані з попитом споживачів з низьким рівнем доходів, який робить привабливим застосування різних схем ухилення від оподаткування та податкову оптимізацію. До них варто віднести нелегальний обіг підакцизних товарів, форстолінг (накопичення на складах виробників тютюнових виробів із акцизними марками, придбаними до підвищення ставок) та демпінг, що не дають змоги повною мірою реалізувати фіскальний і регулятивний потенціал акцизного оподаткування.

Рівень оподаткування підакцизних товарів сам собою ще не спричиняє

нелегальний обіг та контрабанду. Остання залежить, крім нього, також від таких чинників, як низький рівень податкової дисципліни; рівень корупції; низький рівень доходів населення; суспільна толерантність до нелегальної діяльності; наявність неформальних дистриб'юторських мереж і організованої злочинності, складність податкової системи та непрогнозованість підвищення рівня ставок податків; протекціоністські заходи; недостатньо ефективна робота правоохоронних органів; надмірно м'які санкції; обсяг вуличних продажів, які не оподатковуються, тощо.

Крім нелегального обігу підакцизних товарів, значне підвищення ставок акцизного податку зумовило виникнення іншого негативного явища – податкової оптимізації, одним з різновидів якої є форстолінг. Це явище набуло особливого поширення починаючи з 2015 р. та є побічним негативним ефектом сформованого щорічного підвищення ставок акцизного податку з тютюнових виробів. З огляду на це, НДІ фіскальної політики розробив пропозиції щодо вдосконалення антифорстолінгових заходів [3]. Вони полягають в обмеженні продажу марок акцизного податку починаючи з ІІІ кв. звітного року. Також пропонується розрахунок максимального обсягу закупівлі, який повинен визначатися на основі середньомісячного обсягу реалізації тютюнових виробів попереднього року з коригуванням на темпи зростання тютюнового ринку попередніх періодів. Як додатковий захід рекомендується обмежити термін обігу тютюнових виробів в оптовій та роздрібній торгівлі з марками акцизного податку, придбаними в попередньому році, до трьох місяців.

Нехтування закономірностями функціонування неформальних обмежень зниження фіскальних та регулятивних ефектів інституту акцизного оподаткування зумовить негативні соціально-економічні наслідки, адже неякісна нелегальна підакцизна продукція особливо створює високі ризики для здоров'я населення та навколишнього середовища.

Список використаної літератури

1. Сидорович О. Інститути оподаткування: форми прояву та логіка функціонування. Світ фінансів. 2016. № 2. С. 28–42.

2. Проскура К. П. Податкове адміністрування в Україні в посткризовий період: ефективність та напрями модернізації. Київ: Емкон, 2014. 376 с.

3. Діалектика реформування акцизного оподаткування тютюнових виробів в Україні: євроінтеграційний аспект / за заг. ред. В. І. Коротуна. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 102 с.

Павліна Марія Миколаївна,
Дума Надія Валеріївна,
курсанти 2-го курсу
факультету податкової міліції
Університету ДФС України.
Науковий керівник: к.ю.н. Грищук В. Л.

ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКОВИХ І МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

З огляду на виклики сьогодення адаптація економічної політики України до реалій соціально-економічного становлення держави є одним з основних глобальних економічних перетворень, як і сучасна інтеграція України з міжнародним економічним співтовариством, що є необхідною умовою вдосконалення податкової системи України.

Податкова реформа розпочалася із прийняття Податкового кодексу України у 2010 році та реформування податкових органів, що мало на меті створити ефективну податкову систему, розвинути економіку та збільшити ВВП.

Проте основною проблемою, яка потребує вирішення в податковій реформі, є ефективність податкового адміністрування.

Дослідженню цього питання присвячені праці таких провідних науковців, як Т. Єфименко, С. Онишко, А. Соколовська, В. Федосов та ін. [1, с. 619].

Щоб провести діагностику стану та тенденцій розвитку податкового адміністрування в Україні потрібно розкрити її сутність. У вітчизняних словниках тлумачення терміна «адміністрування» визначають як керування, завідування, управління, важливе значення має організаційно-розпорядча діяльність організаторів та менеджерів управління.

У зв’язку з ситуацією, яка склалася через ряд причин за останні декілька років, важливого значення набули питання визначення перспективних напрямів розвитку податкової системи адміністрування, мета якої полягає у підвищенні ефективності справляння податків (платежів та зборів) у сучасних умовах господарювання.

Тому перед Україною головним завданням стоїть побудова конкурентоспроможної ринкової економіки, а надалі – можливість інтеграції її з європейським співтовариством, з перспективою в майбутньому стати його повноправним членом.

Важливою складовою функціонування системи у сфері оподаткування в соціальному та економічному контексті є ефективний податковий контроль. Беручи до уваги необхідність у забезпеченні фінансових потреб держави,

такий контроль повинен базуватися на основних засадах формування максимально необтяжливих та зручних умов оподаткування бізнесу.

Потрібно подолати нерівномірний розподіл податкового навантаження у сфері економіки, упорядкувати систему планування, проводити податкові перевірки з використанням сучасних аналітичних інструментів, які дозволять визначати приховану базу оподаткування і запобігати ухиленню від несплати податків, підвищувати рівень податкової культури та ефективності податкового адміністрування загалом [6, с. 330].

Доцільно зазначити, що до системи податкового адміністрування входить реєстрація та облік платників податків, здійснення функціональних обов'язків яких покладено на органи ДФС України.

Також потрібно зауважити, що одне з головних завдань системи адміністрування – беззаперечне виконання показників наповнення до бюджету, що є суттєвим, оскільки здебільшого ДФС забезпечує найбільшу частку доходів зведеного бюджету України.

Останніми роками в Україні різні митні інструменти, застосування яких актуалізується як теоретично, так і практично, забезпечують захист національних інтересів держави. Серед них основними є митні платежі, які можна назвати головним джерелом наповнення Державного бюджету України.

У чинному законодавстві України викладені характерні принципи адміністрування митних платежів. Значний вплив на їх рівень надходжень до бюджету має низка факторів, які при дослідженні дозволять виявити резерви збільшення дохідної бази централізованого фонду грошових коштів.

Характерні фактори, які впливають на надходження митних платежів до державного бюджету, можна поділити на фактори першого порядку (зовнішні) та фактори другого порядку (внутрішні) [2, с. 31].

Варто звернути увагу на побудову системи митних платежів в Україні. В основному це непрямі податки, які містяться в переліку загальнодержавних податків і зборів. Митні збори є окремим елементом плати за послуги митних органів.

Сучасною наукою та практикою доведено, що справляння митних платежів визначається ефективністю процесу їх адміністрування. У чинному законодавстві зазначені загальні принципи адміністрування митних платежів. Загалом можна виділити такі основні складові адміністрування митних платежів, які мають на меті забезпечити повноту і правильність стягнення платежів до бюджету, а також митна експертиза [3, с. 147].

Зауважимо, що незалежно від форм власності, територіального розташування, організації господарської діяльності, митні платежі є єдиними на всій території країни.

Отже, беручи до уваги проведення діагностики податкового адміністрування, його стану та тенденцій розвитку було визначено зміст поняття «адміністрування податків (платежів та зборів)» та складову такої системи.

Щодо системи адміністрування митних платежів, то доцільно було б виділити такі основні напрями її вдосконалення, як розвиток «дружніх» та «необтяжувальних» відносин з представниками бізнесу та громадянами, встановлення податкових ставок, спрощення оформлення митних процедур, надання податкових знижок та пільг.

Список використаної літератури

1. Абрамова А. С. Проблематика податкового адміністрування та шляхи вирішення. *Young Scientist*. 2016. № 12.1 (40). С. 619–621.
2. Дроговоз Ю., Дубровський В. Інституційні проблеми української податкової системи та шляхи їх вирішення. Київ, 2015. С. 31.
3. Дугар Т. Є. Проблема адміністрування податку на додану вартість на сучасному етапі. *Світ фінансів.* 2008. № 4 (17). С. 147.
4. Наказ Міністерства фінансів України від 13.06.2017 № 567. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0753-17.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T102755.html.
6. Мельник М. І., Лещух І. В. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України», 2015. 330 с.

Попель Сергій Анатолійович,
к.е.н.,
старший науковий співробітник
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОМ, ЩО ПЕРЕХОДИТЬ У ВЛАСНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Основними документами, що врегульовують питання обліку, зберігання, оцінювання та реалізації майна, яке переходить у власність держави за порушення митного законодавства, є такі:

– Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним» від 25.08.1998 № 1340 [1];

– Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок обліку, зберігання, оцінки вилученого митницями ДФС майна, щодо якого винесено рішення суду про конфіскацію, передачі цього майна органам державної виконавчої служби і розпорядження ним» від 26.12.2011 № 1724 [2];

– наказ Державної фіскальної служби України «Про затвердження Методичних рекомендації щодо проведення попередньої оцінки, товарів, транспортних засобів, що розміщуються на складі митниць ДФС» від 06.12.2017 № 814 [3];

– наказ Державної митної служби України «Про затвердження Положення про умови та порядок проведення тендера (конкурсу) з визначення спеціалізованих підприємств – організаторів митних аукціонів» від 14.02.2011 № 103 [4];

– наказ Міністерства юстиції та Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку взаємодії органів державної виконавчої служби та митниць Державної фіскальної служби під час передавання майна, конфіскованого за рішеннями судів, та розпорядження ним» від 23.03.2018 № 892/5/379 [5].

Незважаючи на значну кількість нормативно-правових актів, які регулюють питання розпорядження майном, що переходить у власність держави за порушення митного законодавства, на практиці досить часто виникають ситуації, які потребують окремого врегулювання. Серед проблемних аспектів розпорядження майном варто зазначити такі:

1. *Реалізація майна підакцизної групи (передусім транспортних засобів).* Проблема полягає у розмірі специфічних ставок на таке майно, що передбачені нормами Податкового кодексу України. Обрахована сума акцизного податку

при реалізації конфіскованого майна у багатьох випадках перевищує вартість аналогічного майна, яке реалізується суб'єктами господарювання на внутрішньому ринку України, що є причиною надання суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання висновку про неможливість визначення ринкової вартості такого майна та подальше прийняття рішення про недоцільність його реалізації. У випадках, коли суб'єкт оціночної діяльності все-таки визначає ринкову вартість майна підакцизної групи, то сума акцизного податку, яка зараховується ним до оціночної вартості, становить більшу частину остаточної вартості такого майна.

2. *Розпорядження транспортними засобами, вилученими за справами про порушення митних правил для забезпечення сплати штрафів.* Указані справи розглядалися митницями ДФС, були прийняті рішення щодо зазначених протоколів про ПМП, згідно з якими нерезидентів (громадян Литви, Польщі, Німеччини, Молдови) визнано винними у порушенні митних правил, передбачених частиною 3 статті 481 та частиною 2 статті 469 Митного кодексу України, та накладено адміністративне стягнення у вигляді штрафу. Рішення митниць щодо стягнення штрафів направлялися до відділів державної виконавчої служби з інформуванням про вилучення з метою забезпечення сплати штрафу. Однак у зв'язку з тим, що транспортні засоби ввозилися громадянами-нерезидентами за дорученням і вони не були їх власністю, органами ДВС відмовлено у вилученні вказаних транспортних засобів для забезпечення сплати штрафів.

3. *Переповнення складів митниць ДФС вилученим майном*. У встановлені Постановою КМУ від 26.12.2001 № 1724 «Про порядок обліку, зберігання, оцінки вилученого митницями ДФС майна, щодо якого винесено рішення суду про конфіскацію, передачі цього майна органам державної виконавчої служби і розпорядження ним» строки державний виконавець повинен визначити дату передавання майна на реалізацію підприємству, яке відповідно до законодавства уповноважене реалізовувати арештоване майно (ДП «СЕТАМ»), а митниця ДФС зобов'язана передати це майно. На практиці ДП «СЕТАМ» не приймає на зберігання майно від митниці ДФС і майно продовжує зберігатися на складах митниці ДФС до повного розпорядження. Такі дії ДВС та ДП «СЕТАМ» призводять до переповнення складів митниць ДФС арештованим майном.

4. *Залучення суб'єктів господарювання до операцій з майном*. Як показує практика, досить часто виникає ситуація, коли спеціалізовані підприємства не бажають або не мають можливості брати участь у тендері (конкурсі) з визначення спеціалізованих підприємств – організаторів митних аукціонів відповідно до наказу Державної митної служби України «Про затвердження

Положення про умови та порядок проведення тендера (конкурсу) з визначення спеціалізованих підприємств – організаторів митних аукціонів». Так, в Луганській області на внесення до Єдиного реєстру торговельних організацій, яким надається право реалізації та зберігання безхазяйного та іншого майна, що перейшло у власність держави, на жаль, подає заявку декілька років поспіль лише одне підприємство. Ураховуючи специфіку роботи Луганської митниці ДФС, виникає нагальна необхідність у підписанні договорів зі сторонніми організаціями на послуги зі зберігання майна, а саме: великої рогатої худоби, дрібної рогатої худоби, птиці та ін., що потребує особливих умов зберігання. У Луганській області обмежена кількість підприємств, які можуть надати такі послуги, але й вони відмовляються від підписання договорів, оскільки зазначене вище майно, вилучене за порушення митного законодавства, необхідно розміщувати у спеціально відведених ізольованих місцях (карантинні пункти, карантинні майданчики), що забезпечувало б застосування профілактичного карантинування тварин відповідно до статті 35 Закону України «Про ветеринарну медицину», із залученням фахівців ветеринарної медицини для обов'язкового проведення діагностичних досліджень на лейкоз, бруцельоз, лептоспіроз тощо, з метою захисту життя і здоров'я людей від ризиків, що виникають у результаті захворювань, які переносяться тваринами. Зважаючи на зазначене, суб'єкти господарювання остерігаються можливого зараження своєї племінної худоби та відмовляються ризикувати.

Наявність цих проблемних аспектів розпорядження майном, що переходить у власність держави за порушення митного законодавства, потребує вдосконалення, оптимізації та прискорення порядку розпорядження майном, що перейшло у власність держави за порушення митного законодавства. Також необхідно розробити механізм відбору суб'єктів господарювання, що залучаються митницями до здійснення окремих операцій з майном, що переходить у власність держави (зокрема, під час зберігання, оцінювання, реалізації).

Список використаної літератури

1. Про Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.1998 № 1340. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1340-98-п

2. Про Порядок обліку, зберігання, оцінки вилученого митницями ДФС майна, щодо якого винесено рішення суду про конфіскацію, передачі цього майна органам державної виконавчої служби і розпорядження ним: Постанова

Кабінету Міністрів України від 26.12.2011 № 1724. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1724-2001-п

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення попередньої оцінки, товарів, транспортних засобів, що розміщуються на складі митниць ДФС: наказ Державної фіскальної служби України від 06.12.2017 № 814. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/v0814872-17/sp:max20

4. Про затвердження Положення про умови та порядок проведення тендера (конкурсу) з визначення спеціалізованих підприємств – організаторів митних аукціонів: наказ Державної митної служби України від 14.02.2011 № 103. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0820-11

5. Про затвердження Порядку взаємодії органів державної виконавчої служби та митниць Державної фіскальної служби під час передавання майна, конфіскованого за рішеннями судів, та розпорядження ним: наказ Міністерства юстиції та Міністерства фінансів України від 23.03.2018 № 892/5/379. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0362-18

Проценко Олександр Ігорович,
провідний фахівець
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ПІЛЬГОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ СПИРТУ ТА АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ В УКРАЇНІ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

План заходів з виконання Угоди про асоціацію [1] передбачає імплементацію положень директиви ЄС 92/83/ЄЕС від 19 жовтня 1992 р. щодо гармонізації структур акцизних податків на спирт та алкогольні напої. Для цього необхідно розробити механізм звільнення від сплати акцизного податку щодо спирту, який було повністю денатуровано, відповідно до норм ЄС. Вимоги Директиви ЄС 92/83/ЄЕС та норми Податкового кодексу мають певні розбіжності щодо пільгового оподаткування спирту та алкогольних напоїв [2].

Обов'язковому звільненню від оподаткування акцизним податком у країнах ЄС підлягає спирт етиловий денатурований для виробництва парфумерії, продукції хімічного та технічного призначення, харчового оцту. Податкове законодавство України передбачає оподаткування за нульовою ставкою акцизного податку спирта етилового для виробництва плодово-ягідних, виноградних, інших виноматеріалів і сусла та вермутів, продукції органічного синтезу та біоетанолу, лікарських засобів.

Німеччина, яка є членом ЄС, застосовує пільгове оподаткування спирту, якщо він використовується для виготовлення лікарських засобів, у неденатурованому вигляді – для виробництва оцту, у денатурованому вигляді – для виготовлення товарів, які не є ні лікарськими засобами, ні продуктами харчування, у денатурованому вигляді – для спалення чи очищення або інших цілей, які не передбачені для виробництва товарів, у неденатурованому вигляді – для виробництва ароматизаторів, у неденатурованому вигляді – для виробництва шоколадних цукерок, у денатурованому вигляді – біоетанолу.

Варто зазначити, що контроль за цільовим використанням спирту покладено на фіскальні органи. З цією метою у процесі адміністрування акцизного податку вони зобов'язані підтримувати зв'язок із виробниками та імпортерами. Дієвим інструментом контролю за обігом такої продукції є податковий нагляд. Цей вид податкового контролю поки що не використовується у практиці фіскальних органів України, проте ефективно застосовується в європейських країнах для попередження порушень у сфері виробництва та обігу підакцизних товарів [3].

Податковий нагляд є тривалим процесом і, на відміну від виїзної перевірки, не є конкретним заходом. Головна мета податкового нагляду полягає

у забезпеченні повного обсягу податкових надходжень. До предмета податкового нагляду Німеччини належить таке:

- рух товарів через кордон та у вільних митних зонах;
- виробництво, зберігання та переміщення підакцизних товарів;
- торгівля підакцизними товарами;
- використання, знищення, переробка та інші види обробки;
- виробництво та вивезення товарів, щодо яких існує вимога податкового відшкодування / пільги акцизного податку.

Також посадові особи, уповноважені податковим органом на здійснення податкового нагляду у робочі години, мають право доступу до земельних ділянок та приміщень осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність, яка підлягає податковому нагляду. Перевірка проводиться, якщо факти підтверджують припущення про розміщення контрабандних товарів або неналежним чином оподатковані підакцизні товари. У разі небезпеки допускається проведення обшуку виробничих приміщень без судового ордера. Особи, які виробляють, перевозять або зберігають підакцизні товари, повинні надати відомості щодо походження підакцизних товарів, дозволити провести вилучення проби і надати необхідну допомогу. Посадові особи, уповноважені податковим органом у межах заходів контролю, мають право зупиняти судна та інші транспортні засоби для перевірки. Причетні особи повинні надати документи, інформацію, а також транспортні накладні й інші документи на перевезення. Якщо висновки, зроблені під час проведення податкового нагляду, дають для цього підстави, то податковий нагляд може переходити у виїзну перевірку. Заходи, які заважають чи ускладнюють податковий нагляд, не допустимі.

Виконуючи свої зобов'язання щодо угоди про асоціацію, Верховною Радою України прийнято Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів». Закон передбачає з 1 липня 2019 р. встановити нульову ставку акцизного податку на спирт етиловий для виробництва харчового оцту, виробництва парфумерно-косметичної продукції та продукції технічного призначення. Також запропоновано встановити певний перелік вимог для забезпечення контролю за підприємствами, які отримують спирт за нульовою ставкою. Обов'язково такі підприємства мають бути обладнані витратомірами отриманого спирту і обсягу виробленої продукції та звітувати до контролюючого органу. Норми щодо змін в адмініструванні акцизного податку спирту набувають чинності з 1 липня 2019 р., а відповідальність за порушення зазначених норм – з 1 жовтня 2019 р. [4].

Отже, запровадження нульової ставки акцизного податку для етилового спирту, розроблення та запровадження механізмів контролю за ним значно наблизять законодавство України до ЄС, що, як наслідок, матиме позитивні наслідки для економічного розвитку держави, а саме: збільшення спиртових заводів, відновлення виробництва оцту, зростання обсягів вітчизняної парфумерії, створення нових робочих місць та збільшення податкових надходжень до бюджету України.

Список використаної літератури

1. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 № 1106. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-z-odniyeyi-storoni-ta-yevropejskim-soyuzom-yevropejskim-spivtovaristvom-z-atomnoyi-energiyi-i-yihnimi-derzhavami-chlenami-z-inshoyi-storoni
2. Озерчук О. В. Напрями удосконалення акцизного оподаткування в Україні згідно вимог законодавства ЄС. *Ефективна економіка.* URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5336
3. Протидія нелегальному обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів: досвід країн ЄС та ОЕСР / за заг. ред. В. І. Коротуна. Київ: Алерта, 2017. 66 с.
4. Прийнято за основу проект закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів». URL: http://rada.gov.ua/news/Novyny/164045.html

Солдатенко Оксана Володимирівна,
д.ю.н., професор,
провідний науковий співробітник
ДНДІ МВС України

ФУНКЦІЇ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ, ГОНКОНГУ, МАЛАЙЗІЇ, СІНГАПУРУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У черговий раз Державна фіскальна служба України переживає реформування, яке, за словами заступника Міністра фінансів України Сергія Верланова [1], є пріоритетом не тільки для Мінфіну, але й усього державного апарату.

На його думку, податкова − це насамперед адміністрування податків і сервісна функція для бізнесу, а митниця − це передусім безпека і тільки потім − адміністрування податків при переміщенні товарів через митний кордон. У податкової функція безпеки відсутня апріорі. Як вважає заступник Міністра фінансів України, «вивівши податкову в окрему організацію, ми справді зможемо впроваджувати в ній сервісну культуру, розвивати її аналітичні функції та максимально електронізувати взаємодію платника податків та податківців» [1].

Для того, щоб з'ясувати, наскільки сервісними є функції податкової служби України, проаналізуємо її завдання та підходи до роботи з платниками податків з аналогічними у Гонконзі, Малайзії, Сінгапурі. Для цього звернемося до офіційних сайтів відповідних структур.

Відділ внутрішніх доходів уряду Гонконгу спеціального адміністративного регіону [2] прагне бути відмінною податковою адміністрацією, яка відіграє важливу роль у процвітанні та стабільності Гонконгу.

Місією визначено ефективне забезпечення доходів, ввічливе та ефективне обслуговування населення, сприяння дотриманню законодавства завдяки програмам публічності, надання можливості працівникам набути необхідних знань, умінь і навичок, щоб вони могли сприяти досягненню мети діяльності.

Серед основних цінностей зазначено професіоналізм, ефективність, чуйність, справедливість, люб'язність, командна робота.

Можна зробити висновок про те, що, крім ефективного забезпечення податкових надходжень до бюджету, усі інші напрями діяльності цього органу спрямовані на високоякісне обслуговування платників податків та досягнення високого рівня професіоналізму власних працівників.

Податковий орган у Малайзії – Управління внутрішніх доходів Малайзії (IRBM) і митниця Малайзії [3] – ідентифікує себе як провідний податковий адміністратор, що сприяє розбудові нації.

Як місію визначено забезпечення відмінних податкових послуг завдяки покращанню добровільного виконання законодавства, упровадженню інтегрованої та прозорої системи оподаткування, підвищенню оперативної ефективності за допомогою інноваційних та інформаційних технологій, підвищення рівня компетентності працівників.

Девізами управління є такі: «Разом ми розвиваємо націю» і «Ми прагнемо надати найкращий сервіс для наших клієнтів», що відразу переконують у пріоритетності сервісних функцій над фіскальними.

Головним податковим управлінням Республіки Сінгапур є IRAS – Служба внутрішніх доходів Сінгапуру [4].

Її завдання – виступати агентом уряду і надавати послуги з адміністрування податків; консультувати уряд і представляти Сінгапур на міжнародному рівні з питань оподаткування.

Служба ідентифікує себе як динамічну команду компетентних і відданих людей, корпоративними цілями яких є такі: створити конкурентне податкове середовище, забезпечити відмінний сервіс; максимізувати добровільне виконання податкового законодавства; підвищити організаційну та кадрову продуктивність; досягти високого рівня компетентності та задоволеності персоналу.

Серед принципів роботи визначено такі: поводьтеся з усіма в однакових обставинах однаково; робіть те, що правильно, без страху або користі в усіх обставинах; служіть країні відповідально, з гордістю та відданістю; працюйте один з одним зі взаємною довірою та повагою, щоб досягти результатів, пов’язаних з IRAS та урядом; безперервно шукайте нові способи покращання роботи.

Таким чином, в усіх згаданих країнах функції (у нашому розумінні податкових органів) базуються на баченні, місії та цінностях, що дозволяє їм поставити в центр уваги платників податків і безпосередньо працівників таких органів, уся діяльність яких спрямована на високий рівень обслуговування населення та підвищення власного професійного рівня.

На відміну від цього, в Україні серед основних завдань та 93 пунктів функцій [5] переважають такі: адміністрування, контроль, застосування адміністративного арешту, звернення до суду, виявлення кримінальних та інших правопорушень тощо. Водночас тільки два пункти (76 та 92^5) можна пов’язати із сервісними послугами – здійснює розгляд звернень громадян та юридичних осіб з питань, пов’язаних з діяльністю ДФС; організовує у засобах масової інформації роз’яснювальну роботу, пов’язану з практикою застосування законодавства з питань, що належать до компетенції ДФС.

Отже, на сьогодні не можна однозначно стверджувати про сервісний характер діяльності фіскального органу України. Крім того, у діях посадових осіб вищих ешелонів влади відсутні системність і послідовність, на керівні посади призначаються особи, виходячи не з їх кваліфікації чи досвіду, а з політичної доцільності. Широкі верстви громадськості України та представники бізнес-кіл пасивні щодо питань розроблення політики розвитку економіки держави загалом і податкової зокрема.

У зв'язку з цим, перш ніж запропонувати для тепер вже податкової (а не фіскальної) служби України її бачення та місію, доцільно згадати визначення поняття «функція» – це математичний термін, але він дуже точно передає сутність процесів, які відбуваються. У математиці функція – це правило, яке передбачає, що кожному елементу з першої множини (ми можемо вважати платників податків) відповідає елемент з іншої множини (у контексті нашого дослідження – працівники податкової служби). Якщо виходити з цього, то, з урахуванням досвіду країн, про які йдеться вище, можна сформулювати таке бачення: бути відмінною податковою службою для забезпечення процвітання та стабільності України. Місія: забезпечення ввічливого та ефективного обслуговування платників податків; надання відмінних сервісних послуг; постійне підвищення кваліфікації персоналу. Цінності: ефективна командна робота відданих людей.

Список використаної літератури

1. Реформа ДФС – ключовий пріоритет не тільки Мінфіну, але й всього державного апарату. URL: https://uba.ua/ukr/news/6223/.

2. Офіційний сайт Відділу внутрішніх доходів уряду Гонконгу спеціального адміністративного регіону. URL: www.ird.gov.hk.

3. Офіційний сайт Управління внутрішніх доходів Малайзії. URL: www.hasil.gov.my.

4. Офіційний сайт служби внутрішніх доходів Сінгапуру. URL: www.iras.gov.sg.

5. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: http://sfs.gov.ua.

Сушкова Олена Євгеніївна,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри митної справи
Університету ДФС України

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ПОДАТКОВИХ ТА МИТНИХ ЕКСПЕРТИЗ В УКРАЇНІ

Поряд з традиційним завданням збору митних платежів перед митними органами також стоїть завдання забезпечити полегшення законної торгівлі, зберігаючи при цьому безпеку в міжнародному ланцюзі постачання. Митні експертизи є важливим інструментом у реалізації митної та податкової політики, що забезпечує здійснення контролю за дотриманням законодавства з питань митної справи, а також захист економічних інтересів України. Але ті виклики, які сьогодні стоять перед державою не тільки в економічній, але й в соціальній та екологічній сферах, та відповідні зміни у торговельному середовищі вимагають розбудови системи митних експертиз в Україні за міжнародними стандартами.

Світова практика проведення митних експертиз, зокрема досвід роботи митних лабораторій ЄС, доводить, що експертна діяльність відіграє важливу роль у таких видах діяльності, як:

− хімічний аналіз для визначення тарифної та митної класифікації товарів;

− контроль за небезпечними речовинами (наприклад, пестицидами, забруднюючими речовинами, наркотиками, незаконними ліками тощо);

− виявлення нелегального імпорту наркотичних речовин та прекурсорів;

− операції щодо боротьби із шахрайством та тероризмом;

− визначення автентичності та походження продуктів (відстеження підробок);

− захист споживачів та їх здоров’я;

− захист навколишнього середовища та біологічних видів, що перебувають під загрозою зникнення.

Основні стандарти, яким повинна відповідати сучасна митна лабораторія, встановлені Митними прототипами (Стандарт 18: «Митна лабораторія») [4]. У 2017 році ВМО розробила Настанову для митних лабораторій (Customs Laboratory Guide), у якій було узагальнено всі міжнародно визнані стандарти і методи проведення експертиз, роботи митних лабораторій, а також в окремій інструкції узагальнено правила відбору зразків для митних та податкових органів. Потрібно відзначити, що у зв’язку з тим, що визначені Митними прототипами стандарти та принципи роботи митних лабораторій не повною мірою запроваджені в українській практиці, а також відсутнє відповідне

обладнання, лабораторні дослідження Департаментом податкових та митних експертиз ДФС (далі – ДПМЕ ДФС) проводяться не за всіма напрямами.

Відповідно до іноземного досвіду діяльності митних лабораторій їх трудові ресурси можуть поділятися на операторів, які фіксують показники приладів, та хіміків, які проводять аналіз усіх матеріалів. Також, на відміну від української практики, до персоналу лабораторій обов'язково входять техніки та лаборанти, що супроводжують роботу хіміків. В Україні всі типи роботи, що належать до компетенції аналітичного персоналу, здійснюються експертами самостійно, що не може негативно не впливати на якість проведення експертизи.

На окрему увагу заслуговує процедура проведення багатоетапного аналізу зразків товарів, запроваджена у більшості розвинених країн, яка містить такі основні характеристики:

− процедура аналізу зразків тривала, у більшості країн – 3–6 місяців;

− зразки беруться у двох екземплярах, один з яких зберігається в лабораторії;

− дослідження зразків проводиться у кількох незалежних лабораторіях;

− у лабораторіях існують банки даних профілів зразків товарів суб'єктів господарювання;

− значна увага приділяється безпеці, правильності влаштування митної лабораторії та роботі в ній.

Потрібно зазначити, що більшість європейських митних лабораторій є частиною інформаційної системи, у якій весь процес проведення експертизи інтегрується в заявку, що дозволяє працівникам митниць заповнити електронну форму щодо запиту на роз'яснення митної класифікації чи пов'язаних з оподаткуванням питань та додати зображення відповідної партії продукції. Завдяки цій електронній системі митна лабораторія може заощадити час та заздалегідь інформувати свій персонал про те, які саме зразки потраплять на експертизу. У свою чергу, після проведення експертизи співробітники митниці також можуть отримати в електронному вигляді результати лабораторних досліджень.

Також в іноземних країнах запроваджена практика створення банку даних профілів зразків. Суб'єкти господарювання надають зразки своїх товарів до митної лабораторії, які надалі там зберігаються. Таким чином, якщо після завершення першої експертизи в подальшому митна адміністрація або суб'єкт господарювання ініціює повторне проведення експертизи, то не виникає сумнівів щодо ідентичності першого та другого зразків. Зазначена процедура унеможливлює уникнення відповідальності суб'єктом господарювання шляхом підміни або знищення товарів за час проведення першої експертизи, але

водночас дає змогу спростити митне оформлення шляхом уникнення затримки товарів на кордоні.

Крім того, ґрунтуючись на практиці налагодження партнерських відносин між митницею і бізнесом, розвинені держави світу заохочують суб'єктів господарювання до замовлення проведення митними лабораторіями дослідження зразків їх продукції, оскільки результати таких досліджень позиціонуються як такі, що забезпечують позитивну репутацію та підтвердження якості продукції.

Також потрібно зауважити, що в сучасних умовах усе більшого значення набуває проведення дослідження безпосередньо на кордоні та застосування митними лабораторіями портативного обладнання, яке вміщується у сумці або багажнику автомобіля. Завдяки мобільним лабораторіям забезпечується швидке відстеження потенційних ризиків, наприклад, з метою здійснення контролю за обігом акцизних товарів, зокрема мінеральних нафтопродуктів та алкогольних напоїв, виявлення наркотиків, нових психоактивних речовин, прекурсорів та небезпечних хімікатів. Додатковою перевагою проведення лабораторного дослідження у пункті пропуску через митний кордон також є зростання узгодженості в діях митників-хіміків та митників-офіцерів, що проводять процедури відбору проб.

Вивчення й адаптація до національних реалій досвіду та сучасних підходів до роботи митних лабораторій у ЄС можуть бути дуже корисними для України, особливо враховуючи її євроінтеграційні амбіції. Тому досвід європейських митних лабораторій вважаємо корисним з погляду формування стратегічних напрямів вдосконалення роботи ДПМЕ ДФС.

Список використаної літератури

1. Карпенко Г. Л. Організаційно-правовий механізм митних експертиз. *LEXPORTUS*. 2017. № 6. С. 105–111.
2. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17
3. Ченцов В. Міжнародні стандарти модернізації митних адміністрацій. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 4 (27). С. 219 – 230.
4. Customs Blue prints. Path ways to Better Customs. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015.
5. European Customs Laboratories / European Commission: Taxation and Customs Union. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/customs-controls/eu-customs-laboratories_en#role%20of%20customs%20laboratories

Тартачник Ніна Георгіївна,
науковий співробітник,
Кравченко Інна Сергіївна,
молодший науковий співробітник,
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

СИСТЕМА EGAIS ЯК ПРИКЛАД ДІЮЧОЇ СИСТЕМИ ВІДСТЕЖЕННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ АЛКОГОЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ

На сьогодні Україна належить до країн із найбільшим рівнем споживання алкоголю на душу населення. Вживання алкогольних напоїв є причиною високого рівня захворюваності та смертності, збільшення рівня злочинності, підвищення кількості ДТП із важкими наслідками тощо. Особливо тривожним фактором для нашої держави є збільшення молодіжного та дитячого пияцтва. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, Україна посідає перше місце за масштабами розвитку підліткового алкоголізму. Однією з причин існування таких соціальних проблем є недосконале законодавство, що регулює виробництво й обіг алкогольної продукції, а також зростання тіньового ринку алкогольної продукції.

У зв'язку з цим виникає необхідність у впровадженні нових підходів до здійснення контролю за ринком алкогольної продукції, що, як наслідок, повинне забезпечити формування комплексної системи контролю за виробництвом та обігом алкогольної продукції від виробника до кінцевого споживача.

Тому заслуговує на увагу російський досвід здійснення контролю за виробництвом та обігом алкогольної продукції, який упроваджено у 2006 році. Система EGAIS (Єдина державна автоматизована інформаційна система) є одним з перших у світі прикладів діючої системи відстеження та виявлення алкогольних напоїв (насправді важко уявити, чи існують інші системи, подібні до EGAIS) [1]. EGAIS охоплює всіх учасників ринку алкогольної продукції: від виробника до кінцевого споживача. Завданням системи є повний контроль алкогольної продукції, починаючи від виходу пляшки з конвеєра, продажу дистриб'юторами і підприємствами аж до потрапляння її в кошик споживача. Контроль здійснюється на всіх етапах обігу алкогольної продукції. Будь-яка організація, що проводить господарську діяльність у сфері виробництва та обігу алкогольної продукції за межами системи, вважається незаконною [1].

З 01.01.2016 до 25.02.2019, за даними ФС РАР (Федеральна служба з регулювання алкогольного ринку), кількість роздрібних організацій, під'єднаних до EGAIS, становить 98 % (у % загальної кількості ліцензійної роздрібної торгівлі), та 99 % – частка алкоголю, реалізованого роздрібними

організаціями, які під'єднані до EGAIS, у загальному обсязі продажу алкогольної продукції. Це означає, що державне регулювання у сфері виробництва та обігу етилового спирту, алкогольної та спиртовмісної продукції спрямоване на захист економічних інтересів держави, забезпечення потреб споживачів у такій продукції, а також на підвищення її якості та проведення контролю за дотриманням законодавства, норм і правил у цій сфері.

Головним досягненням введення EGAIS є зниження рівня нелегального обігу алкогольної продукції, тобто скорочення тіньового сегмента на ринку підакцизних товарів, захист громадян від контрафактної та неякісної продукції, зростання акцизних надходжень до бюджету. Результати щодо збільшення надходжень від оподаткування наведені в табл. 1.

Таблиця 1 – Надходження акцизного податку з алкогольної продукції у 2015–2017 рр.

	Надходження акцизів, млрд руб.					
	2015	2016	Абсолютний темп зростання надходжень 2016 р. порівняно з 2015 р.	2017	Абсолютний темп зростання надходжень 2017 р. порівняно з 2015 р.	Абсолютний темп зростання надходжень у 2016–2017 рр. порівняно з 2015 р.
Алкогольна продукція (усього)	271,2	327,6	56,4	363	91,8	148,2
У тому числі:						
Міцна алкогольна продукція (понад 9 %)	128,4	164,7	36,3	193	64,6	100,9
Виноробна продукція	8,9	10,2	1,3	15,6	6,7	8
Пиво та пивні напої	130,2	148,3	18,1	150,2	20	38,1

Джерело: [1].

Аналізуючи дані табл. 1, можна зробити висновок про те, що запровадження системи EGAIS дозволило забезпечити зростання надходжень від акцизного податку на 20,8 % у 2016 р. (порівняно з 2015 р.) та на 33,8 % у 2017 р. (порівняно з 2015 р.).

Отже, при впровадженні в Україні автоматизованої системи «Електронна акцизна марка» [7] варто брати до уваги достатньо успішний досвід функціонування системи EGAIS. Така ефективність підтверджується тим, що ця система нині забезпечує відстеження та виявлення алкогольної продукції на всіх етапах її обігу, контроль за всім технологічним процесом (від виробництва до реалізації кінцевому споживачу), дотримання прав споживачів на якісну та нешкідливу для здоров'я продукцію, а також подолання соціальних проблем, пов'язаних з незаконною торгівлею та споживанням алкогольних напоїв.

Список використаної літератури

1. Russia’s Track and Trace System for Alcohol Goes from Strength to Strength. *Reconnaissance tax stamp news™*. 2018. Vol.10, No. 12. P. 6–7.

2. Латынцева М. Б. Современное состояние рынка алкогольной продукции в России. *Вестник Омского университета. Серия «Экономика»*. 2017. № 4. С. 54–61.

3. Клепикова С. И. ЕГАИС – что это такое и с чем ее едят? *Наука. Мысль: электронный периодический журнал.* 2016. № 4. С. 176–180. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/egais-chto-eto-takoe-i-s-chem-ee-edyat

4. Пшизова А. Р., Бубликова Ю. В. Внедрение ЕГАИС как один из методов государственного регулирования рынка алкогольной продукции. *Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования*. 2015. № 5 (10). URL: https://cyberleninka.ru/article/v/vnedrenie-egais-kak-odin-iz-metodov-gosudarstvennogo-regulirovaniya-rynka-alkogolnoy-produktsii

5. Официальный сайт ЕГАИС. URL: http://egais.com

6. Офіційний сайт Федеральної служби з регулювання алкогольного ринку Росії. URL: http://fsrar.ru.

7. Про схвалення Концепції створення та впровадження автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів (алкогольних напоїв та тютюнових виробів): Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція, План, Заходи від 06.07.2016 № 497-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/497-2016-%D1%80.

Томша Ауріка Олегівна,
студентка ННІ ОАА групи ОБ-17-1
Університету ДФС України.
Науковий керівник: к.е.н. Сторожук О. В.

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

У роботі проаналізовано різні підходи науковців до визначення поняття «адміністрування митних платежів». Встановлено, що розгляд порядку та вдосконалення адміністрування митних платежів в Україні є пріоритетним завданням не тільки органів доходів і зборів України при здійсненні державної митної справи, а й усієї держави загалом. Доведено, що адміністрування митних платежів – це організаційно-розпорядча діяльність у сфері управління, із застосуванням адміністративних, фінансових методів та інформаційних технологій у сфері сплати митних платежів з метою реалізації завдань та функцій органів доходів і зборів України при здійсненні державної митної справи [1, с. 118].

Актуальність окресленої теми зумовлена теоретичним обґрунтуванням необхідності у визначенні сутності поняття «адміністрування митних платежів», що має значення не тільки для науки, але й для практики у сфері справляння митних платежів при переміщенні товарів через митний кордон України, удосконалення законодавства щодо державної митної справи, оскільки Державний бюджет України та його дохідна частина є важливою складовою економіки України [1, с. 119].

Податкове адміністрування митних платежів можна розглядати як сукупність методів, прийомів і засобів організаційного забезпечення, за допомогою яких органи державної виконавчої влади надають функціонуванню податкового механізму заданий законом напрям і координують податкові дії за суттєвих змін в економіці та політиці.

Сьогодні аналізу адміністрування митних платежів, а також можливим напрямам і шляхам його покращання приділяється певна увага з боку науковців і практиків. Протягом останніх років активно проводиться робота щодо вдосконалення системи адміністрування митних платежів, спрощення митних процедур. Значний внесок у вивчення питання адміністрування митних платежів внесли такі вчені, як Є. В. Додін, П. Т. Гега, І. П. Житня, В. О. Корецька-Гармаш, Т. О. Проценко, П. В. Пашко, В. К. Шкарупа, В. П. Шевчук, Т. В. Шталь, В. П. Мартинюк та багато інших [2, с. 3].

Головною складовою адміністрування митних платежів є чітке законодавчо та економічно обґрунтоване визначення митної вартості товарів, тому що саме митна вартість є сумою, з якої вираховують основні митні

платежі при переміщені через митний кордон. На сьогодні залишається актуальною проблема заниження вартості товарів, також на стан надходження митних платежів впливає правильність визначення країни походження та ідентифікація коду при переміщенні товарів та інших предметів через митний кордон. Намагання митних органів України за рахунок застосування індикативних цін і використання «жорсткої» системи визначення митної вартості в межах застосування системи оцінювання митних ризиків протидіяти таким проявам наштовхується на масовий спротив підприємців, оскільки ця обставина має значну, так звану суб'єктивну складову, що тісно пов'язана з корупційними діями [2, с. 4].

Потрібно зазначити, що контроль за сплатою митних платежів до бюджету є і залишиться на довгі роки одним з найважливіших завдань органів доходів і зборів України та пов'язаний із вжиттям заходів щодо своєчасного, достовірного, повного нарахування та сплати митних платежів платниками податків, щодо їх примусового стягнення у випадках, передбачених законодавством, а також нарахування штрафних санкцій за порушення граничних строків сплати узгоджених податкових зобов'язань та пені після закінчення установлених строків погашення узгодженого податкового зобов'язання на суму податкового боргу.

Таким чином, ми можемо окреслити основні напрями вдосконалення адміністрування митних платежів:

1) встановлення податкових ставок для максимального зменшення частки сировинної продукції у структурі експорту;

2) розвиток партнерських відносин з громадянами та бізнесом;

3) надання податкових пільг і знижок;

4) збалансована політика державного протекціонізму;

5) спрощення оформлення митних процедур та регулювання діяльності;

6) розроблення Державної програми розвитку зовнішньоторговельної діяльності;

7) упровадження ефективних методів протидії корупції;

8) застосування спрощеного порядку митного оформлення до товарів, належних сумлінним підприємствам-резидентам;

9) виключення посередницької діяльності митних брокерів [3, с. 115].

Отже, реформування самого митного законодавства та забезпечення комплексного контролю за дотриманням митних правил суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами, удосконалення контрольних процедур за нарахуванням і сплатою митних платежів та впровадження спрощених і модернізованих митних процедур на кордоні й всередині держави сприятимуть підвищенню рівня надходжень митних податків до державної

казни, що, своєю чергою, впливатиме на конкурентоспроможність національної економіки та її стратегічне майбутнє.

Виявлені недоліки та суперечності доводять, що одне з основних завдань Державної митної служби України повинне полягати у створенні єдиних та прозорих правил і методологій визначення митної вартості товарів для прозорого прийняття рішень у митній справі та однакових вимог і ставлення до всіх споживачів. Цього можна досягти, якщо впроваджувати відповідні норми національного законодавства із урахуванням загальноприйнятих міжнародних норм, стандартів та досвіду встановлення і контролю митної вартості товарів, що визначені у міжнародних угодах [3, с. 121].

Список використаної літератури

1. Баранов С. О. Актуальні проблеми адміністрування митних платежів в Україні: сучасний аспект. *Південноукраїнський правничий правопис.* 2015. № 3. С. 117–119.

2. Гречишкіна О. О. Сучасний стан адміністрування митних платежів в Україні. *Наукові вісті.* 2016. С. 4.

3. Батанова Л. О. Поняття, сутність та особливості адміністрування митних платежів. 2016. С. 114–123.

Трубіна Марина Володимирівна,
к.ю.н., провідний науковий співробітник,
Габорак Тетяна Анатоліївна,
молодший науковий співробітник,
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКОВОГО БОРГУ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ З ОБСЛУГОВУВАННЯ АКТИВНИХ БОРЖНИКІВ У США

На сьогодні Служба внутрішніх доходів США (Internal Revenue Service, далі – IRS) використовує чотирирівневу систему збору податкового боргу. IRS починає збирати кошти за кожним рахунком, генеруючи комп'ютерні повідомлення до Регіонального центру податкового контролю (Regional Compliance Center, далі – RCC). Якщо зусилля RCC не забезпечать сплати податкового боргу, то обліковий запис призначається для Автоматизованої системи збору (Automated Collections System, далі – ACS). Протягом часу, коли адміністрування податкової заборгованості перебуває у компетенції RCC та ACS, податковий борг також може бути стягнений за допомогою відділу забезпечення погашення боргу (Collection Support Staff). Якщо на кожному з цих рівнів не вдалося стягнути податковий борг, його сплатою починає опікуватися податковий інспектор (revenue officer) [1].

IRS має регіональні відділення в Андовері, Атланті, Остіні, Цинциннаті, Фресно, Канзас-Сіті, Мемфісі, Огдені та Філадельфії, які опрацьовують усі подані податкові декларації.

До основних завдань служби підтримки ACS належать такі:

– удосконалення податкових запитів;

– опрацювання списків дій;

– удосконалення зборів;

– обробка запитів про дію;

– виконання дій щодо облікового запису і кореспонденції;

– опрацювання паперових податкових відповідей;

– обробка недоступної пошти ACS;

– опрацювання списків балансу тощо.

Після отримання податкової декларації або іншого документа, у якому йдеться про наявність податкової заборгованості, у IRS відбувається таке.

Протягом кількох тижнів після надходження документа інформація розміщується у комп'ютерній системі, яка потім ініціює серію повідомлень. Спочатку надсилається перше повідомлення – «Запит на оплату» (CP14), яке інформує платника податку про наявність податкового боргу, зазначається сума

податку, відсотків і штрафів, які потрібно сплатити протягом десяти днів. IRS надсилатиме це повідомлення протягом трьох або чотирьох місяців поспіль [2].

Платник податку, як правило, отримує чотири наступні повідомлення, перш ніж IRS буде здійснювати відповідні адміністративні дії зі сплати податкового зобов'язання.

Якщо за зобов'язаннями після першого повідомлення платник податку не сплачує необхідної суми, він отримує друге сповіщення «Нагадування» (CP501). А через п'ять тижнів після попереднього повідомлення IRS надсилає CP503 «Невідкладно, необхідні негайні дії».

Платник податку отримає повідомлення CP504 «Терміново! Ми маємо намір стягувати борг за рахунок певних активів, будь ласка, дайте відповідь» у разі, коли через п'ять тижнів після сповіщення CP503 борг не буде сплачено.

Якщо IRS все-таки не вдається здійснити збір і закрити питання, пов'язане із заборгованістю, відправляється лист 1058 «Останнє сповіщення про потребу у сплаті боргу і ваше право на оскарження, будь ласка, дайте відповідь негайно». Важливість цього повідомлення насамперед полягає у тому, що воно дає платнику податків змогу подати запит про правильність стягнення податкового боргу. Це передбачає розгляд справи платника податків в апеляційному порядку, коли оцінюється правомірність запропонованих дій зі стягнення боргу. Платники податків повинні скористатися цим у разі, коли вони вважають, що не мають сплачувати суму, яку вимагає IRS.

Якщо платник податків не подає апеляції, IRS стягуватиме борг після 30 днів з моменту повідомлення.

Коли платник податку не сплачує податковий борг після того, як IRS надіслала ряд повідомлень, обліковий запис боржника надходить до ACS або податкового інспектора. Так, збір податкових боргів, які не перевищують 100 тис. доларів, зазвичай покладається на ACS. Винятково складні випадки або справи з податковою заборгованістю понад 100 тис. доларів, як правило, розглядають посадовці, які працюють у місцевому офісі IRS.

ACS є телекомунікаційною системою (найбільші центри ACS розміщуються в Буффало, Джексонвілле, Денвері, Окленді та Філадельфії), яка укомплектована персоналом для збору прострочених заборгованостей за податками. ACS контактує з боржником тільки за допомогою пошти та телефону, тобто ACS є апаратом первинної пошти та телефонних вимог IPS.

Система ACS автоматично аналізує облікові записи, які вимагають телефонного контакту, і набирає повторно номер телефону боржника, якщо до IRS не надходить відповідь або IRS отримує сигнал про те, що абонент зайнятий.

ACS закрита для громадськості, її роботу забезпечує 150 службовців, які працюють з інформаційними системами. Вони дотримуються правил, що регламентують сплату податків боржниками, і реагують на дзвінки або факс, які стосуються цього питання. ACS надсилає листи та залучає до збору третю сторону, таку як банки й роботодавці.

ACS поділяє всі випадки або справи щодо податкової заборгованості за рівнями пріоритету на два файли: утримання групи та черговість групи.

Окремо зазначимо, що податкова служба започаткувала нову програму зборів певних прострочених заборгованостей за податковим обліком. IRS уклала контракти з чотирма приватними колекторськими агенціями: Conserve, Pioneer, Performer та CBE Group. І у зв'язку з цим корисно знати, що ці колектори не телефонуватимуть тільки тим, хто має зобов'язання за податками перед федеральним урядом. У центрі уваги цих агенцій перебуватимуть рахунки, які відповідатимуть кільком критеріям:

1) податковий борг був вилучений з активної інвентаризації через брак ресурсів або неспроможність знайти платника податків;

2) понад одна третина встановленого терміну минула, а працівник не був призначений для збору дебіторської заборгованості;

3) заборгованість була призначена для збору, але минуло понад 365 днів без взаємодії з платником податків для подальшого збирання дебіторської заборгованості.

Практика США у податковій сфері свідчить про те, що ефективність адміністрування податкового боргу залежить від можливості під час його здійснення враховувати й оптимально збалансовувати інтереси всіх сторін. Крім того, основну роль у цьому процесі відведено стратегічному плануванню діяльності та мінімізації можливих ризиків у майбутньому.

Список використаної літератури

1. Robert E. McKenzie. IRS Collection Procedures. URL: https://www.forbes.com/sites/irswatch/2011/11/20/irs-collection-procedures/#38fafe285e69.

2. IRS Collections Process. January 21, 2017. URL: https://www.crosslawgroup.com/blog/irs-collections-process/.

Цимбалюк Анатолій Володимирович,
к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансового права
Університету ДФС України

РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ

Друга половина 90 років XX століття і початок XXI характеризується певним спадом економічного розвитку України. Нові інститути та механізми господарської діяльності, які властиві ринковій системі, ще не набрали сили. Мова йде насамперед про невизначеність прав власності, зіткнення господарських мотивів, розриві господарських зв'язків, масову несплатоспроможність підприємств, слабкість фінансових інститутів, значну монополізація та ін. Тому подолання економічної кризи вимагає продуманого співвідношення реформ на макро- та мікрорівнях завдяки стимулюванню економічної активності, зокрема за допомогою фіскальних інструментів.

Аналіз практики побудови податкових систем показує, що в економічно розвинених країнах вона спирається на детально розроблену теорію податків. Концепції фіскальної політики держав містять обґрунтовані висновки про вплив оподаткування на результати господарювання суб'єктів економічної діяльності, обсяг, напрям і характер інвестицій, розмір і структуру фонду споживання, галузеву і територіальну структуру економіки.

В Україні відбувається становлення нової податкової системи, яка б відповідала умовам ринкової економіки. Розроблено і впроваджено Податковий кодекс України, внесено суттєві зміни до нього законами України № 71-VIII від 28.12.2014, № 909-VIII від 24.12.2015, № 1797-VIII від 21.12.2016, № 2245-VIII від 17.12.2017 та № 2628-VIII від 23.11.2018, якими передбачено глибокі зміни в системі оподаткування.

Водночас на сьогодні податкова система оцінюється неоднозначно, у країні немає іншого економічного інституту, який би піддавався такій різкій критиці. Тому є необхідність проаналізувати особливості майбутньої податкової системи України, зіставивши її з тими теоретичними і практичними основами, на яких базуються аналогічні системи в реальній ринковій економіці. Світова фінансова криза погіршила умови відтворення, знизила ефективність та прибутковість компаній, посилилася інфляція, загострилась конкурентна боротьба на світових ринках. В усіх західних країнах розпочато пошук шляхів вдосконалення податкової системи в напрямі розв'язання суперечностей між потребою в податкових надходженнях та можливостями їх отримання з реального сектору економіки.

Радикальні реформи розвинених економік базувалися на концепції «економіки пропозиції», відповідно до яких успіх відтворення залежить насамперед від рівня оподаткування, який впливає на поведінку економічних суб'єктів. Проведені реформи були спрямовані на те, щоб податкові системи виконували не лише фіскально-перерозподільну функцію, а й інші, зокрема стимулювання виробництва, дотримання соціальної справедливості.

У запропонованих урядом України після майданних законах містяться загалом прогресивні ідеї щодо напрямів реформування податкової системи. Відповідно мають змінюватися її завдання з урахуванням політичних, економічних і соціальних вимог. У зв'язку з цим доцільно здійснити певні кроки, які, на нашу думку, сприятимуть посиленню стимулювального впливу податкової системи на макроекономічну стабілізацію та розвиток економіки, а саме:

1) прискорити внесення кардинальних змін до Податкового кодексу України, можливе прийняття нового ПКУ;

2) суттєво знизити загальний рівень податків, а їх кількість скоротити не де-юре, а де-факто.

3) установити рівномірне та справедливе податкове навантаження на всіх платників податків;

4) забезпечити стабільність і передбачуваність як загалом податкової системи, так її елементів. Це сприятиме створенню належних умов для підприємницької діяльності, що приведе до наповнення бюджетів усіх рівнів та залучення іноземних інвесторів;

5) не вносити протягом бюджетного року змін до податкового законодавства, які посилюють податкове навантаження (тягар) або ускладнюють податкову систему загалом.

Фіскальна політика на сучасному етапі має усунути й інші причини, що гальмують розвиток діяльності господарюючих суб'єктів усіх форм власності.

Фіскальна політика повинна бути жорсткою, але справедливою, стабільною, зрозумілою та привабливою. Вона має регулювати економічну діяльність завдяки якісно новим, впливовим, а головне – ефективним та стимулювальним важелям.

Список використаної літератури

1. Податковий кодекс України. Київ. 2018. 400 с.

2. Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири / за заг. ред. П. В. Пашка, Л. Л. Тарантул. Київ. Новий Друк. 2015. 570 с.

Ярмоленко Юрій Юрійович,
аспірант кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького університету управління та права

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ВЕЛИЧИНИ ВІДШКОДУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Підприємства та підприємці – платники податку на додану вартість (ПДВ) суму, яку необхідно сплатити (перерахувати) до бюджету або заявити до відшкодування з Державного бюджету у податковій звітності, визначають самостійно за результатами господарської діяльності у звітному (податковому) періоді. Для більшості платників ПДВ, у т. ч. для сільгосппідприємств, звітним (податковим) періодом є місяць, для платників єдиного податку ІІІ групи або підприємців на загальній системі оподаткування – квартал.

За таких обставин позитивна різниця ($ПДВ_{бюджет)}$ між сумою податкових зобов'язань (ПЗ) та сумою податкового кредиту (ПК) суб'єкта господарювання підлягає за результатами звітного (податкового) періоду сплаті до Державного бюджету, у т. ч. сільськогосподарськими товаровиробниками після 1 січня 2017 р., тобто (ПЗ > ПК), і тоді:

$$ПДВ_{бюджет} = ПЗ – ПК = БО \times Ст – ТМЦ \times Ст \quad (1)^1$$

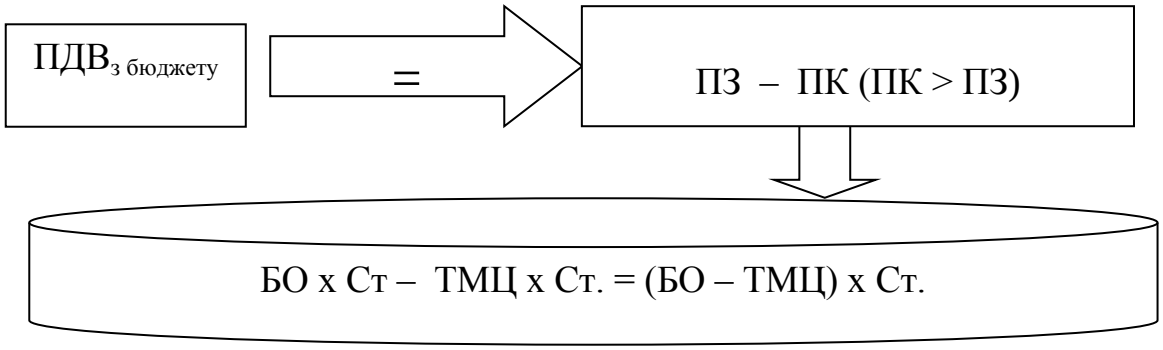

Рисунок 1 – Схема визначення від'ємної різниці (ПК > ПЗ), що підлягає відшкодуванню за певних умов[2]

Розмір податку, що підлягає сплаті до Державного бюджету України, визначається як позитивна різниця між його податковими зобов'язаннями та податковим кредитом (ПЗ > ПК). Від'ємна різниця з ПДВ (ПК > ПЗ) означає, що сума податкового кредиту перевищує суму податкових зобов'язань (рис. 1). Тобто наявність у платника ПДВ останньої свідчить про те, що постачальникам

[1] ПЗ = БО х Ст, де БО – вартість поставки придбаної або виробленої продукції , Ст – ставка податку у розмірі 20 % або 7 % (за встановленим переліком товарів, продукції), ПК = ТМЦ х Ст, де ТМЦ – вартість товарно-матеріальних цінностей або майна, що придбаває підприємство у постачальників (продавців).
[2] Систематизовано автором відповідно до статті 200 Податкового кодексу України.

(продавцям) сплачено або нараховано до сплати ПДВ більше, ніж отримано (або підлягає отриманню) від покупців (замовників). У разі непогашення від'ємного сальдо суб'єкт господарювання має право заявити до відшкодування із Державного бюджету повністю суму або частково залишок останньої. Зупинимося більш детально на питаннях визначення оплаченої суми від місткості різниці податку.

Так, у статті 200 Податкового кодексу України (далі – ПК України) деталізовано порядок розрахунку суми податку, яка підлягає відшкодуванню з бюджету з урахуванням правил системи електронного адміністрування (СЕА) ПДВ, що запроваджена з 1 липня 2015 р. в Україні на постійній основі. При цьому, на думку Міністерства фінансів України, введенням системою СЕА реєстраційного ліміту, обчисленого згідно з пунктом 200 ^{1}.3 статті 200 ^{1} Кодексу, забезпечується відповідність сум нарахованого та сплаченого податку на додану вартість, оскільки суми податку на додану вартість від доданої вартості гарантуються грошовими коштами (лист Мінфіну від 21.07.2017 № 11310-09-10/19633). Отже, відповідно до роз'яснення міністерства при попередній оплаті за товари (роботи, послуги) у платника податку виникає право на податковий кредит, перевищення якого над податковими зобов'язаннями дає право платнику претендувати на бюджетне відшкодування цього податку без отримання товару (робіт, послуг) [1], що, на наш погляд, є власним тлумаченням Кодексу, яким, по суті, вводиться нова правова норма, що є неприпустимим.

Однак надалі згідно з пунктом 200.4 статті 200 ПК України від'ємне значення податку (ПК > ПЗ) може бути враховано платником для погашення податкового боргу, грошових зобов'язань з податку за попередні періоди (за наявності), але в межах, що не перевищують розмір реєстраційного ліміту СЕА, який сформувався на момент отримання контролюючим органом податкової звітності (рис. 2). І лише після погашення податкового боргу або інших зобов'язань перед державним або місцевими бюджетами різних рівнів суб'єкт господарювання – платник податку має право самостійно визначати напрям подальшого використання від'ємного сальдо (залишку) ПДВ.

Зазначене питання варте уваги, оскільки на законодавчому рівні поновлено для платників податків право вибирати з 1 січня 2016 р. такий вид бюджетного відшкодування, як зарахування в рахунок погашення інших податкових платежів. Проте, на думку контролюючого органу, указане можливе лише щодо податків, які згідно з нормами Бюджетного кодексу повністю (100 %) спрямовуються до Державного бюджету [2, с. 351–352]. Однак інших альтернативних форм компенсацій для підприємств та підприємців на загальній системі (проведення взаємозаліку державного

бюджетного боргу з ПДВ податковими зобов'язаннями такого платника перед місцевими бюджетами або його кредиторів перед державним бюджетом, списання чи реструктуризація боргу уряду з відшкодування ПДВ пропорційно до списаних або відстрочених зобов'язань платників податків перед бюджетом) зазначеним законодавчим порядком не передбачено.

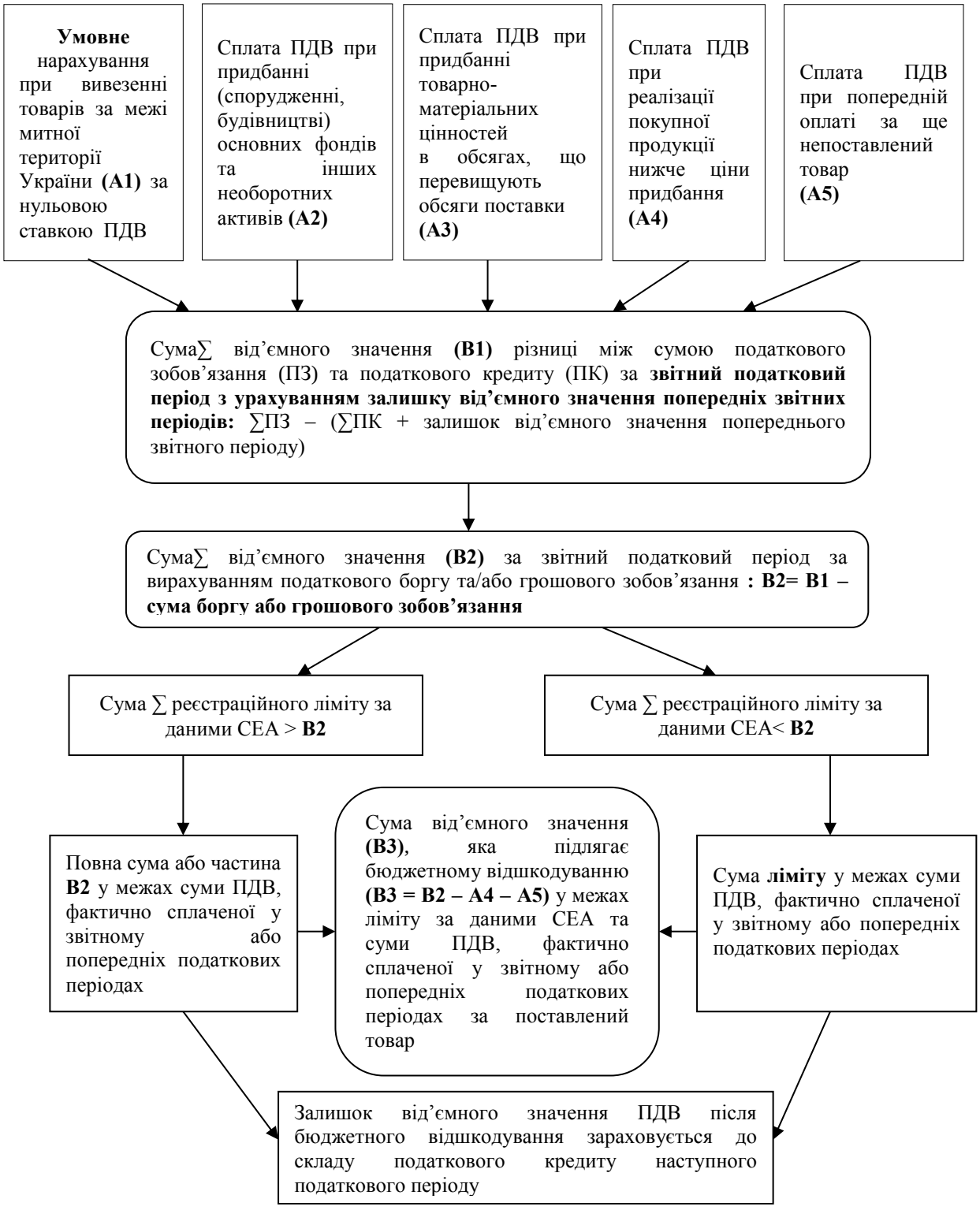

Рисунок 2 – Алгоритм заявленої суми бюджетного відшкодування з податку на додану вартість

Джерело: авторська розробка.

Список використаної літератури

1. Бюджетне відшкодування ПДВ за рахунок авансів: Мінфін не проти. URL: https://ibuh.info/byudzhetne-vidshkoduvannya-pdv-za-raxunok-avansiv-minfin-ne-proti

2. Синчак В. П., Ярмоленко Ю. Ю. Проблеми декларування бюджетного відшкодування ПДВ в рахунок зобов'язань сільгосппідприємств перед Державним бюджетом. *Тези міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічні проблеми розвитку бізнесу та місцевого самоврядування»*. Мелітополь, 2018. С. 349–352. URL: http://www.tsatu.edu.ua/shs/naukovo-praktychna-konferencija/

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ФІСКАЛЬНІЙ СФЕРІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНА

Батрак Тетяна Станіславівна,
студентка групи ОБД-17-2
ННІ обліку, аналізу та аудиту
Університету ДФС України.
Науковий керівник: к.е.н. Сторожук О. В.

ПРОТИДІЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ МИТНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

У системі протиправної поведінки, безумовно, протиправна діяльність у митній справі посідає особливе місце. Оскільки це загроза не тільки національній, але і міжнародній безпеці, незалежно від того, скоєна ця протидія організованими угрупованнями чи однією фізичною особою.

Митні злочини так і залишаються діяннями, визнаними світовим суспільством, як ті, що «становлять загрозу економічним, соціальним та фіскальним інтересам держав та законним інтересам торгівлі» [1]. Митні правопорушення, пов'язані з переміщенням товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю, характеризуються високим ступенем організованості, технічного оснащення, регіональними і міжнародними зв'язками.

На сьогодні для боротьби з митними правопорушеннями використовують сучасні комп'ютерні технології, інноваційні засоби та способи виявлення предметів порушення митних правил, а також активізація взаємодії митних органів ДФС з митними органами іноземних держав у сфері надання взаємної адміністративної допомоги на підставі відповідних міжнародних угод, безумовно, є ефективною [2].

Основними завданнями та функціями управління протидії митним правопорушенням та міжнародної взаємодії є такі:

- забезпечення в межах своїх повноважень реалізації державної митної справи шляхом запобігання та протидії контрабанді, а також протидія митним правопорушенням під час застосування митного законодавства;
- проведення заходів щодо викриття каналів незаконного переміщення через митний кордон України культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів, спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, фальсифікованих лікарських засобів, у тому числі із використанням кінологічних команд, а також товарів з приховуванням від митного контролю або поза митним контролем,

встановлення та документування злочинної діяльності осіб, причетних до такої діяльності;

− обмін в установленому порядку інформацією з митними органами іноземних держав з питань виявлення, розкриття, припинення і профілактики порушень законодавства у митній сфері відповідно до міжнародних угод;

− накопичення, систематизація та аналіз інформації про форми, способи вчинення контрабанди й порушень митних правил, структури предметів правопорушень з метою усунення причин і умов їх вчинення, визначення можливих схем незаконного переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України;

− організація та виявлення кримінальних та інших правопорушень у митній сфері;

− вживання заходів з виявлення та упередження схем ухилення від сплати митних платежів суб'єктами господарювання при здійсненні зовнішньоекономічних операцій;

− збір, аналіз, узагальнення інформації про порушення законодавства у митній сфері, прогнозування тенденцій розвитку негативних процесів у цій сфері;

− проведення заходів щодо запобігання та протидії порушенням митних правил;

− здійснення провадження у справах про порушення митних правил;

− здійснення кінологічного забезпечення.

Тому митні органи як головний суб'єкт профілактики повинні виконувати свої основні функції та завдання, спираючись на знання причин та умов, що сприяють порушенню митних правил, основних тенденцій їх поширення, у повному обсязі здійснювати організацію і проведення спеціальних заходів із запобігання та протидії незаконному переміщенню товарів і транспортних засобів комерційного призначення. Кожна країна, зважаючи на певні особливості свого рівня економічного розвитку, геополітичного становища, географічного розташування, ідеологічної та культурної компоненти, ментальності народу тощо, створює власний механізм запобігання та протидії митним правопорушенням.

Отже, підвищенню продуктивності виконання завдань митними органами, зокрема щодо захисту національних митних інтересів і безпеки, має сприяти вдосконалення системи запобігання та протидії митним порушенням, що спирається на фундаментальний принцип ризик-менеджменту, відповідає положенням Кіотської конвенції щодо прийняття стратегії для підтримки системи управління ризиками і ґрунтується на системі засобів оцінювання ймовірності правопорушень.

Особлива увага приділяється превентивним заходам протидії, оскільки це дає змогу системі працювати на випередження, уникаючи негативного впливу скоєння правопорушення. На наше переконання, саме використання кращого закордонного досвіду щодо боротьби із порушеннями митного законодавства в Україні може бути досить корисним. Для вдосконалення системи запобігання та протидії незаконному переміщенню товарів та транспортних засобів через митний кордон вважаємо за необхідне використання комплексного підходу до розроблення заходів, які б могли підвищити результативність боротьби із митними правопорушеннями. Першочерговими кроками у вирішенні цієї проблеми можуть стати такі:

− активізація процесу автоматизації митних процедур та мінімізація впливу «людського фактору»;

− використання інформації з нових джерел;

− інтеграція митних баз даних із базами даних інших контролюючих органів;

− аналіз та оцінювання ризиків до моменту прибуття товарів у пункт пропуску на основі попередньої інформації;

− імплементація світової практики у напрямі контролю митної вартості, розкритої, зокрема, у Компендіумі митної оцінки (Customs Valuation Compendium) та Енциклопедії митної оцінки (Customs Valuation Encyclopedia).

Список використаної літератури

1. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 09.06.1977. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_926

2. Концепція реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику. URL: https://apitu.wordpress.com/2017/04/18/concept/.

Борейко Наталія Миколаївна,
к.е.н.,
старший науковий співробітник
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ НА ПРИКЛАДІ АВСТРАЛІЙСЬКОГО ПОДАТКОВОГО ОФІСУ

Виходячи з об'єктивної необхідності у розвитку системи управління податковими ризиками в Україні актуальним є вивчення позитивної світової практики з даної проблематики. У зв'язку з цим, на нашу думку, на увагу заслуговує досвід податкових органів Австралії, яким вдалося досягти вагомих результатів щодо виявлення платників податків з ознаками ризику ухилення від оподаткування.

Основу для оцінювання ризиків ухилення від оподаткування, виявлення причин недотримання податкового законодавства, визначення рівня співпраці платників податків та розроблення заходів для оцінювання рівня ризику в Австралії забезпечує Австралійський податковий офіс (далі – АПО). Податкові органи Австралії вибудовують партнерські відносини з платниками податків. Співпраця підрозділів Австралійського податкового офісу з платниками податків спрямована на підтримку повного і відкритого вирішення спірних питань в оподаткуванні, виявлення та пом'якшення податкових ризиків у режимі реального часу [1, с. 212].

Головна увага підрозділів АПО звернена на великих платників податків, особливо тих, що визначені як основні. Для попередження податкових ризиків серед великих платників податків запроваджено ряд ініціатив, основною з яких є «Форвардні договори про дотримання вимог» (Annual Compliance Arrangements) (далі – «ACAs»), що введена в дію ще у 2008 р. Учасниками «ACAs» є лише ключові платники, які мають найбільші обсяги товарообороту.

Управління «ACAs» здійснюється переважно сервісними підрозділами Австралійського податкового офісу, які утворюють матричну структуру, організовану за типом податку та ринкового сегмента. Так, у структурі АПО діє відділ непрямого оподаткування, який відповідає за адміністрування акцизного та інших податків на споживання, відділ публічних товариств та міжнародних організацій – за адміністрування корпоративного податку та рентної плати, у свою чергу, відділ приватних товариств та заможних громадян – за управління податками, що справляються з винагород найманим працівникам (fringe benefit taxes).

В Австралійському податковому офісі запроваджено диференційований підхід до обслуговування платників податків згідно з категоріями ризику

(платники з високим, середнім, низьким рівнем ризику, ключові платники). Оцінювання категорії ризику проводиться шляхом використання Платформи диференціації ризиків (Risk Differentiation Framework), яка функціонує на основі інструментів економіко-математичного моделювання, що формує профіль ризику платника податку (див. рис. 1).

Для категоризації корпоративних платників за рівнем ризику на основі Платформи диференціації ризиків застосовуються високоавтоматизовані процедури, що містять алгоритми та обчислювальні системи. На підставі отриманих даних оцінювання ризику відбувається шляхом ручного опрацювання процесів та приділення найбільшої уваги основним платникам податків.

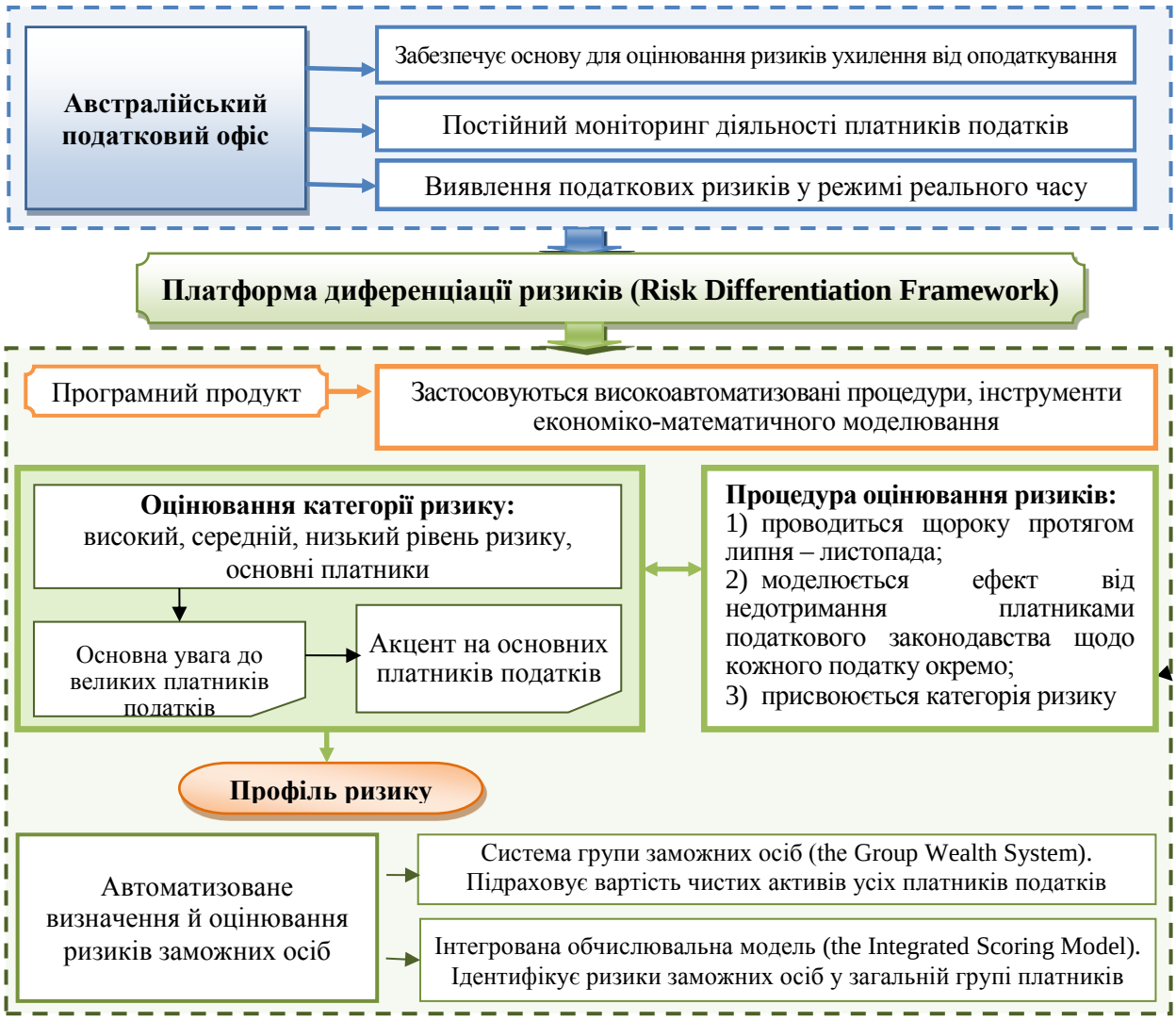

Рисунок 1 – Алгоритм виявлення платників податків з ознаками ризику в Австралії

Оцінюються ризики підрозділами податкового офісу щороку протягом липня – листопада. На початку моделюється ефект від недотримання

платниками податкового законодавства щодо кожного податку окремо. Так, при підрахунку показників для корпоративного податку до уваги беруться такі фактори: оборот платника, обсяг сплачених податків, вартість активів, частка на ринку. Після завершення розрахунків, залежно від отриманих результатів, платнику податків присвоюють категорію ризику. Якщо за результатами оцінювання буде встановлено, що порушення платником податків податкового законодавства призведе до суттєвих втрат бюджету, останній класифікується як основний платник або платник з високим рівнем ризику.

Надалі платники податків, які за результатами попереднього оцінювання потрапили до категорії платників з високим рівнем ризику, підлягають більш детальній перевірці на схильність до порушення податкового законодавства. Зокрема, на цьому етапі опрацьовується й аналізується вся наявна інформація про платника податку, його зовнішнє середовище та потенційні ризики. З цією метою в Австралійському податковому офісі створено спеціальну базу даних.

Основними факторами, що враховуються при оцінюванні ризиковості платника податку, є такі: 1) податкова історія платника; 2) середні податкові ставки; 3) особливості управління. На підставі отриманих результатів фахівці податкового офісу, відповідальні за оцінювання ризиковості платника податків, формують деталізований звіт про рейтинг останнього за рівнем ризику та, відповідно, присвоєну категорію ризику. У висновку звіту зазначається, яку кваліфікацію присвоїти цьому платнику: «основний платник», «платник з високим рівнем ризику», «платник з середнім рівнем ризику», «платник з низьким рівнем ризику» [1, с. 212].

В Австралії ризик-орієнтований підхід застосовують не лише до суб'єктів господарювання, а й до заможних осіб (наприклад, резидентів, які разом з бізнес-партнерами володіють чистими активами вартістю понад 5 млн дол. США, та заможних осіб, які володіють чистими активами вартістю понад 30 млн дол. США) [1, с. 213]. Зокрема, у цій країні з 2004 року практикується автоматизоване визначення й оцінювання ризиків заможних осіб за допомогою таких інструментів, як Система групи заможних осіб (the Group Wealth System), що підраховує вартість чистих активів усіх платників податків, а також Інтегрована обчислювальна модель (the Integrated Scoring Model), яка ідентифікує ризики заможних осіб у загальній групі платників. Ступінь ризику візуалізується за допомогою Платформи диференціації ризиків [2].

Таким чином, крім додаткових податкових надходжень до бюджету, які забезпечує використання фіскальними органами Австралії описаної вище моделі оцінювання ризиків, застосування такої методики дозволяє сконцентрувати зусилля працівників фіскальних органів на взаємодії з тими платниками, яким притаманний найвищий ступінь ризику, усуваючи при цьому

необхідність у здійсненні додаткових контактів із сумлінними платниками податків. А це, у свою чергу, сприяє суттєвій економії фінансових ресурсів держави.

Список використаної літератури

1. Ватаманюк О. С. Зарубіжний досвід супроводження великих платників податків та його актуальність для України. *Вісник ЖДТУ*. 2016. № 4 (78). С. 211–218.

2. Managing Compliance of High Wealth Individuals. *The Auditor-General Audit Report.* 2014. № 35 URL: http://www.anao.gov.au/~/media/Files/ Audit%20Reports/2013%202014/Audit%20Report%2035/ AuditReport_2013-2014_35.pdf.

Борзенко Олена Олександрівна,
д.е.н.,професор, завідувач сектору
міжнародних фінансових досліджень,
Литвин Михайло Миколайович,
аспірант,
ДУ ІЕП НАН України

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Дискусії в законодавчих органах і центральних банках країн з високорозвиненими фінансовими ринками показують наявність зв'язку між захистом прав споживачів фінансових послуг та стабільністю фінансового сектору. Клієнти фінансових організацій є значною і впливовою групою споживачів, від дій яких часто залежить як добробут конкретної фінансової організації, так і фінансової системи загалом. Роздрібні клієнти фінансових організацій істотно відрізняються від професіоналів, що діють на фінансових ринках. Ці відмінності зумовлюють необхідність в особливому підході до регулювання і нагляду за діяльністю організацій, що надають фінансові послуги. Під поняттям «система захисту прав споживачів фінансових послуг» потрібно розуміти сукупність економічних, правових, регулятивних форм і методів, спрямованих на захист прав і дотримання законних інтересів споживачів фінансових послуг. Захист прав споживачів виражається в законах і правових нормах, які гарантують справедливу взаємодію між постачальниками і споживачами. Державне втручання і регулювання у сфері захисту прав споживачів виправдані наявністю інформаційної асиметрії та дисбалансу на ринках, коли постачальники володіють більшою інформацією про продукт або послугу, ніж споживачі [1].

Деякі положення про захист прав споживачів слугують цілям як пруденційного, так і непруденційного регулювання. Це стосується, зокрема, положень про «нерозумне» (надмірне) кредитування, які спрямовані на запобігання негативним наслідкам як для кредиторів, так і для позичальників. Результати досліджень підкреслюють важливість фінансової грамотності споживачів і вимог до розкриття інформації для пом'якшення наслідків інформаційної асиметрії на ринку фінансових послуг. Правила розкриття інформації повинні забезпечувати розуміння споживачем того, що він отримує. Це означає надання чіткої та зрозумілої інформації про відповідні положення й умови надання послуг. Мінімальною вимогою прозорості інформації є вимога про використання простої і точної мови для розкриття інформації щодо всіх відповідних зборів і платежів з метою забезпечення чіткого розуміння споживачем, які продукти і послуги він набуває. Ця вимога дає можливість зіставлення цін і умов, що пропонуються різними постачальниками послуг.

Стандартизація розрахунку процентної ставки, такої як ефективна процентна ставка або процентна ставка в річному обчисленні, дозволяє порівнювати послуги за ціною. Інші фактори, зокрема зручність і надійність, для споживачів фінансових послуг можуть виявитися більш значущими, ніж вартість [2]. Реалізація цього положення вимагає деякої обережності, щоб не ускладнювати процес розкриття інформації понад споживчі потреби або здатності регулятивного органу забезпечувати їх дотримання. Необхідність у дотриманні правил підвищує витрати постачальників фінансових послуг. Надмірно жорстке регулювання може призвести до того, що постачальники відмовляться від надання витратних послуг або ці послуги виявляться невигідними для споживачів з огляду на їх високу вартість. Це зумовлює зменшення асортименту послуг, що надаються. Упровадження обмежень на неустойки за дострокове погашення позики призвело до скорочення пропозиції довгострокових кредитів у ряді європейських країн.

Заходи, спрямовані на захист окремих споживачів, можуть негативно позначитися на споживачах фінансових послуг загалом. Різні дослідження питань захисту прав споживачів і фінансової грамотності показують, що під час розроблення системи захисту прав споживачів фінансових послуг не існує однакового для всіх підходу. Рівень фінансової грамотності низький серед бідних верств населення, особливо у країнах, що розвиваються. Окремі споживачі не розуміють сутності процентних ставок. Одних програм підвищення фінансової грамотності та вимоги до розкриття інформації недостатньо для забезпечення належного захисту прав споживачів фінансових послуг. Постачальники послуг, незалежно від рівня фінансової грамотності споживачів, за відсутності контролю користуються інформаційною асиметрією і прийомами недобросовісної конкуренції, які дозволяють швидко домагатися великого прибутку. Отже, положення про справедливе ставлення також мають велике значення для захисту прав споживачів. Регулювання в галузі захисту прав споживачів допомагає забезпечити справедливе ставлення до споживача при наданні фінансових послуг, допомагаючи уникнути продуктів і практики, які можуть завдати шкоди фінансовому становищу споживача. Передбачається прийняття загальних правил, таких як вимоги до етичної поведінки персоналу, допустимих методів продажу послуг і продуктів, а також належного поводження з клієнтами. Принцип справедливого ставлення також є підставою для регулювання продажу конкретних продуктів і комерційної практики, створення умов, за яких споживачам з більшою ймовірністю будуть пропонуватися послуги, відповідні їх потребам. Суттєве значення мають культурні бар’єри. Хоча споживачі мають право сподіватися на справедливе і шанобливе звертання, часто вони не відчувають довіри до офіційних

фінансових послуг, проте, не маючи альтернатив, змушені допускати образливе або грубе поводження з собою [3].

Передчасне введення правил щодо продуктів або їх запровадження на основі нереалістичних стандартів може звузити діапазон вибору для споживачів і обмежити їх доступ до послуг. Удосконалення механізму розгляду скарг або надання часу на роздуми (можливість анулювати контракт протягом встановленого терміну) могли б сприяти поширенню справедливого ставлення до споживачів фінансових послуг. Іншим аспектом захисту споживачів фінансових послуг є наявність і доступність механізмів розгляду скарг.

Список використаної літератури

1. Финансовая грамотность и защита потребителей: незамеченные аспекты кризиса: Рекомендация ОЭСР относительно надлежащей практики финансового образования и знаний о кредитах / ОЭСР. 2009. Июнь. 20 с.

2. Фінансова грамотність та захист прав споживачів у Польщі. Огляд з підвищення рівня фінансової грамотності. Проект USAID FinRep «Розвиток фінансового сектору». 17 вересня 2012 р.

3. www.financial-education.org.

Гаркуша Дана Олександрівна,
студентка групи ОБД-17-2
ННІ обліку, аналізу і аудиту
Університету ДФС України.
Науковий керівник: к.е.н. Сторожук О. В.

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ МИТНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ: АНАЛІЗ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ

Протиправна діяльність у митній справі, безумовно, посідає особливе місце в системі протиправної поведінки, загрожує не тільки національній, але й міжнародній безпеці, незалежно від того, скоєні ці діяння транснаціональними організованими злочинними угрупованнями або однією фізичною особою, резидентом чи нерезидентом нашої країни тощо.

Митні злочини залишаються діяннями, визнаними світовим суспільством як ті, що «становлять загрозу економічним, соціальним та фіскальним інтересам держав та законним інтересам торгівлі» [1].

Кожна країна завдяки певним особливостям свого рівня економічного розвитку, геополітичного становища, географічного розташування, ідеологічної та культурної складової тощо створює свій механізм запобігання і протидії митним правопорушенням. Для України цікавим є досвід Румунії – країни, економіка якої у недавньому минулому базувалася переважно на державній формі власності та мала планову економіку. На початку 90-х років у країні відбувся бурхливий розвиток ринкових відносин. Через недосконале законодавство, корупцію, низький рівень обладнання технічними засобами митного контролю, відсутність кваліфікованих кадрів митні правопорушення стали тотальним явищем.

Проте нині приклад Румунії свідчить, що цілеспрямована та кропітка робота над всіма аспектами згаданої проблеми дає свій позитивний результат. Боротьба з митними правопорушеннями у країні є багаторівневою і системною, відповідає високим стандартам Європейського Союзу, що передбачає належне правове регулювання, вдосконалені механізми та форми співробітництва у цій сфері, високий рівень взаємодії тощо. Різними установами, зокрема Митною службою Румунії (DGV) здійснюється аналіз діяльності митних органів Румунії, у тому числі у сфері запобігання та боротьби з митними правопорушеннями, що дає підґрунтя для вдосконалення законодавства. Позитивним є використання даних Румунського національного інституту статистики для проведення прогнозування та виявлення певних тенденцій у скоєнні правопорушень. Аналіз статистичних даних допомагає митним органам виділяти стратегічні напрями роботи, планувати та вправно здійснювати роботу з профілактики та запобігання митним правопорушенням. Відзначимо теж

надзвичайну важливість постійної міжвідомчої співпраці. У Румунії це досягається за рахунок обміну оперативними даними та інформацією, проведення спільних заходів, участі у спільних програмах навчання, спільного використання програм щодо аналізу ризиків тощо. Це дає змогу поліпшувати ефективність боротьби з митними правопорушеннями, захищати безпеку громадян.

Практика і особливості її правового регулювання у Сполучених Штатах Америки. За час існування Митної служби США накопичено значний досвід щодо її діяльності, у тому числі у сфері протидії порушенням митного законодавства. Основним завданням Митної служби США є митний захист кордонів США та створення надійних умов для дотримання законів під час увезення товарів до Сполучених Штатів і вивезення їх із країни. Крім того, митні органи наділені повноваженнями стежити за дотриманням не тільки митних законів і контролювати стягнення мит. У зону їх відповідальності входить так само контроль за виконанням усіх федеральних законів на лінії кордону США. Загалом усю сферу діяльності Митної служби США можна поділити за такими основними напрямами: реалізація митного законодавства; виконання вимог законів про наркотичні засоби; виконання законів про контроль за експортом; виконання законодавства щодо боротьби з відмиванням грошей. Необхідно підкреслити, що основними у цій діяльності є завдання, пов’язані із дотриманням саме митного законодавства. Через це Митну службу США можна назвати основним відомством, яке розслідує порушення митного законодавства. Всеохоплююча комп’ютеризація митної діяльності під час опрацювання всього масиву інформації є основним елементом попередження і виявлення митних правопорушень. Комп’ютерна техніка використовується співробітниками митної служби США для отримання практично будь-якої інформації, у тому числі і щодо пасажирів, включаючи питання про те, чи немає щодо них невиконаних ордерів (чи немає заборгованості), чи не притягувалися вони раніше до відповідальності за порушення митного або іншого в минулому. У комп’ютерних базах даних аналогічна допоміжна інформація міститься й щодо вантажовідправників, імпортерів та експортерів вантажів. Подібна інформація використовується митними інспекторами для визначення доцільності проведення додаткових оглядів, опитувань або вивчення документації. Зрештою, основним способом виявлення порушень митного законодавства є перевірки документів і вантажів, що проводяться з використанням комп’ютерної техніки або консультаціями фахівця з імпорту. Поряд із цим є й інші способи викриття митних правопорушень: повідомлення службовців або конкурентів, відомості від платних інформаторів, що знайомі з

незаконною діяльністю, або таємні операції, які проводяться Митною службою США щодо якоїсь конкретної галузі діяльності [2].

Проблема боротьби з митними правопорушеннями є складною, багатоступеневою та актуальною незалежно від рівня економічного розвитку країни. Кожна держава у власний спосіб і залежно від історичних, культурних, географічних особливостей, економічних передумов вибудовує свій шлях вирішення цієї проблеми. Особлива увага приділяється превентивним заходам протидії, оскільки це дає змогу системі працювати на випередження, уникаючи негативного впливу скоєння правопорушення. На наше переконання, використання кращого закордонного досвіду щодо боротьби з порушеннями митного законодавства в Україні може бути досить корисним. Для вдосконалення системи запобігання та протидії незаконному переміщенню товарів і транспортних засобів через митний кордон необхідно використовувати комплексний підхід до розроблення заходів, які б підвищили результативність боротьби з митними правопорушеннями. Першочерговими кроками у вирішенні цієї проблеми можуть стати такі: активізація процесу автоматизації митних процедур та мінімізація впливу людського фактору; використання інформації з нових джерел; інтеграція митних баз даних із базами даних інших контролюючих органів; аналіз та оцінювання ризиків до моменту прибуття товарів у пункт пропуску на основі попередньої інформації; імплементація світової практики щодо контролю митної вартості, представленої, зокрема, у Компендіумі митної оцінки та Енциклопедії митної оцінки [3].

Список використаної літератури

1. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 09.06.1977. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_926

2. Васильева М. В., Кутырев Е. А. Мировой опыт деятельности таможенных органов и возможность его применения в России. *Национальные интересы: приоритеты и безопасность.* 2011. № 24. С. 25–33. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/mirovoy-opyt-deyatelnostitamozhennyh-organov-i-vozmozhnost-ego-primeneniya-v-rossii.

3. Комаров О. В. Світова та європейська практика з реалізації механізмів управління кордонами та адміністрування ризиків у митній галузі в контексті гарантування державної безпеки. *Вісник АСМУ*. 2013. № 2 (9). С. 174. URL: http://nuczu.edu.ua/img/articles/1599/dis_Komarov.pdf.

Дейнека Вікторія Феліксівна,
завідувач відділу
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОРГАНАХ ДОХОДІВ І ЗБОРІВ УКРАЇНИ

Корупція – багатоаспектне соціально-економічне, політичне, правове та морально-етичне явище, яке складається з цілого комплексу протиправних дій і неетичних вчинків та завдає істотної шкоди нормальному функціонуванню моральних та правових відносин у суспільстві й державі. Як правова категорія корупція охоплює сукупність взаємопов'язаних правопорушень.

Проблема корупції продовжує залишатися дуже гострою як на рівні держави, так і окремих державних органів влади. Зокрема, така проблема існує і в органах Державної податкової служби України.

Корупційні правопорушення у структурі органів ДПС потребують системного вирішення, оскільки вони заважають її нормальному функціонуванню, негативно впливають на рейтинги роботи служби.

Наслідки, що призводять до вчинення корупційних дій, спричинені рядом особливостей виконання функцій, покладених на органи ДПС.

Тому оперативна протидія корупції у системі органів Державної податкової служби України є одним із визначальних початкових кроків на шляху забезпечення ефективного її протистояння.

Сутність поняття «корупція», у тому числі і в органах доходів і зборів, та механізм її протидії дозволяють визначити характер та окреслити межі проблеми, що належить вирішити, а також встановити способи і напрями її розв'язання, розкрити правові засади забезпечення протидії корупції, окреслити поняття та зміст внутрішньоорганізаційних засад протидії корупції в органах ДПС України.

Що стосується функції протидії корупції, яка є комплексним поняттям та охоплює, на нашу думку, такі види діяльності, як виявлення, припинення наслідків корупційних діянь, їх упередження, потребує наукового дослідження та науково обґрунтованого вирішення.

Розкриваючи зміст функцій системно-організаційної діяльності, яка здійснюється з метою запобігання і протидії корупції в органах доходів і зборів, необхідно зважати на те, що успішне вирішення системних питань боротьби з корупцією можливе лише у тому разі, коли воно здійснюється на науковій основі, з використанням сучасних управлінських інструментів, серед яких значне місце посідає системно-організаційна діяльність, яка складається із послідовності функцій одного циклу такої діяльності, а саме: проблема –

завдання – модель – забезпечення – управління – виконання – споживання. Даючи коротке визначення зазначеному, необхідно, на наш погляд, охарактеризувати вказані функції, які притаманні цьому процесу, а саме:

1) проблема – це об'єкт (процес, явище) діяльності спонукального характеру, незадоволений попит чи нереалізовані потреби (нестача або відсутність, надлишок або наявність будь-чого). У контексті цього проблемою визначено недостатній (відсутній) рівень відповідності світовим антикорупційним стандартам внутрівідомчої діяльності ДПС у сфері запобігання корупції;

2) завдання – проблемна ситуація з явно визначеною метою, якої необхідно досягнути. Граничні умови завдання – це критерії її вирішення. У контексті цього завданням є узгодження відомчих стандартів із світовими антикорупційними стандартами;

3) модель – версія або варіант оптимального вирішення проблеми. Модель антикорупційної діяльності – це визначений перелік елементів діяльності ДПС, які так чи інакше впливають на рівень корупції, з визначенням їх наявного стану та стану, який має відповідати міжнародним антикорупційним стандартам;

4) забезпечення – законодавче, нормативно-правове, методичне, інформаційне, кадрове, навчально-наукове, матеріальне, фінансове, соціальне ресурсне тощо. У контексті зазначеного, забезпечення – це наявність законодавчих, нормативно-правових, розпорядчих, методичних та інших документів, які регулюють процес запобігання корупції в органах ДПС відповідно до міжнародних стандартів;

5) управління – це дія, яка спрямована на об'єкт з метою зміни його поведінки у зв'язку зі зміною обставин. Такими діями можуть бути виконавчі, тактичні, координаційні, адміністративні та інші спрямовані на узгодження відомчих стандартів щодо запобігання корупції в органах ДПС з міжнародними стандартами;

6) виконання – процес виробництва продукту для задоволення споживання. У контексті вказаного виконання – це досягнення такого стану відомчих стандартів запобігання корупції, який би повністю відповідав міжнародним антикорупційних стандартам.

7) споживання – процес використання продукту системно-організаційної діяльності користувачем. Споживання проявляється функцією переходу об'єктів у новий стан, що приводить до стабілізації (вирішення проблеми). У зв'язку з цим споживання – це функціонування органів ДПС у нових умовах із значно нижчим, ніж раніше, рівнем корупції, досягнення за рахунок цього кращих показників при виконанні визначених законом завдань.

Необхідно наголосити на тому, що одним із важливих міжнародних стандартів моделі антикорупційної діяльності є інституціональний підхід до організації антикорупційної діяльності тієї чи іншої сфери державного управління, який передбачає наявність відповідних інституцій, їх спеціалізацію, визначення функцій, завдань, повноважень, юридичного статусу і місця в загальнодержавній або внутрівідомчій інституційній системі запобігання та протидії корупції.

На сьогодні у Податковому кодексі України, зокрема, визначено таке: функції контролюючих органів (ст. 19^1); функції центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, у частині забезпечення формування та реалізації податкової та митної політики (ст. 19^2); функції державних податкових інспекцій (ст. 19^3); права контролюючих органів (ст. 20); обов'язки і відповідальність посадових та службових осіб контролюючих органів (ст. 21) [1].

Необхідно звернути увагу на той факт, що адміністративно-правовий статус працівника органів доходів і зборів України містить як загальні ознаки, властиві юридичним статусам інших суб'єктів права (теоретична конструкція складу, загальне призначення та ін.), так і низку особливостей, притаманних лише відповідній юридичній особі. Розгляд цих особливостей спрямовано на більш глибоке виявлення сутності адміністративно-правового статусу, закономірностей його утворення, віднесення до складу тих чи інших повноважень.

Сьогодні є всі підстави відносити органи ДПС України до системи правоохоронних органів. Нормативним підґрунтям цього є положення ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», де, зокрема, визначається, що правоохоронні органи – органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [2].

Досліджуючи правове підґрунтя боротьби з корупцією в системі податкових відносин в Україні, можна стверджувати, що національне та міжнародне (норми якого мають пріоритет над національним) антикорупційне законодавство є основою організації ефективної антикорупційної діяльності в органах доходів і зборів України. Функції виконання в органах ДПС завдань з виявлення документування, розслідування корупційних правопорушень та посадових злочинів, вчинених посадовими особами органів ДПС, за винятком

тих, що віднесені законодавством до підслідності спеціалізованих антикорупційних органів та які випливають з інших контрольних функцій і процедур, що регламентуються законодавством України, покладені на Головне управління внутрішньої безпеки (далі – ГУ ВБ), яке є самостійним структурним підрозділом ДФС та оперативним підрозділом податкової міліції. Функції із запобігання корупції покладено на Департамент з питань запобігання та виявлення корупції Державної податкової служби України. Указані структурні підрозділи підконтрольні та підзвітні безпосередньо голові ДПС.

Виходячи з викладеного вище, можна зробити висновок, що сучасна антикорупційна система ДПС загалом має інституційне забезпечення, яке певною мірою дозволяє вирішувати як проблеми запобігання корупції відповідно до міжнародних стандартів, так і протидії корупційним проявам.

Список використаної літератури

1. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: http: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755

2. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 50.

Козінський Дмитро Миколайович,
Дума Надія Валеріївна,
курсанти 1-го та 2-го курсу
факультету податкової міліції
Університету ДФС України.
Науковий керівник: к.ю.н. Грищук В. Л.

ЗНАЧЕННЯ ОФШОРНИХ ЗОН У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Зважаючи на низку суб'єктивних причин, сучасні умови економічного розвитку змушують власників підприємств шукати способи збереження доходу. Найчастіше це відбувається за рахунок виведення капіталу в офшорні зони.

Термін «офшор» (від анг. offshore) має економіко-географічне походження і означає територію, яка розташована поза берегом. Поняття «офшорна зона», «офшорна юрисдикція», «офшорний центр» або «офшорна територія» використовуються як синоніми для визначення держави або її частини, в межах якої для компаній-нерезидентів встановлено особливий режим реєстрації та діяльності [3].

Проблема вивезення капіталу залишається злободенною для вітчизняної економіки, оскільки масштаби нелегального переміщення з роками зростають, незважаючи на боротьбу з цим явищем. Тому варто ґрунтовно проаналізувати причини відпливу коштів з України, щоб визначити шляхи й засоби протидії зростанню тіньового сектору економіки [1].

Сьогодні можна перерахувати безліч чинників, які сприяють відпливу капіталу. Серед них можна виділити такі фактори впливу: високу корумпованість влади; несприятливі інвестиційні умови, що ускладнюють умови інвестицій та ведення бізнесу.

Прогалини в законодавстві України дозволяють вважати прихованість відпливу капіталу легальним ухиленням від сплати податків.

У чинному законодавстві України чітко перелічені держави, які відносять до офшорних зон. Зокрема, до таких локальних зон належать Гібралтар, Монако Ангілья, Барбадос, Бермудські острови, Віргінські острови (США), Гренада, Кайманові острови, Сент-Люсія [2].

Для врегулювання відпливу капіталу варто створити законодавчу базу, що дозволить контролювати фінансові операції, які набувають глобального масштабу, та запобігти використанню офшорних зон з метою поліпшення економічного становища держави.

Законодавство має встановлювати жорсткий контроль за офшорним фінансовим сектором та штрафи й санкції за порушення запроваджених правил.

Важливою рисою вирішення зазначеної проблеми буде ефективна співпраця міжнародних фінансових організацій і політичних кіл країни [5].

Для розв'язання питання відпливу капіталу з України варто вжити таких заходів, які б допомогли ефективно врегулювати економічну ситуацію у державі. До них варто віднести такі: встановлення жорстких вимог до подання інформації про здійснення електронних переказів; посилення контролю транзакцій, здійснюваних публічними особами, посилення перевірки джерел доходів політичних діячів та розширення списку злочинів, які використовують для відмивання грошей.

Отже, ураховуючи складність проблеми офшорних зон, варто наголосити, що вирішувати її необхідно на міждержавному рівні, за участю міжнародних організацій, особливо з метою створення спільної законодавчої бази та стабілізації податкової системи і системи штрафів для зменшення відпливу капіталу з держав [3].

Варто зауважити, що проведене дослідження дало змогу зробити висновок, що офшорні зони є головною складовою світового економічного простору та проявом сучасної глобалізації. Більшість учених вважає, що це новий вид діяльності для держави, за допомогою якого вона може створювати сприятливе середовище для іноземних інвесторів. Але, на наше переконання, функціонування офшорних зон негативно позначається на стані економіки України, оскільки держава втрачає кошти, які у перспективі могли б у повному обсязі перекрити борги України.

Ми вважаємо, що необхідно зменшити податковий тиск та стабілізувати стан податкової системи і системи штрафів. Офшори для України мають негативний вплив на капітал, але, якщо дотримуватися умов лояльної політики, то офшори можуть стати кроком для завоювання висококонкурентних закордонних ринків. Подолання проблеми офшорних зон дасть змогу Україні отримати суттєві фінансово-інвестиційні потоки, покращити соціально-економічне становище.

Список використаної літератури

1. Аржевітін С. Відплив капіталу з України: причини та шляхи подолання. *Вісник Національного банку України*. 2010. № 1. С. 3–7.

2. Про віднесення держав до переліку офшорних зон: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-р.

3. Бозуленко О. К. Роль офшорної фінансової діяльності у світовій фінансовій системі. *Економіст*. 2010. № 1. С. 51–53.

4. Харчук О. О., Харчук А. А. Негативні наслідки діяльності офшорних зон та шляхи їх подолання в Україні. *Міжнародний науковий журнал*. 2016. № 6. С. 157–160.

5. Шереметинська О. В., Савчук І. В. Вплив офшорних зон на економіку України. *Економічний простір*. 2016. № 105. С. 58–65.

Муніч Наталія Сергіївна,
студентка групи ОБД-17-2
ННІ обліку, аналізу та аудиту
Університету ДФС України.
Науковий керівник: к.е.н. Сторожук О. В.

ДОСВІД ДЕРЖАВНИХ КОНТРОЛЬНИХ ОРГАНІВ ФРАНЦІЇ ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: МОЖЛИВІСТЬ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

На сьогодні питання протидії корупції стає дедалі актуальнішим. Одним з основних чинників, що перешкоджає розвитку сучасної України, є масштабна корупція. Це явище зачіпає всі сфери економічної та суспільно-політичної діяльності нашої держави.

Країна з високим рівнем корупції стає менш конкурентоспроможною на світовому ринку. Крім того, подібна ситуація перешкоджає припливу інвестицій [1].

За результатами досліджень 2014 року Transparency International, більшість країн «Великої сімки» за Індексом сприйняття корупції посідають позиції в межах другого десятка шкали серед 175 держав. Франція, яка має 26 позицію, загалом не порушує загальної ситуації у країнах-лідерах. Єдиною країною, що істотно відрізняється за зазначеними параметрами, є Італія, яка посідає 69 місце у загальному рейтингу [2].

У Франції антикорупційна діяльність покладається на такі інституції: 1) Центральну службу запобігання корупції; 2) Організацію з боротьби проти відмивання грошей (ТРАСФІН); 3) відділ з боротьби проти корупції при Управлінні боротьби проти економічних та фінансових злочинів; 4) Центральну дирекцію загального інформування; 5) Комісію з фінансової гласності політичного життя, що контролює майнове становище парламентаріїв; 6) Національну комісію з рахунків виборчих кампаній і фінансування політичних партій (наділена контрольними функціями); 7) Центральну рахункову палату – лише щодо виявлення порушень. Усі ці структури є державними і фінансуються з бюджету, кожна служба працює у визначеній для неї сфері [3].

Основними видами діяльності Центральної служби запобігання корупції є збір інформації та консультування незалежних експертів з питань, пов’язаних із виникненням ризику корупції та справами про корупцію, за якими проводиться розслідування. Домінуюча частина обов’язків – це інформаційно-просвітницька діяльність і сприяння у розробленні та прийнятті кодексів етики в організаціях державного і приватного секторів. Тобто відповідна служба не уповноважена розглядати справи про адміністративні або кримінальні правопорушення. У разі з’ясування фактів, що свідчать про можливий злочин, служба негайно передає цю справу державному прокуророві [4, с. 3–4].

В основі правового антикорупційного механізму сучасної Франції діють такі нормативні приписи: заборона урядовим чиновникам поєднувати свою посаду з депутатським або сенатським мандатом і з будь-якою іншою професійною діяльністю у громадському або приватному секторі. Після відставки міністри протягом шести місяців не мають права обіймати керівні посади в державних або приватних компаніях; відповідно до Статуту про державну службу (редакція 1946 та 1992 р.) у разі вчинення корупційних дій особа позбавляється всіх привілеїв, включаючи вислугу років, відомчих пенсій тощо; визначення морально-етичним кодексом держслужби непрямого «заступництва» у будь-якому вигляді і його заборона, що має на меті запобігти поєднанню приватних фінансових інтересів з виконанням посадових функцій державного службовця; постанова уряду країни 1988 р. «Про публікацію актів політичних партій і даних про витрати на проведення виборчих кампаній, про обов'язкове декларування доходів міністрів і парламентаріїв»; Закон «Про фінансування політичних партій» (1990), відповідно до якого введено обмеження на надання коштів, у тому числі на проведення виборчих кампаній політичними партіями від фізичних осіб або підприємств; Закон «Про запобігання корупції та прозорість процедур у державних і приватних організаціях», що передбачає проведення низки заходів, у тому числі створення Центральної служби запобігання корупції, запровадження суворіших і прозоріших правил фінансування політичних партій та передвиборних кампаній, укладення державних контрактів з метою підвищення прозорості у цій сфері і посилення контролю за діяльністю місцевих органів влади; Закон Сегена 1995 р., що надає Рахунковій палаті право контролювати процес призначення на державну службу [5, с. 3].

Антикорупційні заходи Франції першочергово спрямовані на контроль діяльності державних службовців усіх рівнів влади спеціалізованими органами, що мають чіткий розподіл повноважень. Головною вимогою є прозорість процедур у державних і приватних організаціях, їх діяльності та фінансування. Особливий акцент зроблено на звітності політичних партій. Тобто в антикорупційній діяльності Франції центр контролю зміщений у бік діяльності висопосадовців і рішень, що ухвалюються ними.

Подолати таке явище, як корупція, не вдавалося ще жодній з держав, незважаючи навіть на багатовіковий досвід побудови демократичних державних систем. Так, результати різних соціологічних досліджень, проведених і українськими, і міжнародними інституціями, засвідчують, що громадяни України серед першочергових проблем, поряд з низьким рівнем заробітної плати, невисоким рівнем соціальної захищеності, називають також питання корупції в усіх гілках влади, особливо наголошуючи на виконавчій та судовій [6]. Це призводить до того, що на світовому рівні Україна має

репутацію однієї з найкорумпованіших країн. Так, у 2015 році було проведено дослідження незалежної громадської організації Transparency International. Україна посіла 130 місце за показником Індексу сприйняття корупції [7].

Варто зазначити, що ефективна протидія корупції в суспільстві неможлива без забезпечення реальної прозорості та інформаційної відкритості влади. Діяльність державних структур та їх посадових осіб має стати прозорою для громадян України [8, с. 103].

Набувши членства в Раді Європи, Україна взяла на себе низку зобов'язань у сфері реформування чинного законодавства й системи публічного управління на основі норм і стандартів Ради Європи. Відповідно до ст. 22 «Боротьба зі злочинністю та корупцією» Угоди про асоціацію України з ЄС сторони Угоди повинні співробітничати в боротьбі з кримінальною та незаконною організованою чи іншою діяльністю, а також з метою її попередження. Таке співробітництво, зокрема, спрямовується й на подолання корупції як у приватному, так і в державному секторі. Концепція good governance є комплексним механізмом запобігання та протидії корупції у країнах ЄС, а запровадження її принципів у Україні повинне стати одним з напрямів антикорупційної політики держави.

Список використаної літератури

1. Кардаполова Т. Ф., Руденкін В. М. Політологія: навчально-методичний комплекс. Єкатеринбург, 2006.

2. Transparency International the global coalition against corruption. URL: http://www.transparency.org/cpi2014/results.

3. Коруля І. В. Зарубіжний досвід у сфері протидії корупції та можливість його використання в Україні. URL: http://www.pap.in.ua/1_2014/Korulia.pdf

4. Национальная антикоррупционная практика за рубежом: уроки для России. URL: http://www.crime.vl.ru/index.php?p= 3642&more=1.

5. Тіньков А. Л. Особливості протидії політичній корупції в країнах ЄС. URL: http://www.academy.gov.ua/ej/ ej14/txts/ Tinkov.pdf.

6. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 № 3206-VI. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3206-17.

7. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби / Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. Івано-Франківськ, 2015. 237 с. URL : http://www.center.gov.ua/ component/k2/item/download/146_3b519620 dd600d2631401f53081e8eb8

8. Купрійчук В. Проблеми та суперечності реалізації антикорупційної політики в Україні. *Вісник Національної академії державного управління*. С. 97–103.

Селезень Павло Олександрович,
к.ю.н., с.н.с.,
в. о. начальника відділу
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ НАЯВНОСТІ ПОСТІЙНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА НЕРЕЗИДЕНТА НА ПІДСТАВІ МІСЦЯ УПРАВЛІННЯ

У договорах України про уникнення подвійного оподаткування усталеним є закріплення місця управління як підстави для виникнення постійного представництва за умови відповідності іншим встановленим вимогам. Така практика відповідає підходу, який отримав широке визнання завдяки його закріпленню в підп. «а» ч. 2 ст. 5 Модельної податкової конвенції ОЕСР (далі – МПК ОЕСР), яка використовується як джерело тлумачення договірних норм у сфері оподаткування. Разом з тим коментарі до МПК ОЕСР не передбачають тлумачення поняття «місце управління» у контексті згаданого положення МПК ОЕСР, указуючи лише на те, що його зміст не обов'язково має збігатися з сутністю поняття «офіс» [1, с. 128]. Подібна ситуація може створювати невизначеність та розбіжності у підходах договірних держав до встановлення наявності постійного представництва на підставі місця управління.

На думку А. Скаара, «для встановлення наявності місця управління істотною є природа здійснюваної діяльності у відповідному місці. Зрозуміло, що здійснення підприємницької діяльності чи володіння власністю не утворюють «місця управління». З іншого боку, «місце управління» не обов'язково має бути головним офісом. Разом з тим таке місце має наділятися повноваженнями на прийняття важливих рішень. Не має істотного значення сам собою управлінський характер здійснюваної діяльності. Наприклад, функція виплати заробітної плати на будівництві, що здійснюється місцевим офісом, не є управлінням у цьому контексті. Крім того, дослідник додає, що управління у разі встановлення наявності постійного представництва має виходити за межі щоденного виконання інструкцій головного офісу нерезидента [2, с. 117]

Зі свого боку, Ж. Шафнер додає, що концепція управління у розглянутому контексті не передбачає загального управління підприємством, але може зводитися до конкретних завдань, однак у цьому випадку така управлінська діяльність повинна відмежовуватися від «звичайних технічних рішень» (*mere technical decisions*). Особливу увагу варто звернути на те, що «місце управління також відрізняється від місця ефективного управління, яке використовується як критерій за договорами про уникнення подвійного

оподаткування для визначення резидентства корпоративного платника податків. Хоча корпорація має лише одне місце ефективного управління в одній юрисдикції, вона може мати кілька окремих місць управління в тій самій державі або інших юрисдикціях» [3, с. 173–174].

Узагальнюючи результати судового тлумачення концепції управління при встановленні наявності постійного представництва у різних державах, Р. Вільямс виокремлює дві її риси [4, с. 59]:

1) «управління означає володіння дійсними повноваженнями на прийняття рішень і у такому разі наявність прошарку з формальних директорів (*powerless directors*) між підприємством та особою, яка приймає рішення, ігноруватиметься»;

2) «критичним є місце, в якому особа насправді ухвалює відповідні рішення, незалежно від того, яким статусом її наділено», що підтверджує приклад з судової практики в Нідерландах, у якому суд визнав управління корпорацією найманим працівником (*clerk*), що не лише мав повноваження, які зобов'язували таку корпорацію, але й реалізовував їх на практиці.

Як бачимо, наведені доктринальні позиції вказують на те, що тест на місце управління при встановленні наявності постійного представництва не є тотожним тесту на місце ефективного управління при встановленні резидентства юридичної особи. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду у справі № 804/3794/18 від 30.11.2018 [5]. У цій справі контролюючі органи наполягали на тому, що нерезидент не має постійного місця діяльності на Кіпрі (власного або орендованого), а всі важливі для нього дії виконуються через постійне місце діяльності в Україні фізичними особами – громадянами України на підставі довіреностей. На цій підставі стверджувалося, що кіпрський резидент має постійне представництво в Україні в розумінні ст. 5 Конвенції між Урядом України і Урядом Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи від 08.11.2012.

У судовому рішенні безпосередньо не зазначається, на яке саме положення ст. 5 відповідного міжнародного договору посилалися контролюючі органи для обґрунтування своєї позиції, але достатньо вірогідним є те, що в цьому випадку таким положенням є підп. «а» п. 2 тієї самої статті. Ним передбачено можливість встановлення наявності постійного представництва нерезидента на підставі місця управління.

За такого підходу та з урахуванням наведеного доктринального тлумачення поняття «місце управління» досить неоднозначно виглядає позиція самого суду. Останній відхилив аргументи контролюючого органу, зокрема з

посиланням на те, що компетентні органи Кіпру листом підтвердили, що відповідний нерезидент «є податковим резидентом на Кіпрі на тій підставі, що управління та контроль компанії здійснюється на Кіпрі Правлінням директорів компанії». Такий аргумент виглядає сумнівно у світлі того, що подібні формулювання вказують швидше не на відсутність місця управління в Україні при здійсненні операцій з купівлі-продажу корпоративних прав, а лише підтверджують кіпрське резидентство відповідних осіб, що не ставилося під сумнів.

Таким чином, використання місця управління як підстави для встановлення наявності постійного представництва нерезидента пов'язане з належним розумінням змісту вимог відповідної норми договору про уникнення подвійного оподаткування, зокрема, щодо відмінності тесту на місце управління (*place of management*) для встановлення наявності постійного представництва та тесту на місце ефективного управління (*place of effective management*) для встановлення резидентства особи для договірних цілей.

Список використаної літератури

1. Model Tax Convention on Income and on Capital (condensed version) (as it read on 21 November 2017). Paris: OECD Publishing, 2017. 654 p.
2. Skaar, A. A. Permanent Establishment: Erosion of a Tax Treaty Principle. Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1991. 610 p.
3. Schaffner, J. How Fixed Is a Permanent Establishment? Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2013. 329 p.
4. Williams, R. Fundamentals of Permanent Establishments. The Hague: Kluwer Law International, 2014. 320 p.
5. Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду у справі № 804/3794/18 від 30.11.2018. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79257315

Середа Анна Володимирівна,
молодший науковий співробітник
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПОДАТКОВОЇ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ: НА ПРИКЛАДІ ДОСВІДУ ПОЛЬЩІ

Застосування в Україні інституту медіації є важливим кроком на шляху до забезпечення якісної правової охорони прав та законних інтересів громадян. Оскільки для України інститут медіації є відносно новим і непоширеним, а також відсутня правова регламентація процедури медіації, то корисним є вивчення і врахування досвіду в цій сфері тих зарубіжних країн, у яких медіація вже давно запроваджена на законодавчому рівні і доволі часто практикується. Досвід багатьох країн світу підтверджує дієвість та перспективність застосування альтернативних способів вирішення конфліктів, що успішно використовуються та законодавчо закріплені у Норвегії, Ізраїлі, Фінляндії, Польщі, Великобританії, Австрії, Німеччині, Франції, Бельгії, США. Пропоную зосередитися на дослідженні практики застосування медіації в Польщі.

Медіація зарекомендувала себе як дуже ефективний механізм врегулювання спорів у багатьох європейських країнах, які впровадили медіацію в судову систему. Медіація – це механізм врегулювання спорів, який передбачає перемовини між сторонами спору із залученням нейтральної третьої особи – медіатора. Медіатор надає сторонам підтримку в досягненні нестандартного, прийнятного для обох сторін вирішення проблеми, яке б ураховувало їхні інтереси. Медіатор не має права ухвалювати рішення щодо сутності спору; сторони самостійно розробляють варіанти його врегулювання. Медіатор допомагає сторонам налагодити комунікацію та створити комфортні умови для перемовин, інструктує їх щодо процедурних аспектів проведення перемовин та допомагає дійти угоди. Отже, головна мета медіації – допомогти сторонам у пошуку найкращих рішень проблеми шляхом розширення їхніх можливостей та поліпшення відносин між ними. Крім того, коли медіація інтегрується в судову систему, вона може зменшити судове навантаження на суддів та скоротити час на розгляд справ. Таким чином, скорочуються витрати громадян та судової системи загалом, а отже, підвищується доступність правосуддя.

Процедура медіації застосовується практично у всіх галузях – у кримінальних, цивільних, сімейних, трудових, господарських спорах, а також у справах про вчинення злочину неповнолітніми особами. Єдиний закон, що регулював би процедуру медіації, відсутній, але правову регламентацію цього інституту, а також правового статусу медіаторів забезпечує наявність великої

кількості підзаконних нормативно-правових актів, а також відповідні положення у процесуальних кодексах. Крім того, правове регулювання медіації здійснюється за допомогою міжнародно-правових актів, серед яких Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та ради від 21 травня 2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах», Рекомендація Rec (2002)10 Комітету міністрів державам-членам щодо медіації в цивільних справах від 18 вересня 2002 р.

Розглянувши медіацію на прикладі Польщі, можна зробити висновок, що вона є надзвичайно важливим компонентом правової системи. Перша спроба запровадження медіації у польське законодавство була пов'язана з прийняттям нового Кримінального кодексу, який набув чинності 1 вересня 1998 р. Фактично один рік було надано для підготовки практиків до застосування нового кримінального законодавства. Однак навіть і після закріплення медіації у законодавстві у практиків не було сформовано єдиної думки щодо її застосування у зв'язку з неясністю законодавчих норм, зокрема щодо того, хто повинен пропонувати медіацію та визначати строки її проведення. На підставі цього з 1 липня 2003 р. було введено в дію статтю 231 Кримінально-процесуального кодексу, яка час, відведений на медіацію, не зарахувала до загальних процесуальних строків [1].

Польський центр медіації (Polskie Centrum Mediacji), заснований у 2000 році, сприяє розширенню застосування процедури медіації, підвищенню довіри громадян до такої процедури, а також Міністерство юстиції (Ministerstwo Sprawiedliwości). На сайті Польського центру медіації можна знайти корисну інформацію про те, що собою являє процедура медіації, які переваги вона має, в яких випадках можна направити спір на розгляд медіатора, нормативно-правові акти, що регулюють інститут медіації загалом та в окремих сферах, а також є перелік, місцезнаходження, контактні дані всіх відділів і філій Центру медіації, список та контактні дані медіаторів у кожному відділі та філії [2]. У листопаді 2009 р. при Міністерстві юстиції було створено Департамент прав людини, з того часу медіація перейшла до компетенції Департаменту. При Міністерстві Юстиції діє дорадчий орган – Громадська рада з питань альтернативних методів розв'язання конфліктів та спорів, що була створена Розпорядженням Міністра юстиції від 1 серпня 2005 р. [1]. На Раду покладаються основні функції вдосконалення процедури медіації в Польщі.

Проводити медіацію в Польщі мають право установи, які відповідають визначеним вимогам (створені для виконання завдань у сфері медіації, реабілітації, захисту інтересів держави, індивідуальних інтересів, прав та свобод людини; мають відповідні організаційні та кадрові умови для проведення медіації; внесенні у присудовий реєстр [4]. Цивільний

процесуальний кодекс Польщі встановлює мінімальні вимоги до медіаторів. Згідно зі ст. 1832 §1 Цивільного процесуального кодексу медіатором може бути будь-яка фізична особа, яка має повну цивільну правоздатність і користується всіма громадянськими правами. При цьому медіатором може бути не лише особа, внесена до списку медіаторів, а й індивідуально призначена у конкретній справі [3].

Основним у процедурі медіації є дотримання її принципів, які і забезпечують її результативність, ефективність та можливість застосування на практиці. Якщо врегулювати законодавчо певні питання, не відштовхуючись від принципів медіації або порушуючи їх, матимемо формальний документ, що не зможе забезпечувати її впровадження в Україні, а навпаки, ускладнюватиме та бюрократизуватиме цей процес.

Список використаної літератури

1. Альтернативні підходи до розв'язання конфліктів: теорія і практика застосування / уклад.: Н. Гайдук, І. Сенюта, О. Бік, Х. Терешко. Львів: ПАІС, 2007. 296 с.

2. Землянська В. Вивчення досвіду Польщі у сфері медіації. *Право України*. 2004. № 3. С. 135–137.

3. О внесении изменений в Гражданский процессуальный кодекс Польши и некоторые другие законы: Закон Польши от 28.06.2005. Dz.U. 2005. № 172.

4. Проект закону України «Про медіацію» (реєстр. № 2425а від 26.06.2013), внесений на розгляд Верховної Ради України народним депутатом Я. П. Федочуком. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua

Слободянюк Катерина Володимирівна,
студентка групи ОБР-17-3
ННІ обліку, аналізу та аудиту
Університету ДФС України.
Науковий керівник: к.е.н. Сторожук О. В.

ПРОБЛЕМА КОНТРАБАНДИ В УКРАЇНІ

Контрабанда – це переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, а також контрабанда стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України [1].

Сучасна контрабанда має досить високий ступінь організованості, добре технічне забезпечення та тісні міжнародні зв'язки, тому боротьба з нею повинна базуватися на міжнародному співробітництві. У нас не готова база для боротьби з контрабандою, адміністративні методи не допомагають. Для боротьби з контрабандою на митниці сьогодні немає камер, ніякої техніки. За офіційними підрахунками Міністерства внутрішніх справ, через нелегальні потоки товарів через кордон державний бюджет щороку недоотримує 70–100 млрд гривень. Крім економічних збитків, контрабанда завдає країні репутаційної шкоди.

Вже давно не таємниця, що на митниці роками працюють так звані класичні схеми нелегальних перевезень, наприклад, оформлення вантажних транспортних засобів як порожніх або перевантаження товару на внутрішній митниці. Особливо популярна контрабанда цигарок, техніки та одягу через західний кордон. За хабарі до України завозять авто на іноземних номерах. Не краща ситуація із «сірим імпортом» на Донбасі. Щомісяця через лінію зіткнення нелегально переправляють товари на мільйони гривень. Підприємці нарікають, що нерідко контрабанду стимулюють нечесні чиновники і правоохоронці на місцевому рівні [2].

За останні роки кількість нелегальних перевезень зросла. Візьмемо як приклад ринок тютюнових виробів. У 2016 р. обсяг нелегального ринку становив 1,1 %, у 2017 р. – 2,3 %, а в 2018 він зріс уже до 3,5 % (бюджет втратить понад 2 мільярди гривень податків) від загального обсягу. Основна контрабандна продукція надходить з Молдови та Білорусі.

Контрабанда алкоголю – це здебільшого проблема імпортерів, коли у країну заходить елітний алкоголь без сплати акцизу і конкурує на ринку з продуктом, ввезеним легально. На жаль, немає точних цифр щодо обсягів цієї проблеми.

На проблемі контрабанди також наголошують експерти паливного ринку. Адже обсяги контрабанди пального в Україні становлять близько п’яти тисяч тонн на місяць при щомісячному споживанні на рівні 600 тисяч тонн. В основному контрабандні нафтопродукти потрапляють у країну морським шляхом.

В Україні обговорюється питання криміналізації контрабанди. На сьогодні прийнято закон щодо криміналізації контрабанди лісу. Загалом бізнес підтримує ідею про введення кримінальної відповідальності за контрабанду. Представники різних галузей указують на необхідність у її запровадженні. Кримінальна відповідальність за контрабанду може зробити нелегальну торгівлю менш привабливою і призвести до скорочення її обсягу [3].

Ще один захід, який має подолати контрабанду, – оснащення митниць системами сканування. У ДФС зауважують, що наявність сканерів унеможливить багато контрабандних схем, адже завдяки ним зникне потреба у фізичному огляді транспорту, а контакт із митниками буде зведений до мінімуму.

Від посилення протидії контрабанді вже є певні результати. Наприклад, у липні 2018 р. держбюджет поповнився 29,7 млрд грн митних надходжень, що на 3,7 млрд грн більше, ніж за аналогічний період 2017 року. Середньоденні надходження від митниці вже стали перевищувати 1,4 млрд грн.

Отже, на нашу думку, для ефективної протидії контрабанді необхідно вирішити такі проблеми: 1) встановити жорсткий контроль за діями митних і прикордонних органів та забезпечити покарання за корупційні діяння; 2) забезпечити взаємодію органів МВС, Державної прикордонної служби України, а також правоохоронних і контролюючих органів суміжних держав та митних органів для обміну інформацією; 3) забезпечити технічне обслуговування митниць сучасними засобами митного контролю, тобто встановити системи відеоспостереження, електронні ваги, прилади для сканування тощо; 4) висвітлювати в засобах масової інформації дії органів державної влади, пов’язані з боротьбою з контрабандою та порушеннями митних правил.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2052-19.

2. За контрабанду до в’язниці: як держава посилює контроль на митниці. URL: https://gre4ka.info/statti/46661-za-kontrabandu-do-v-iaznytsi-iak-derzhava-posyliuie-kontrol-na-mytnytsi.

3. Війна за митницю: чому Гройсман хоче саджати за контрабанду товарів. URL: https://news.finance.ua/ua/news/-/433462/vijna-za-mytnytsyu-chomu-grojsman-hoche-sadzhaty-za-kontrabandu-tovariv.

Федчук Світлана Ігорівна,
к.ю.н., с.н.с,
завідувач відділу
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ДОСВІД РЕСПУБЛІКИ КАЗАХСТАН ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНИХ ДОХОДІВ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

Як відомо, проблеми корупції належать до найбільш актуальних у світових масштабах і таких, що здатні нівелювати процес проведення будь-яких реформ у державному секторі, що підтверджується численними дослідженнями й опитуваннями. Кожна держава намагається виробити свої підходи до подолання цього складного явища, тому доцільно вивчати досвід зарубіжних країн, зокрема в органах державних доходів, щодо протидії корупції з метою вироблення рекомендацій для вдосконалення діяльності інституції внутрішньої безпеки в органах ДФС України.

У Республіці Казахстан діє Комітет державних доходів Міністерства фінансів, який об'єднав у своїй структурі податкову, митну служби, а також підрозділи фінансової поліції. Задекларовано, що боротьба з корупцією повинна здійснюватися відповідно до принципів, основаних на системності, послідовності та досягненні результатів. До них належать такі: невідворотність покарання; нетерпимість до правопорушень, навіть самих незначних; дотримання державними службовцями вимог чинного законодавства; формування антикорупційної культури суспільства. Місію щодо реалізації цієї стратегії у Комітеті державних доходів Республіки Казахстан покладено на співробітників підрозділів внутрішньої безпеки. Тому з метою боротьби з корупцією всередині цього органу було створено Управління внутрішньої безпеки (УВБ), яке організаційно виведено в окремий структурний підрозділ з прямим підпорядкуванням голові Комітету, а територіальні підрозділи УВБ вертикально підпорядкували центральному апарату. Було вжито заходів щодо посилення кадрового складу підрозділів внутрішньої безпеки. Якщо на початковому етапі особовий склад був представлений переважно посадовими особами, що більше спеціалізувалися на митному напрямі, то згодом його було підсилено співробітниками органів національної безпеки та антикорупційної служби з практичним досвідом оперативно-слідчої роботи [1].

Після перепрофілювання оперативно-службової діяльності підрозділів внутрішньої безпеки основні акценти зроблено на боротьбі не з наслідками, а з причинами корупції в органах державних доходів, на попередженні та мінімізації корупційних правопорушень. Кадрові зміни та визначення

пріоритетних цілей дозволили розробити ряд ефективних організаційно-профілактичних заходів. По-перше, посилено перевірку кандидатів, що претендують на посади в органах державних доходів, унаслідок чого відмовлено багатьом претендентам у зв'язку з наявністю компрометуючих матеріалів, наданих різними структурами. Щодо окремих категорій кандидатів було посилено психологічну перевірку із застосуванням поліграфа. До діяльності підрозділів внутрішньої безпеки застосовано ризикоорієнтований підхід, який базується на складанні психологічного портрету потенційного корупціонера, розробленні ознак корупційної поведінки працівників, що дозволило швидше і точніше виявляти й попереджувати корупційні й пов'язані з ними правопорушення. Щодо співробітників, які підпадають під ознаки корупційної поведінки, посилюється внутрішньовідомчий контроль, усі їхні дії у межах виконання службових обов'язків підлягають більш ретельному контролю й моніторингу.

Важливим компонентом у посиленні профілактики корупції є новий Етичний кодекс, що закріпив цінності та принципи державної служби, а також визначив стандарти поведінки держслужбовців на роботі та у побуті. Також підвищено персональну відповідальність безпосередніх керівників, підлеглі яких викриті у вчиненні корупційних діянь. Так, за слабку антикорупційну роботу і неналежний контроль за діяльністю підлеглих до відповідальності притягнуто значну кількість безпосередніх і вищих керівників, зокрема, кілька з них понижено на їхніх посадах.

Також значна увага в діяльності щодо протидії корупції в органах державних доходів приділяється встановленню прямого зв'язку із громадськістю. З цією метою підписано меморандуми про співпрацю у сфері протидії корупції з Національною палатою підприємців, у межах якої проводяться консультаційні наради та інші комунікативні заходи.

Крім того, розгорнуто роботу щодо проведення таких нових механізмів попередження корупції, як антикорупційний моніторинг та внутрішній аналіз корупційних ризиків. За окремими корупційними ризиками вироблені рекомендації щодо їхньої мінімізації та усунення умов їхнього виникнення. Щодо ризиків у частині податкових обстежень і дискреційних норм, які містяться в Кодексі про адміністративні правопорушення, ініційовано конкретні законодавчі заходи щодо їхньої мінімізації.

Унаслідок вжитих заходів щодо організації та забезпечення діяльності Управління внутрішньої безпеки рівень корупціогенності в органах державних доходів знизився. Так, за 9 місяців 2016 року, порівняно з аналогічним періодом 2015 року, вдалося скоротити майже на 37 % кількість корупційних досудових розслідувань (з 294 до 185), які порушені щодо співробітників

органів державних доходів. А також 65 % досудових розслідувань за ознаками кримінальних правопорушень ініційовано підрозділами внутрішньої безпеки, або, як наслідок, спільних заходів з іншими правоохоронними органами Республіки Казахстан. При цьому майже вдвічі зменшилася кількість кримінальних справ за фактами отримання хабара в системі органів державних доходів.

Таким чином, можна відзначити активну та результативну діяльність інституції внутрішньої безпеки Республіки Казахстан щодо протидії корупції серед співробітників органів державних доходів.

Список використаної літератури

1. За матеріалами, підготовленими Управлінням внутрішньої безпеки Комітету державних доходів Міністерства фінансів Республіки Казахстан, розміщеними у відкритому доступі. URL: http://alm.kgd.gov.kz/ru/content/protivodeystvie-korrupcii-v-organah-gosudarstvennyh-dohodov-alamtinskoy-oblasti-6-0

Шавло Ірина Анатоліївна,
науковий співробітник
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУЦІЙ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ В ПОДАТКОВИХ ОРГАНАХ

Боротьба з корупцією сьогодні для будь-якої держави сучасного світу є одним з найбільш важливих завдань. Спеціалізовані підрозділи успішно функціонують у багатьох зарубіжних країнах під різними назвами і різною відомчою підпорядкованістю. При цьому інституції внутрішньої безпеки в органах державної влади, які забезпечують реалізацію державної податкової політики в цих країнах, значною мірою наділені повноваженнями правоохоронних органів.

Окремі фахівці вказують на те, що спостерігається світова тенденція до реорганізації органів податкових розслідувань: у їх структурі створюються оперативно-розшукові, слідчі та інформаційно-аналітичні підрозділи. Також показовим є надання органам розслідування податкових злочинів повноважень правоохоронних органів [1]. Наділення органів розслідування податкових злочинів у таких країнах, як ФРН і США, повноваженнями правоохоронних органів, зокрема створення в їх межах спеціальних слідчих відділів, які використовують специфічні засоби і методи дізнання і доказування, дозволило істотно підвищити ефективність діяльності таких органів. Разом з тим тісна взаємодія органів податкового розслідування з правоохоронними органами, органами прокуратури та суду щодо обміну інформацією, використання інформаційно-аналітичних та криміналістичних ресурсів (засобів, методів, технологій) сприяли помітній активізації боротьби з податковими злочинами [1].

Для України досить корисним для вивчення є досвід деяких членів Євросоюзу, які мали багато в чому схожі з нами проблеми, проте спромоглися створити загалом ефективні механізми протидії корупції в органах державної влади.

Таким прикладом може бути Естонія, яка досягла результативних показників у цій сфері, не створюючи окремих спеціалізованих органів.

Закон Естонії про боротьбу з корупцією вимагає від державних та місцевих органів влади забезпечувати постійне надання інформації про запобігання корупції та здійснювати моніторинг дотримання повноважень у межах установи. Для успішного впровадження антикорупційної політики у кожному міністерстві призначається особа (координатор), яка координує роботу з запобігання корупції і відповідає за впровадження та виконання плану

дій антикорупційної програми у відомстві. Координатор в Міністерстві здійснює такі функції:

– координує антикорупційну політику у відповідному міністерстві та його адміністративній сфері;

– гарантує виконання методів і функцій стратегії щодо боротьби з корупцією в міністерстві і в його адміністративній сфері;

– надає пропозиції щодо нових методів та процедур при здійсненні антикорупційної політики як у міністерстві, так і в державі загалом;

– надає Міністерству юстиції щорічні письмові звіти про реалізацію методів і функцій антикорупційної політики;

– належить до антикорупційної мережі відповідної сфери діяльності [2].

Розслідують факти корупції три органи: префектура поліції – якщо йдеться про чиновника, який працює в органах самоврядування, а також у приватних підприємствах/об'єднаннях; поліція безпеки – якщо мова йде про найвищих державних чиновників (президент, міністри); державна прокуратура – якщо маються на увазі правоохоронці [2].

Розглядаючи досвід протидії корупції в Литві, необхідно відзначити, що відповідно до вимог Закону «Про спеціальну службу розслідувань» діє Спеціальна служба розслідувань (STT) як незалежна інституція з широким переліком повноважень у сфері розслідування і запобігання злочинам, пов'язаним з корупцією. У Литві існує також низка інших спеціалізованих установ, що здійснюють боротьбу проти корупції, до якої входять спеціалізовані правоохоронні органи у структурі Міністерства внутрішніх справ або Уряду Литви – Служба з розслідування фінансових злочинів, Поліцейське управління розслідувань у сфері організованої злочинності та Департамент державної безпеки, повноваження яких частково збігаються з повноваженнями Спеціальної служби розслідувань [2].

Поряд з цим у Литві у центральних та територіальних підрозділах податкових органів функціонують внутрішні відділи попередження корупції. Відповідно до функціональних обов'язків внутрішні відділи проводять антикорупційне навчання для співробітників, взаємодіють з правоохоронними органами, повідомляючи про будь-який прояв корупції з боку працівників служби. Ці підрозділи також визначають імовірність корупції у сферах діяльності установи, чутливих до корупції, і вживають заходів щодо усунення або зниження факторів ризику корупції; проводять антикорупційне оцінювання проектів правових актів та інші антикорупційні профілактичні заходи, які допомагають виявляти проблеми і вирішувати їх [3].

Розглядаючи досвід протидії корупції в податкових органах Російської Федерації, необхідно зазначити, що відповідні функції покладені на Управління кадрів Федеральної податкової служби Росії (далі – ФПС). До структури управління входять відділ безпеки і внутрішніх розслідувань, відділ інформаційної безпеки, відділ профілактики корупційних та інших правопорушень, відділ мобілізаційної підготовки та цивільної оборони, відділ захисту державної таємниці.

Необхідно зазначити, що відповідно до посадових обов'язків такі функції покладені також на керівників управлінь Федеральної податкової служби Росії за суб'єктами Російської Федерації, начальників міжрегіональних інспекцій ФПС Росії, начальників інспекцій ФПС Росії за районами, районами в містах, містах без районного поділу, міжрайонного рівня, у тому числі на підрозділи (співробітників) територіальних податкових органів. Відповідно до положень цих структурних підрозділів основні напрями та завдання з організації та діяльності податкових органів у сфері боротьби з корупцією визначені такі:

– профілактика і протидія корупційним та іншим правопорушенням;

– попередження, виявлення та припинення посадових правопорушень з боку працівників податкових органів;

– своєчасне виявлення і усунення причин та умов, які сприяють правопорушенням з боку працівників податкових органів;

– взаємодія з правоохоронними органами при здійсненні заходів, спрямованих на виявлення, розслідування, припинення злочинів та адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, відповідно до міжвідомчих угод [4].

Таким чином, реалізація основних завдань інституцій внутрішньої безпеки податкових органів зарубіжних країн має свої відмінності, що зумовлені різницею у соціально-економічній, законодавчій сферах та різними методологічними підходами. Тому поки що не створено жодної універсальної належної практики, яку можна було б повністю запозичити. У кожному конкретному випадку зарубіжний досвід завжди має відбиток національно-специфічних умов тих держав, продуктом яких він є.

Список використаної літератури

1. Курко М. Н., Біленчук П. Д., Філоненко Г. Г. Наукове забезпечення розслідування ухилення від сплати податків: досвід ФРН та США. *Наше право*. 2013. № 13. С. 189–195. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2013_13_

2. Дейнека В. Ф., Шавло І. А. Організаційно-правові аспекти протидії корупції в системі органів управління зарубіжних країн. *Фінансове право*. 2015. № 2. С. 57–60. URL: http:/ ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/904/1/892_IR.pdf

3. Государственный налоговый инспекторат Литовской Республики. URL: http://www.vmi.lt/

4. За матеріалами сайту Федеральної податкової служби Росії, розміщеними у відкритому доступі. URL: https://www.nalog.ru/ rn77/related_activities/prevention_corruption/norm2/4005019/